

Załącznik do Uchwały nr 4/III/2025
Zarządu Stowarzyszenia Piękna Ziemia Gorczańska
z dnia 06.03.2025

***Lokalna Grupa Działania
Stowarzyszenie Piękna Ziemia Gorczańska***

***Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego
przez Społeczność na lata 2023–2029***

Spis treści

I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO	3
1. Nazwa LGD, forma prawna.....	3
2. Proces tworzenia i doświadczenie partnerstwa.....	3
3. Struktura LGD	6
4. Organ decyzyjny LGD.....	7
5. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD.....	8
II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ LSR.....	10
1. Opis i mapa obszaru	10
2. Wyróżniki, potencjał i spójność obszaru.....	11
III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	12
1. Etap opracowania LSR	12
2. Etap wdrażania LSR	17
IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR	19
1. Potrzeby rozwojowe i potencjały obszaru.....	19
2. Analiza SWOT	44
3. Wnioski z diagnozy.....	48
4. Grupy docelowe	53
V. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA.....	54
VI. CELE I WSKAŹNIKI.....	65
VII. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU.....	74
VIII. PLAN DZIAŁANIA	76
IX. PLAN FINANSOWY LSR.....	77
X. MONITORING I EWALUACJA	78
Spis rysunków	80
Spis map.....	80
Spis wykresów	80
Spis tabel.....	80
Wykaz wykorzystanej literatury	82
Załączniki do LSR	82

I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO

1. Nazwa LGD, forma prawna

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Piękna Ziemia Gorczańska (LGD) działa jako stowarzyszenie posiadające osobowość prawną, wpisane w dniu 29 lipca 2008 roku do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem 0000310308. Formą prawną partnerstwa jest stowarzyszenie „specjalne” – jest to jednolita dla wszystkich LGD forma organizacyjno-prawna, charakteryzująca się tym, że w stowarzyszeniu oprócz osób fizycznych członkami wyczerpującymi mogą być także osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, z wyłączeniem województw, a nadzór nad nim sprawuje marszałek województwa i może ono prowadzić działalność gospodarczą służącą realizacji LSR. Poza tym w takim stowarzyszeniu, obok walnego zebrania członków, zarządu oraz organu kontroli wewnętrznej, funkcjonuje dodatkowy organ jakim jest rada, która podejmuje decyzje w sprawie wyboru operacji realizowanych w ramach LSR (chyba że w Statucie LGD przewidziano, że zadania te należą do właściwości zarządu).

2. Proces tworzenia i doświadczenie partnerstwa

Inicjatorami powstania LGD Piękna Ziemia Gorczańska byli wójtowie gmin wchodzących w jej skład: Wójt Gminy Niedźwiedź pan Janusz Potacek oraz Wójt Gminy Mszana Dolna pan Tadeusz Patalita. Dla tworzenia LGD powołani zostali koordynatorzy gminni, którzy zgromadzili niezbędne informacje na temat programu LEADER oraz procedur funkcjonowania i powstania LGD. Informacje te zostały opracowane w przejrzystej formie i przekazane do określonej grupy docelowej, którą stanowili przedstawiciele sektorów: publicznego, społecznego oraz gospodarczego, którzy mieli już doświadczenie w udziale w podobnych przedsięwzięciach lub byli aktywnymi społecznie działaczami na rzecz rozwoju swoich miejscowości, gmin czy regionu.

Dnia 25 kwietnia 2008 roku odbyło się pierwsze spotkanie informacyjne, w którym udział wzięło około 50 osób. W spotkaniu uczestniczyli również wykładowcy zewnętrzni, którzy usystematyzowali informacje o programie LEADER oraz odpowiadali na liczne pytania. Również wtedy przedstawiona została robocza wersja Statutu. W maju 2008 roku został powołany Komitet Założycielski, uchwalono Statut oraz wybrano władze Stowarzyszenia: Zarząd, Radę i Komisję Rewizyjną. Dokumenty niezbędne do formalnego powstania zostały sporządzone oraz podpisane przez nowo wybrane władze, a następnie odesłane do Sądu Rejestrowego, celem uzyskania wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym.

13 października 2008 r. Zarząd podjął decyzję o wstąpieniu LGD Piękna Ziemia Gorczańska do Małopolskiej Sieci LGD, a miesiąc później podjęto decyzję o konieczności powołania Biura LGD oraz zatrudnienia pracowników. Lokalna Strategia Rozwoju została uchwalona dnia 9 stycznia 2009 roku. LGD Piękna Ziemia Gorczańska jest więc kontynuacją LGD, która realizowała LSR w okresie programowania 2007–2013.

W 2015 roku chęć przystąpienia do Lokalnej Grupy Działania wyraziło Miasto Mszana Dolna, które decyzją Zarządu LGD w czerwcu 2015 r. zostało członkiem LGD Piękna Ziemia Gorczańska, powiększając tym samym obszar LGD do 3 gmin.

Od początku swej działalności LGD brało czynny udział w życiu społecznym regionu realizując liczne projekty na obszarze swojego działania. Zarząd LGD oraz aktywni członkowie podnosili cały czas swoje kompetencje, uczestnicząc w różnego rodzaju szkoleniach. LGD przeprowadzała również akcje promocyjne, mające na celu rozpowszechnianie wiedzy o swoich działaniach, a także zachęcające mieszkańców do czynnego udziału w podejmowaniu inicjatyw oddolnych, realizacji projektów oraz włączania się do wspólnego działania na rzecz regionu.

LGD Piękna Ziemia Gorczańska w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 realizowała Lokalną Strategię Rozwoju, a całkowity budżet LGD w ramach osi 4 LEADER według aneksu z dnia 19 sierpnia 2014 r. wyniósł 3459648 zł. Zawartość rozliczonej umowy łączną kwotę pomocy z E (dodaje spację między małą i wielką literą) FRROW w wysokości 3 292 428,11 zł, co stanowiło 95% limitu umowy ramowej.

W LSR w okresie programowania 2014–2020 wskazano jeden cel główny oraz dwa cele szczegółowe. Pierwszym z nich jest realizacja przedsięwzięcia, które miało służyć stworzeniu odpowiednich warunków do

rozwoju działalności gospodarczej oraz edukacji w zakresie przedsiębiorczości mieszkańców czy powstaniu infrastruktury do propagowania zdrowego stylu życia oraz infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej. W ramach tego celu powstało przedsięwzięcie pod nazwą „Turystyczny Beskid Wyspowy i Gorce” i działania związane z marketingiem marki obszaru LGD.

Drugi cel szczegółowy dotyczył niekorzystnej sytuacji w sferze społecznej, w tym małej liczby aktywnie działających fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych. Wskazano potrzebę wsparcia **aktywności społecznej poprzez tworzenie warunków do aktywności mieszkańców, umacniania lokalnych liderów, integrowania** organizacji pozarządowych i podnoszenia świadomości społeczeństwa. Przedsięwzięcia miały służyć integracji, aktywizacji mieszkańców i organizacji społecznych, edukowaniu lokalnej społeczności w zakresie innowacji i proekologicznych działań, a także promocji dziedzictwa kulturowego obszaru LGD.

Od 2017 r. do końca 2020 r. LGD Piękna Ziemia Gorczańska przeprowadziła łącznie 18 naborów wniosków, z czego 5 w zakresie rozwijania działalności gospodarczej, 3 w zakresie podejmowania działalności gospodarczej, 3 w zakresie marketingu obszaru, 2 w zakresie infrastruktury, 1 w zakresie ochrony, udostępniania i promocji dziedzictwa kulturowego obszaru LGD, 1 w zakresie opracowania i wdrożenia koncepcji turystycznej marki obszaru, 1 dotyczący edukacji w zakresie innowacji i integracji branży turystycznej obszaru LGD, 1 w zakresie aktywizacji i integracji mieszkańców oraz 1 w zakresie działań na rzecz ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu.

„Turystyczny Beskid Wyspowy i Gorce” to projekt współpracy, który jest aktualnie w przygotowaniu wraz ze Stowarzyszeniem Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy. Projekt będzie dotyczył rozwoju infrastruktury turystycznej, w tym tworzenia miejsc odpoczynku dla rowerzystów. W przypadku „Rozwoju działalności gospodarczych” zwiększono ilość planowanych operacji. Do 31 maja 2021 roku podpisano 17 umów, a liczba rozliczonych umów wynosi 11. Spośród zrealizowanych działań wymienić można np. zakupy nowoczesnego sprzętu do zakładu optycznego, gabinetów stomatologicznych i zakładu stolarskiego. W przypadku dodatkowego wskaźnika przedsięwzięcia, czyli „liczby operacji ukierunkowanych na innowacje w zakresie wprowadzenia nowych rozwiązań produktowych i/lub marketingowych” wypłacono już wszystkie zaplanowane środki.

W przypadku przedsięwzięcia dotyczącego powstania nowej infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej, wszystkie działania zostały zrealizowane. W naborach brały udział organizacje pozarządowe i w ten sposób powstały m.in. plac zabaw w Mieście Mszana oraz Centrum Informacji Turystycznej i Promocji Rekreacji w Gminie Niedźwiedz.

Drugi cel szczegółowy dotyczący wsparcia aktywności społecznej zakładał realizację projektu współpracy w ramach przedsięwzięcia „Dziedzictwo kulturowe i naturalne ostoja Gorców i Pienin”, który obecnie jest w przygotowaniu. Pewnych trudności dostarczyło znalezienie LGD zainteresowanych kooperacją w ramach tego zadania, ale najprawdopodobniej uda się je zrealizować wspólnie z LGD Gorce-Pieniny i LGD Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy oraz partnerami ze Słowacji. Projekt ma polegać na przeprowadzeniu warsztatów kulinarnych i promocji lokalnych produktów, a jednym z jego efektów ma być wydanie broszury opisującej potrawę z obszarów LGD. Kolejne przedsięwzięcia z drugiego celu szczegółowego: „Aktywizacja i integracja mieszkańców”; „Edukacja w zakresie innowacji i integracja branży turystycznej obszaru LGD”; „Mieszkańcy poznają i dbają o obszar LGD – działania na rzecz ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu”; „Ochrona, udostępnianie i promocja dziedzictwa kulturowego obszaru LGD” - zostały zrealizowane¹.

Lokalna Grupa Działania Piękna Ziemia Gorczańska zrealizowała dwa projekty finansowane poza RLKS. Odbywały się one w ramach MOWES (Małopolski Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej). LGD Piękna Ziemia Gorczańska otrzymała w ten sposób dofinansowanie na zakup sprzętu wykorzystywanego na potrzeby uatrakcyjnienia imprez plenerowych i cyklicznościowych (np. urodziny, komunie, wesela) na obszarze LGD, a także wypożyczanego, za niewielką odpłatnością, innym podmiotom, organizacjom, jak też i osobom fizycznym. Realizacja inicjatywy stwarzała w ten sposób możliwość pozyskiwania dodatkowych środków finansowych na działalność statutową LGD Piękna Ziemia Gorczańska. W ramach pierwszego projektu dokonano zakupu urządzeń rekreacyjnych dla dzieci (koniki i gokarty). Drugi projekt został nazwany „Dmuchańce – skakańce – poszerzenie oferty rekreacyjnej LGD dla dzieci”, a w jego ramach zakupiono dmuchaniec. Działania te spotkały się

¹Ewaluacja zewnętrzna małopolskich lokalnych strategii rozwoju Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Piękna Ziemia Gorczańska”, SOCJOMETR, Kraków 2021, str. 32–34.

z pozytywnym odbiorem i niewykluczone są kolejne zakupy sprzętu do świadczenia usług odpłatnych, który przy okazji wzmacniałby potencjał techniczny LGD².

Od 2016 roku w Biurze LGD zatrudnione są trzy osoby. Mimo przydzielonego zakresu obowiązków, pracownicy dysponują wiedzą w każdym zakresie i w ten sposób uzupełniają się czy zastępują w przypadku pojawienia się takiej potrzeby. Współpraca z Radą układa się profesjonalnie i na zasadach pełnego zaufania. Warto podkreślić, że pracownicy Biura LGD wspierają organy statutowe technicznie, organizacyjnie oraz merytorycznie. Szczegółowy zakres zadań oraz opis obowiązków pracowników znajduje się w Regulaminie Pracy Biura.

Doświadczenie zawodowe z zakresu: realizacji, koordynacji i rozliczania projektów na obszarach wiejskich członkowie LGD zdobywali podczas wdrażania LSR lata 2007–2014 oraz LSR na lata 2014–2020 (wnioski dot. funkcjonowania LGD, przedsięwzięć określonych w LSR, obsługi potencjalnych Beneficjentów: udzielania niezbędnych informacji, konsultacji i doradztwa). Ponadto posiadają wiedzę i doświadczenie w zakresie planowania i organizacji spotkań, przygotowania i prezentacji informacji na temat operacji, obsługi i zatwierdzania wniosków, realizacji działań promocyjnych i informacyjnych, obsługi biura. Zajmowały się również poszukiwaniem możliwości dofinansowania działalności LGD z funduszy zewnętrznych. Pracownicy posiadają udokumentowane niezbędne doświadczenie, nabyte głównie podczas nadzorowania wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju, przygotowywania oraz rozliczania wniosków o płatność. Zespół posiada wiedzę i doświadczenie z zakresu realizacji procedur związanych z zasadą konkurencyjności i efektywnego zarządzania finansami oraz zamówień publicznych. Kwalifikacje i kompetencje wymagane od pracowników są adekwatne do przewidzianych obowiązków. Większość członków LGD posiada doświadczenie w realizacji projektów na terenach obszarów wiejskich, które zdobyli przy wdrażaniu różnorodnych projektów, np. w ramach działania *Małe projekty, Odnowa i rozwój wsi czy Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej*. Ponadto w latach 2016–2021 pracownicy LGD oraz członkowie jego organów brali udział w licznych szkoleniach, które dotyczyły przede wszystkim przygotowania do sprawnego wdrażania LSR, w tym aspektów prawnych, zarządzania systemami informatycznymi, polityki bezpieczeństwa, zasad wypełniania dokumentów oraz oceny wniosków. Efektywność udzielonego przez pracowników doradztwa jest prowadzona przede wszystkim za pośrednictwem ankiety badającej satysfakcję w sytuacji doradztwa bezpośredniego.

Członkowie Stowarzyszenia są doświadczeni w pracy na rzecz środowisk, z których się wywodzą. W poprzednich latach uczestniczyli w działaniach obu LGD i dlatego z entuzjazmem włączyli się w prace nad nową Strategią już dla większego obszaru, biorąc aktywny udział zarówno na wszystkich etapach tworzenia LSR pod etapu analizy potencjału i potrzeb obszaru, konsultacji zdefiniowanych celów i przedsięwzięć, kończąc na debacie przyjęciu całego dokumentu. Stowarzyszenie Piękna Ziemia Gorczańska jest otwarte na wszystkie środowiska, a Statut Stowarzyszenia zapewnia równy dostęp do udziału w partnerstwie całej społeczności lokalnej. Działalność LGD Piękna Ziemia Gorczańska niewątpliwie angażuje i łączy organizacje pozarządowe, usługodawców i samorząd lokalny. Dodatkowo LGD wpływa także na angażowanie liderów lokalnych i osoby fizyczne. Sam potencjał rozwojowy jest wykorzystywany i promowany poprzez wydawnictwa, strony internetowe, lokalną prasę i media społecznościowe.

²Ewaluacja zewnętrzna małopolskich lokalnych strategii rozwoju Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Piękna Ziemia Gorczańska”, SOCJOMETR, Kraków 2021, str. 38.

3. Struktura LGD

Na strukturę członków LGD Piękna Ziemia Gorczańska składają się przedstawiciele lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych reprezentujących interesy sektorów: publicznego, gospodarczego i społecznego (co najmniej po 1 przedstawicielu odnośnej grupy interesu z każdej gminy). Są to osoby fizyczne i prawne mieszkające lub mające zarejestrowaną siedzibę na terenie jednej z trzech gmin wchodzących w skład LGD. Według danych na dzień 31.05.2023 r. Stowarzyszenie skupia 64 członków, z czego: 16 z sektora publicznego (25%), 21 z sektora gospodarczego (33%) i 27 z sektora społecznego (42%). Sektor publiczny reprezentują samorządy lokalne, Sołtys, Radni Gmin/Miasta, oraz osoby na kierowniczych stanowiskach w jednostkach organizacyjnych gmin. Wśród przedstawicieli sektora społecznego znajdują się organizacje pozarządowe, w tym OSP, a także osoby fizyczne, tj. mieszkańcy wszystkich gmin należących do obszaru LGD. Przedstawiciele sektora społecznego posiadają bogaty dorobek w zakresie organizowania przedsięwzięć na rzecz lokalnego społeczeństwa na terenie opisanego obszaru. Członkami Stowarzyszenia są także lokalni przedsiębiorcy, w tym producenci i usługodawcy. Sektor gospodarczy reprezentują podmioty prowadzące działalność gospodarczą w sektorze usług, handlu i produkcji, rolnicy i osoby prowadzące gospodarstwa agroturystyczne. Wśród osób będących członkami Stowarzyszenia znajdują się reprezentanci grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR: osoby młode (do 25. roku życia), seniorzy (osoby starsze, które ukończyły 60. rok życia) oraz kobiety.

Członkowie Stowarzyszenia w związku z dysponowaniem środkami publicznymi będą podejmować jawne decyzje, będą cierpliwi w tłumaczeniu ewentualnym niezadowolonym osobom, dlaczego podjęli takie, a nie inne decyzje i przede wszystkim będą świadomi swojej odpowiedzialności. Dla pracowników Biura, jak również dla członków organu decyzyjnego przewidziano w okresie realizacji LSR dodatkowe szkolenia w celu podnoszenia ich wiedzy i kompetencji, a także szczegółowego zapoznania się z zapisami Strategii i dokumentów programowych oraz wynikającymi z nich obowiązkami. Wszelkie szkolenia / kursy/ wyjazdy studyjne w ramach wewnętrznych struktur LGD będą miały na celu pozyskiwanie odpowiednich kwalifikacji ekonomicznych oraz administracyjnych niezbędnych do gospodarowania środkami publicznymi.

Relacje między członkami LGD na etapie wdrażania LSR są oparte na **pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji**. Stosuje się formy **kolegialnego podejmowania decyzji**. Walne Zebranie Członków jest możliwe do zwołania nawet na wniosek stosunkowo wąskiej grupy członków (20% ogółu członków) lub Komisji Rewizyjnej, co potwierdzają zapisy Statutu. Członkowie LGD są w stałym kontakcie zarówno z pracownikami Biura LGD jak i z Zarządem nie tylko w kwestiach zmian w LSR, ale również w celu omówienia bieżących spraw LGD, funkcjonowania LGD i możliwych kierunków rozwoju partnerstwa oraz monitorowania realizacji LSR. Częste spotkania Członków oraz kontakt pozwalają na skuteczną realizację przedsięwzięć oraz efektywne wykorzystanie środków finansowych. Stała komunikacja Członków pozwala również na szybką interwencję w przypadku zmian w LSR. W Statucie LGD przewidziano rozwiązania zachęcające członków do większego angażowania się w sprawy Stowarzyszenia i wdrażania LSR - członkowie mają możliwość zgłaszania swoich pomysłów i inicjatyw, a najlepsze z nich mają szansę zostać wdrożone i nagrodzone w adekwatnej formie. LGD stosuje przyjazne dla odbiorcy formy komunikacji. Komunikacja odbywa się w sposób dostosowany do wszystkich Członków, bez względu na wiek czy stopień sprawności, tak aby żadna osoba nie była wykluczona z wdrażania LSR. Podczas zebrań organów LGD uczestnicy na ogół stosują się do zasad kultury dialogu. Podczas każdego spotkania uczestnicy mają prawo głośno zadawać pytania, stosowane jest podsumowanie spotkań czy uzgodnień w każdej innej formie komunikacji. Chcąc mieć możliwość sprawnego zaspokajania potrzeb lokalnych społeczności wraz ze zmieniającymi się uwarunkowaniami zewnętrznymi, prowadzony będzie ciągły nabór propozycji projektów do realizacji. Wyniki naboru będą podsumowane i opublikowane, oraz będą mogły stać się podstawą do wnioskowania przez Zarząd o aktualizację LSR. zostanie przeprowadzona ankieta na usprawnienie funkcjonowania LGD oraz na innowacyjny pomysł do realizacji w ramach LSR. LGD będzie też tworzyć bazę potencjalnych partnerów, a także będzie prowadzić działania na rzecz kojarzenia partnerów i zachęcania do realizacji projektów partnerskich. Rozwiązania te przyczynią się do pogłębienia zaangażowania lokalnej społeczności oraz zachęcą do udziału we wdrażaniu LSR.

Władzami LGD są: Walne Zebranie Członków (WZC), Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna – jedna osoba może być jednocześnie członkiem tylko jednego z tych organów. Charakter działalności Stowarzyszenia jest inkluzywny, co potwierdza Statut w zakresie kadencyjności organów. Kadencja Rady, Zarządu i Komisji Rewizyjnej wynosi 4 lata. W przypadku zmniejszenia się składu władz LGD, Zarząd zwołuje WZC w celu uzupełnienia ich składu. Stowarzyszenie jest otwarte na nowych członków, nowych partnerów chętnych do włączenia się w realizację Lokalnej Strategii Rozwoju. Sposób rozszerzenia składu LGD o kolejnych partnerów następuje zgodnie ze Statutem. O przyjęciu w poczet członków Stowarzyszenia decyduje Zarząd w formie chwały.

Jednym z organów i najwyższą władzą LGD jest Walne Zebranie Członków (WZC), do którego kompetencji należy w szczególności min. wybór i/lub odwoływanie członków Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej oraz udzielanie im absolutorium, a także inne kompetencje wynikające ze Statutu LGD.

Organem wykonawczym zarządzającym jest Zarząd LGD składający się z 3-5 osób. Obecnie Zarząd liczy 3 osoby³, w tym: Prezesa, Wiceprezesa i 1 Członka. Zarząd prowadzi sprawy Stowarzyszenia, zarządza jego majątkiem, funduszami i interesami, reprezentuje Stowarzyszenie wobec osób trzecich. Zarząd kieruje biurem Stowarzyszenia i dokumentuje jego działalność. Zarząd może, o ile uzna to za stosowne, uchwalić regulamin biura określający organizację i funkcjonowanie tego biura, a także regulamin obejmujący procedury zatrudniania pracowników. Jeszcze przed wdrażaniem niniejszej LSR włączono seniorów (powyżej 60. roku życia) – 1 osoba, do członkostwa w Zarządzie. Wysoka aktywność seniorów ma duże znaczenie na obszarze LGD, ponieważ udział tych osób w liczbie mieszkańców stale wzrasta (1,7 pp. w okresie 5 lat), równocześnie rosną wskaźniki obciążenia demograficznego – jest to obszar starzejący się.

Wszyscy członkowie Zarządu posiadają doświadczenie w działalności społecznej, wszyscy również brali czynny udział w pracach nad przygotowaniem poprzednich oraz obecnej Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2023–2027, poprzez przynależność do Zespołu ds. opracowywania LSR. W Biurze Stowarzyszenia LGD, powołanym w celu wspierania prac oraz organizacji działalności LGD zatrudnione są 3 osoby, posiadające udokumentowane doświadczenie oraz wiedzę we wdrażaniu i aktualizacji dokumentów strategicznych.

Kontrola bieżącej działalności Stowarzyszenia należy do Komisji Rewizyjnej, która składa się z 3 osób wybranych przez Walne Zebranie Członków spośród kandydatów zgłoszonych przez Członków Zwyczajnych Stowarzyszenia.

Kolejnym organem jest organ decyzyjny – Rada LGD.

4. Organ decyzyjny LGD

Skład organu

Organem decyzyjnym Stowarzyszenia jest Rada, do jej wyłącznej należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR opracowanej przez Stowarzyszenie, oraz ustalanie kwoty wsparcia. Rada liczy 7-21 osób. Obecnie w skład rady wchodzi 16 osób, pełniących funkcje: Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego oraz członków Rady. W skład Rady wchodzi co najmniej jeden reprezentant każdej z lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych reprezentujących interesy: sektora publicznego, sektora społecznego i sektora gospodarczego. W składzie Rady zachowano parytety związane z obecnością w składzie co najmniej 1 kobiety oraz związane z reprezentatywnością sektorów. Przedstawicielami grupy interesu sektora publicznego jest⁴ 7 osób (44% składu Rady), grupy interesu sektora gospodarczego – 5 osób (31% składu Rady), a grupy interesu sektora społecznego 4 osoby (25% składu Rady). W składzie Rady LGD znajdują się przedstawiciele ludzi młodych (1 osoba do 25 roku życia), przedstawiciele seniorów (8 osób które ukończyły 60rok życia), przedstawiciele OSP – 2 osoby i 1 osoba pełniąca funkcję sołtysa. Rada jest wybierana przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia spośród członków tego zebrania. Członek Rady nie może być jednocześnie pracownikiem Biura LGD i nie może pełnić funkcji w żadnym innym organie Stowarzyszenia.

³Stan na dzień 31.05.2023r.

⁴Stan na dzień 31.05.2023r.

Organem decyzyjnym, do którego kompetencji należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalanie kwot wsparcia jest Rada LGD.

Proces decyzyjny

Rada LGD działa zgodnie z zapisami Statutu oraz Regulaminu Rady, a także procedurami dot. oceny i wyboru operacji. Na poziomie podejmowania decyzji w Radzie ani władze publiczne ani żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji. –LGD przez lata doświadczenia i działalności wypracowała mechanizmy, dzięki którym posiada zdolność do zarządzania procesem wdrażania LSR. Wszystkie organy struktury LGD działają na bazie właściwych dla siebie Regulaminów. Jasny jest podział praw i obowiązków. Rada posiada doświadczenie w procesie wyboru operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalania kwot wsparcia. Proces decyzyjny oparty jest na zasadzie zachowania bezstronności i unikania konfliktu interesów oraz na unikaniu przewagi pojedynczej grupy interesu przy wyborze projektów przez Radę. Będą temu służyły deklaracje bezstronności podpisywane przez członków Rady, rejestry interesów członków Rady prowadzone i na bieżąco aktualizowane oraz opracowane rozwiązania w zakresie wyłączenia członka Rady z uwagi na ryzyko zaistnienia konfliktu interesu.

Dziękitemu, że organ składa się z przedstawicieli różnych środowisk, szeroki jest zakres wiedzy i kompetencji jej członków. Członkowie Rady przechodzili i będą przechodzić szkolenia w zakresie przygotowania do sprawnego wdrażania LSR, co jest tym bardziej istotne z punktu widzenia wielofunduszowości.

5. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Piękna Ziemia Gorczańska funkcjonuje w oparciu o przepisy:

- *Ustawy z dnia 20 lutego 2015r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U.z2022 r. poz. 943 z późn. zm.);*
- *Ustawy z dnia 7 kwietnia 1989r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U.z2020r.poz.2261);*
- *Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2022 r. poz. 2422 z późn. zm.);*
- *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej;*
- *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr1303/2013 z dnia 17grudnia 2013r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;*
- *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr1305/2013zdnia17grudnia2013r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005.*
- *Ustawa z dnia 8 lutego 2023r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027.*
- *Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (tzw. ustawa wdrożeniowa)*

- *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021r. ustanawiające Europejski Funduszy Społecznego Plus,(EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013.*
- *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności.*

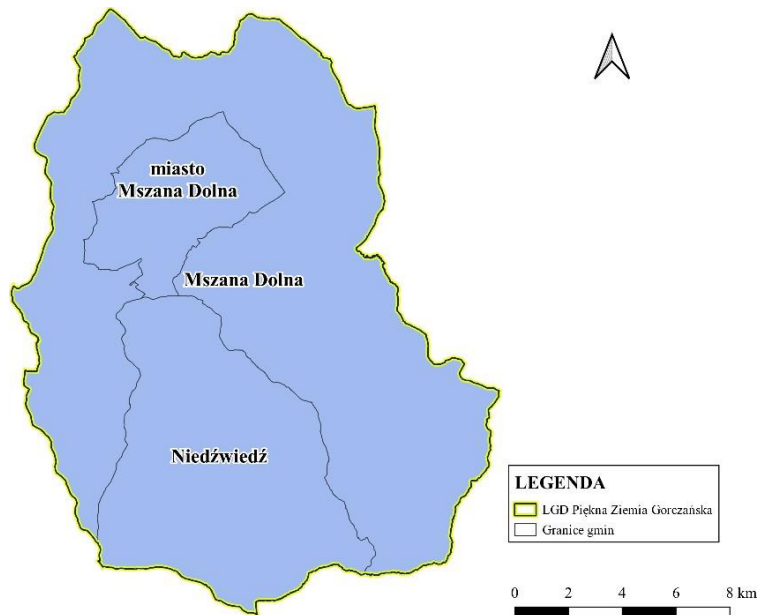
- Poza wyżej wskazanymi aktami prawnymi, działania LGD regulują dokumenty wewnętrzne przedstawione poniżej:
- **Statut LGD** – uchwalany i aktualizowany jest przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Określa cele i obszary działalności LGD. W Statucie określone są również kompetencje organów Stowarzyszenia: Walnego Zebrania Członków, Zarządu LGD, Rady LGD, Komisji Rewizyjnej.
- **Regulamin Walnego Zebrania Członków** - uchwalany i aktualizowany jest przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Regulamin reguluje m.in. kwestie zwoływania posiedzeń WZC, prowadzenia głosowania, podejmowania uchwał, wymaganego kworum oraz protokołowania WZC.
- **Regulamin Rady** - uchwalany i aktualizowany jest przez Radę Stowarzyszenia. określa liczebność, kompetencje organu, sposób działania i postępowania oraz prawa i obowiązki członków Rady. Do wyłącznej właściwości Rady należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR opracowanej przez Stowarzyszenie, oraz ustalanie kwoty wsparcia.
- **Regulamin Zarządu** - uchwalany i aktualizowany jest przez Zarząd Stowarzyszenia. Określa sposób działania Zarządu określa Regulamin Zarządu uchwalany i zmieniany przez Zarząd. Regulamin określa zadania i organizację pracy Zarządu, w tym kompetencje organu, zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, ich protokołowania.
- **Regulamin Komisji Rewizyjnej** - uchwalany i aktualizowany jest przez Komisję Rewizyjną Stowarzyszenia. Dokument reguluje m.in. zasady zwoływania posiedzeń Komisji, zadania Komisji oraz sposób prowadzenia dokumentacji i sprawozdawczości.
- **Regulamin Organizacyjny Biura**, który uchwalany i aktualizowany jest przez Zarząd Stowarzyszenia. Zawiera uregulowania dotyczące struktury organizacyjnej Biura, obowiązki pracodawcy i pracownika, zasady wynagradzania;

II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ LSR

1. Opis i mapa obszaru

Obszar funkcjonowania LGD Piękna Ziemia Gorczańska obejmuje trzy sąsiadujące ze sobą gminy położone w województwie małopolskim, w powiecie limanowskim, w tym: dwie gminy wiejskie, tj. Mszana Dolna i Niedźwiedź oraz jedną gminę miejską – Mszana Dolna. Łączna powierzchnia wymienionych jednostek samorządu terytorialnego wynosi 271 km² i jest zamieszkała przez 32 896 osób (dane GUS wg stanu na dzień 31.12.2020 r.). Na mapie 1 zobrazowano graficznie granice LGD, natomiast w tabeli 1 przedstawiono podstawowe dane dotyczące poszczególnych gmin partnerstwa.

Mapa 1 Gminy objęte partnerstwem LGD Piękna Ziemia Gorczańska

Źródło: opracowanie własne

Tabela 1 Podstawowe dane o gminach obszaru LGD Piękna Ziemia Gorczańska

Nazwa gminy	Typ gminy	Identyfikator gminy	Powierzchnia (km ²)	Ludność Stan na 31.12.2020
Miasto Mszana Dolna	miejska	1207021	27	7899
Gmina Mszana Dolna	wiejska	1207092	170	17618
Gmina Niedźwiedź	wiejska	1207102	74	7379
RAZEM LGD Piękna Ziemia Gorczańska			271	32896

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Cały obszar jest spójny pod względem przestrzennym. W skład LGD Piękna Ziemia Gorczańska wchodzi więcej niż dwie gminy, a każda para gmin pozostaje w bezpośrednim sąsiedztwie, tworząc tym samym zwarty geograficznie obszar, znajdujący się w jednym obrysie (mapa 1). Siedziba LGD znajduje się w Mieście Mszana Dolna.

Niniejsza Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność jest strategią wielofundusową, finansowaną w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach programu *Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach programu *Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027*. W związku z tym, że cały obszar położony jest w granicach jednego województwa, realizacja operacji w ramach każdego z możliwych EFSI (Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne) będzie możliwa na całym obszarze objętym LSR.

2. Wyróżniki, potencjał i spójność obszaru

Administracyjnie wszystkie gminy LGD Piękna Ziemia Gorczańska należą do powiatu limanowskiego w województwie małopolskim. Gminy obszaru charakteryzują się spójnością geograficzną pod względem położenia i ukształtowania terenu. Obszar LGD jest spójny nie tylko przestrzennie, ale również tożsamościowo, historycznie, społecznie, gospodarczo i środowiskowo. Pod kątem fizycznogeograficznym analizowany obszar położony jest w megaregionie Region Karpacki. Obszar odznacza się dużą spójnością przyrodniczą, która wynika ze zbliżonych bądź tożsamych uwarunkowań poszczególnych elementów środowiska:

- obszar górzysty;
- występowanie na wszystkich obszarach różnych form ochrony przyrody, które wpływają na atrakcyjność turystyczną regionu;
- bogactwo dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i historycznego;
- cały obszar posiada bardzo dobre warunki do uprawiania turystyki aktywnej, na infrastrukturę sprzyjającą takiej formie rozrywki składają się: liczne szlaki piesze, rowerowe, konne oraz stoki narciarskie;
- wspólnatożsamość regionalna i związanie z tradycją wynikające głównie z wspólnej przeszłości historycznej;
- cały obszar to ONW górskie;
- wysoka lesistość na obszarze całego LGD w porównaniu do województwa i kraju.

Spójność obszaru LGD Piękna Ziemia Gorczańska pod względem ekonomicznym obrazuje ilość gospodarstw rolnych o podobnej strukturze. Na obszarze tym charakterystyczna jest duża liczba małych gospodarstw. Udział podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w grupie „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” nie jest dla obszaru LGD znaczący (0,8%) i jest nieznacznie niższy niż średnia dla województwa (0,9%) oraz wyraźnie niższy niż średnia dla kraju (1,5%). Wśród gmin obszaru, pod tym względem, najbardziej wyróżnia się Gmina Mszana Dolna – 1,1%.

Wszystkie gminy obszaru charakteryzują się wyższym niż średnia w województwie i kraju udziałem podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w grupie „przemysł budownictwo” oraz „handel hurtowy i detaliczny”. Najwyższy udział w pierwszej z grup osiągnęły gminy Mszana Dolna i Niedźwiedź, natomiast w drugiej z wymienionych grup przewagę ma Miasto Mszana Dolna oraz Gmina Mszana Dolna. Jak wynika z danych statystycznych klasyfikacji podmiotów gospodarczych według sekcji PKD2007, największa liczba spośród wszystkich 3301 podmiotów gospodarczych na obszarze w 2021 r. była zarejestrowana w sekcjach: F „Budownictwo” – 33,7%, G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle” – 21,2% oraz C „Przetwórstwo przemysłowe” – 10,7%.

Spójność kulturowa mająca swoje korzenie w historii obszaru znajduje wyraz w istniejących obiektach kultury materialnej, ale również niematerialnej, której wyrazem jest śpiew, muzyka ludowa, posługiwanie się specyficzną gwarą, kultywowanie tradycji i obyczajów, dbałość o strój regionalny. Na terenie każdej z gmin obszaru występują zabytki wpisane do rejestru zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Uwzględniając integralność analizowanego obszaru, warto także odnieść się do zidentyfikowanych grup interesu. W wyniku przeprowadzonej analizy wyodrębniono trzy grupy interesu: publiczną, gospodarczą i społeczną. Do grupy publicznej zaliczają się przedstawiciele władz gminnych, radni oraz sołtysi. Do grupy gospodarczej zaliczają się przedsiębiorcy oraz rolnicy. Natomiast do grupy społecznej należy mieszkańcy oraz organizacje pozarządowe i społeczne. W trakcie analizy nie stwierdzono występowania konfliktów między tymi grupami. Zwracano uwagę na potrzeby wszystkich grup oraz współpracy pomiędzy nimi. W rezultacie można uznać, że wszystkie zidentyfikowane grupy dążą do wspólnego celu, jakim jest poprawa jakości życia mieszkańców oraz rozwój obszaru LGD.

Biorąc pod uwagę powyższe należy stwierdzić, że obszar jest odpowiedni dla LSR, ponieważ posiada wyróżniające go cechy i czynniki, które czynią go spójnym społecznie, gospodarczo i środowiskowo. Ponadto w wyniku prac nad LSR stwierdzono, że poza lokalną tożsamością, przynależnością obszar charakteryzuje się wspólnymi potrzebami i oczekiwaniami mieszkańców.

III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Oddolność to jedna z siedmiu podstawowych cech metody LEADER. Oddolność tworzenia niniejszej LSR została zapewniona poprzez angażowanie partnerów lokalnych oraz rzeczywisty, partycypacyjny udział mieszkańców w procesie jej powstawania. Aktywność podmiotów zaangażowanych w przygotowanie LSR będzie kontynuowana również w trakcie jej wdrażania.

Zarówno na etapie tworzenia jak i realizacji LSR uwzględniano / będzie się uwzględniać zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym:

- poszanowania praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej;
- zasady równości kobiet i mężczyzn;
- zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnościami;
- zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art.11 TFUE oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czynić poważnych szkód”.

1. Etap opracowania LSR

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność opracowywana była ze szczególnym udziałem lokalnej społeczności. W celu zapewnienia oddolnego charakteru wprowadzono szeroką partycypację przedstawicieli sektorów: publicznego, społecznego, gospodarczego oraz mieszkańców z każdej z gmin wchodzących w skład LGD. Podczas prac nad dokumentem na każdym etapie zapewniono maksymalny udział społeczności lokalnej poprzez wykorzystanie różnorodnych środków partycypacji. Prace nad tworzeniem LSR składały się z kilku etapów, na których zastosowano różne metody partycypacji:

- spotkania otwarte (konsultacje społeczne) w każdej z gmin obszaru LGD (etap diagnostyczny);
- badania ankietowe (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- fizyka projektowa - możliwość zgłoszenia propozycji projektu (etap planistyczny);
- wywiad z Zespołem ds. LSR (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- prace warsztatowe w grupach (etap planistyczny);
- dyżury pracownika on-line (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- punkt konsultacyjny (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- formularze uwag (etap opiniowania projektu LSR);
- prezentacja projektu LSR na WZC.

Nad uporządkowaniem wszystkich zebranych materiałów czuwali członkowie Zespołu ds. LSR. W momencie podpisania umowy w ramach wsparcia przygotowawczego służącego opracowaniu Strategii, rozpoczęto działania mające na celu zaangażowanie lokalnej społeczności w opracowanie LSR. Mieszkańcy byli informowani o konsultacjach społecznych różnymi metodami komunikacji tj. publikowano informację na stronie internetowej LGD; rozwieszano plakaty na terenie każdej z gmin m.in. w budynkach użyteczności publicznej (urzędach gmin, szkołach, bibliotekach, ośrodkach kultury), na tablicach ogłoszeń (w szczególności tych przed kościołami), ponadto Stowarzyszenie zamieszczało posty na Facebooku na temat procesu tworzenia LSR. Dodatkowo zamieszczono informacja w mediach lokalnych (TV28) zachęcającą lokalną społeczność do zaangażowania się w proces tworzenia LSR. Narzędzia komunikacji zostały dobrane w oparciu o dotychczasowe, wieloletnie doświadczenie LGD. Wymienione środki komunikacji, najlepiej sprawdzają się w procesie komunikowania się z przedstawicielami lokalnej społeczności, liderami życia publicznego i społecznego oraz mieszkańcami obszaru. Doświadczenie LGD wykazało, iż wysyłanie informacji na adresy mailowe mieszkańców, organizacji pozarządowych czy firm, nie jest skuteczną formą dotarcia do lokalnej społeczności (wiele organizacji społecznych, np. KGW, OSP, zespoły lokalne) nie ma lub rzadko korzysta z poczty elektronicznej, lub informacje te odczytywane są z dużym opóźnieniem, takie sytuacje zdarzały się nawet wśród przedsiębiorców, którzy byli beneficjentami środków w ramach LSR. Wskazane środki komunikacji zostały określone na podstawie wieloletniego już doświadczenia LGD działającego na obszarze pla-

nowanym do objęcia LSR w nowej perspektywie.

W dniu 20.10.2022 r. odbyły się spotkania konsultacyjne z mieszkańcami obszaru w każdej z gmin objętych LSR. Spotkania odbyły się w Urzędzie Gminy Mszana Dolna – Gmina Mszana Dolna (15 osób), w Miejskiej Bibliotece w Mszanie Dolnej – Miasto Mszana Dolna (12 osób) – spotkanie to było również transmitowane on-line, oraz w Porębie Wielkiej (Gmina Niedźwiedź) (17 osób). Uczestnicy dowiedzieli się z prezentacji jakie są główne cechy podejścia LEADER i funkcjonowania LGD oraz poznali zasady i cel opracowania i wdrażania LSR. Częścią spotkań była dyskusja mająca za zadanie inwentaryzację obszaru – określenie potrzeb, zasobów, potencjałów. Omówione zostały wstępne wyniki analizy obszaru, przeprowadzonej na bazie danych statystycznych. Podjęto próbę wypracowania wstępnych założeń i celów LSR. Uczestnicy dyskutowali o konieczności podejmowania, w pierwszej kolejności działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców i tworzenia nowych miejsc pracy na lokalnym rynku, które stanowią podstawowy czynnik rozwoju obszaru, przeciwdziałania bezrobociu i wykluczeniu społecznego z powodu ubóstwa. Dalej wskazywali na duże znaczenie umiejętności cyfrowych niezbędnych w dzisiejszych czasach dla rozwoju przedsiębiorczości i wzrostu poziomu jakości życia w danym miejscu. Na spotkaniach, podczas dyskusji, wskazywano na różne potrzeby, określane były różne potencjały, jednak wnioski były stosunkowo spójne, a za najważniejsze z nich uznano te najczęściej powtarzające się: potrzeba tworzenia miejsc pracy i wsparcia rozwoju przedsiębiorczości, potrzeba działań aktywizujących i integrujących lokalne społeczności zarówno w zakresie wsparcia „miękkiego” (warsztaty, szkolenia, zajęcia sportowe itp.) jak i polepszenia infrastruktury niezbędnej do tych działań, konieczność rozwoju infrastruktury kulturalnej, społecznej, a także turystycznej, konieczność działań zapobiegających depopulacji i starzeniu się społeczeństwa oraz przeciwdziałających emigracji młodych ludzi – poprzez tworzenie dobrych warunków do życia dla mieszkańców, wsparcie aktywizacji i opieki nad seniorami i zwiększenie dostępności do usług społecznych dla seniorów.

W dniach 12.10–3.11.2022 r. przeprowadzone zostało badanie ankietowe na etapie diagnostycznym. Ankieta dostępna była w wersji papierowej w siedzibie LGD, ale też w wersji on-line, o czym ogłoszenie opublikowano zarówno na stronie internetowej LGD jak i gmin partnerskich oraz na profilu LGD na portalu Facebook. Udział w badaniu wzięło 60 osób. Ankieta składała się z metryczki (płeć, wiek, reprezentowana gmina, reprezentowany sektor) oraz 4 pytań z odpowiedziami zamkniętymi i 2 pytań z odpowiedziami otwartymi. Dotyczyła mocnych i słabych stron obszaru, szans i zagrożeń związanych z jego rozwojem, a także określenia największych potencjałów i wyróżników, na bazie których powinien odbywać się rozwój obszaru. Pierwsze pytanie w badaniu ankietowym dotyczyło kluczowych mocnych stron obszaru. Możliwe było zaznaczenie maksymalnie 3 odpowiedzi. Większość ankietowanych wskazała odpowiedź: „unikatowe walory przyrodniczo-krajobrazowe i czyste środowisko naturalne” (73%), „walory rekreacyjno-wypoczynkowe” (65%) oraz „młode społeczeństwo (...)” (27%). Jako kluczowe słabe strony obszaru wskazano przede wszystkim: „niewystarczające wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych” (63%), „mało atrakcyjny rynek pracy” (48%) i „niską aktywność społeczną mieszkańców” (45%). Ankietowani zostali również poproszeni o wskazanie najważniejszych szans stojących przed rozwojem obszaru i największych zagrożeń, które mogą wpłynąć na jego rozwój. Jako szanse wskazano przede wszystkim: wzrost kompetencji, wiedzy i świadomości obywatelskiej, w tym poczucia tożsamości lokalnej” i „potencjał ludzki – gospodarność pracowitość” (55%) oraz „poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, w szczególności dla seniorów i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ” (47%). Mieszkańcy widzą zagrożenie dla rozwoju obszaru we „wzroście kosztów życia” (78%) i „emigracji mieszkańców Polski” (65%).

W dniach 24.11.2022–31.01.2023 r. przeprowadzone zostało kolejne badanie ankietowe – na etapie planistycznym. Ankieta dostępna była w wersji papierowej w siedzibie LGD, ale też w wersji on-line, o czym ogłoszenie opublikowano zarówno na stronie internetowej LGD jak i gmin partnerskich oraz na profilu LGD na portalu Facebook. Udział w badaniu wzięło 30 osób. Ankieta składała się z metryczki (płeć, wiek, reprezentowana gmina, reprezentowany sektor) oraz 4 pytań zamkniętych i 1 pytania otwartego. Na pytanie o kluczowe kierunki/obszary rozwoju LGD (możliwość wskazania 3 odpowiedzi) ankietowani wskazywali: „wspieranie przedsiębiorczości mieszkańców” (40%), „aktywności społecznej, wsparcie oddolnych inicjatyw i potencjału organizacji społecznych” (22%), „rozwój turystyki i infrastruktury okołoturystycznej” (11%), aktywizacja społeczna seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji (15%) „wsparcie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru” (12%), . Ankietowani w każdym pytaniu zamkniętym mieli możliwość zaznaczenia odpowiedzi „inne” i wpisania własnej odpowiedzi. W przypadku ww. pytania pojawiła się odpowiedź dotycząca rozwoju specjalistycznej oferty wspomagającej rozwój dzieci i młodzieży poprzez działania profilaktyczne wobec uzależnień, ofertę opiekuńczą oraz wsparcie psycholo-

giczne i terapeutyczne dla dzieci i młodzieży. Na pytanie oto, do jakiej grupy osób powinny być skierowane działania w ramach wdrażania LSR, wskazano seniorów (40%), młodzież do 25. roku życia (33%) oraz rodziców chętnych do powrotu na rynek pracy (27%).

W dniach 05.01–08.02.2023 r. przeprowadzono otwarty nabór fiszek projektowych, tj. propozycji projektów do wdrażania w ramach LSR. W ramach naboru wpłynęło 19 fiszek. Poniżej w tabeli 2 przedstawiono krótki opis zgłoszonych w ramach naboru pomysłów na projekty do realizacji w ramach LSR. Zgłoszone propozycje zostały przeanalizowane przez Zespół ds. LSR. Kształtując założenia do Strategii brano pod uwagę wszystkie z nich. Większość z nich wprost wpisuje się w przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji (wpływają na rozwój przedsiębiorczości, kapitału społecznego, rozwój potencjału organizacji pozarządowych i ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej), inne wpisują się częściowo lub mogą stanowić element szerszej operacji.

Tabela 2 Zgłoszone w ramach naboru pomysły na realizację projektów w ramach LSR

Zgłaszający	Gmina	Krótki opis projektu
Osoba fizyczna	Mszana Dolna	Projekt nr 1: Rozwijanie działalności gospodarczej w zakresie usług budowlanych. Projekt dotyczy zakupu sprzętu i wyposażenia celem zbudowania/poszerzenia oferty firmy oraz środka transportu niezbędnego do świadczenia usług. Projekt nr 2: Rozwijanie działalności turystycznej, okołoturystycznej, Wypożyczalnie sprzętu turystycznego.
Osoba fizyczna	Mszana Dolna	Rozwijanie/podejmowanie działalności gospodarczej w zakresie usług społecznych, opiekuńczych i zdrowotnych (zakup sprzętu, środków transportu i innych składników majątku niezbędnych do świadczenia usług), roboty budowlane w celu przystosowania budynku na potrzeby działalności gospodarczej.
Osoba fizyczna	Mszana Dolna	Projekt 1 Rozwój przedsiębiorczości mieszkańców w zakresie usług społecznych i opiekuńczych oraz zdrowotnych (zakup sprzętu, środków transportu oraz roboty budowlane w celu przystosowania budynku (obiektu) do prowadzenia działalności gospodarczej). Projekt 2 Rozwijanie świadomości mieszkańców w zakresie usług finansowych – działalność edukacyjna i szkoleniowa (zakup sprzętu i samochodu do świadczenia usług mobilnych). Projekt 3 Rozwój przedsiębiorczości w zakresie podnoszenia aktywności fizycznej mieszkańców, dbanie o kondycję fizyczną i zdrowie (roboty budowlane i modernizacyjne, zakup wyposażenia i sprzętu oraz środków trwałych, w tym też środków transportu). Projekt 4 Rozwijanie działalności turystycznej/agroturystycznej (budowa domków letniskowych i zakup wyposażenia).
Osoba fizyczna	Mszana Dolna	Projekt 1. Rozwijanie działalności gospodarczej w zakresie usług budowlanych (zakup środka transportu, wyposażenia oraz maszyn i urządzeń na potrzeby działalności, modernizacja budynków/pomieszczeń na cele działalności). Projekt 2. Poszerzenie oferty firmy o usługi wynajmu samochodu (busa) (zakup busa). Projekt 3. Poszerzenie oferty firmy o usługi w zakresie wypożyczalni sprzętu turystycznego, sprzętu do spędzania czasu wolnego oraz gastronomicznego (zakup sprzętu do wypożyczalni, prace modernizacyjne lub/i budowlane w celu przystosowania obiektu do świadczenia usług). Projekt 4. Rozwój usług turystycznych: budowa domków letniskowych na cele turystyczne.

Przedsiębiorca	Niedźwiedź	Doposażenie warsztatu stolarskiego (zakup sprzętu)
Osoba fizyczna	Mszana Dolna	Założenie działalności dot. działalności budowlanej (koparka, sprzęt brukarski itp.)
Osoba fizyczna prowadząca działalność	Mszana Dolna	Rozwój firmy świadczącej usługi elektryczno-instalacyjne – zakup sprzętu
Przedsiębiorca	Poręba Wielka	Zakup foodtrucka, wyposażenia gastronomicznego
Osoba fizyczna (kobieta)	Lubomierz	Kursy, szkolenia dla bezrobotnych kobiet
Organizacja pozarządowa	Niedźwiedź	Wyposażenie siedziby Związku Podhalan w sprzęt i meble, utwardzenie terenu wokół budynku kostką brukową, postawienie altany
Organizacja pozarządowa (OSP)	Raba Niżna	Wyposażenie świetlicy wiejskiej w sprzęt gastronomiczny, rekreacyjno-sportowy, treningowy, Organizacja imprez i warsztatów dla mieszkańców, warsztaty dla dzieci i młodzieży oraz KGW,
Organizacja pozarządowa	Raba Niżna	Warsztaty regionalne, wyjazdy na koncerty, występy, festiwale Zajęcia edukacyjne z zakresu: nowych technologii i dla dzieci i młodzieży, ekologii itp.
MOPS	Mszana Dolna	Zajęcia edukacyjne, rehabilitacyjne, spotkania towarzyskie dla seniorów, rozwijające kompetencje cyfrowe, wsparcie psychologiczne, itp. - przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu i cyfrowemu; Wyjazdy integracyjne dla seniorów, wycieczki, zajęcia sportowe, aquaerobic, wsparcie opiekuncze, Zakup sprzętu i wyposażenia do klubu seniora; Wsparcie rodzin mające trudności wychowawcze, Szkolenia podnoszące kompetencje i kwalifikacje osób pozostających bez pracy, w trudnej sytuacji, samotnych matek, spotkania integrujące;
Biblioteka Miejska w Mszanie Dolnej	Mszana Dolna	Zajęcia dla dzieci i młodzieży (konkursy czytelnicze, cyfryzacja i nowe technologie, zajęcia sportowo – rekreacyjne i kulturalne, robotyka i in., wycieczki/wyjazdy)
Osoba fizyczna	Łostówka	Wyposażenie gospodarstwa agroturystycznego
Organizacja pozarządowa	Lubomierz	Mała infrastruktura turystyczna (wiata z strefą rekreacji, utwardzenie terenu),
Organizacja pozarządowa	Konina	Wiejska Strefa Rekreacji we wsi Konina (kort tenisowy, basen, plac zabaw, obiekt noclegowy dla turystów)
Przedsiębiorca	Poręba Wielka	Budowa basenów termalnych, zagospodarowanie terenu
Organizacja pozarządowa	Mszana Dolna	Remont i wyposażenie budynku remizy OSP na potrzeby rekreacyjne i kulturalne; zakup wyposażenia, zakup strojów i instrumentów dla orkiestry działającej przy OSP. Warsztaty z pierwszej pomocy, rozwijanie pasji i zainteresowań

Źródło: opracowanie własne

Na etapie opracowania LSR, odbyły się również posiedzenia Zespołu ds. LSR. Pierwsze spotkanie miało charakter informacyjno-warsztatowy. Zespołowi przedstawiono *Diagnozę obszaru na potrzeby Lokalnej Strategii*

Rozwoju. Po dyskusji na ten temat odbyły się warsztaty – członkowie Zespołu ds. LSR mieli za zadanie określić najważniejsze cele rozwoju obszaru, zaproponować przedsięwzięcia do realizacji oraz dokonać wstępnego podziału budżetu. Podczas dyskusji mówiono m.in. o poziomie innowacyjności obszaru oraz jakiego działania należy podjąć w celu jej zwiększenia. Wspólnie zdecydowano, że podczas realizacji LSR duży nacisk zostanie położony na animowanie mieszkańców do wdrażania innowacji, w tym celu mieszkańcy podczas różnych spotkań, warsztatów i szkoleń będą informowani o możliwościach zwiększenia innowacyjności usług, produktów itd. Na spotkaniu dyskutowano także o wdrażaniu operacji w partnerstwie, czyli takich, które są realizowane przez partnerów z obszaru jednej LSR oraz projektów partnerskich, które składają się z kilku operacji realizowanych przez partnerów z obszarów wykraczających poza jedną LSR⁵. Uczestnicy spotkania wspólnie zdecydowali, że należy wdrażać zarówno operacje w partnerstwie jak i projekty partnerskie z partnerami krajowymi i/lub zagranicznymi.

W wyniku spotkania stwierdzono, że rozwój obszaru powinien opierać się na **wspieraniu przedsiębiorczości, w tym na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy, poprzez tworzenie nowych i rozwijania istniejących przedsiębiorstw.** W poprzedniej perspektywie wsparcie cieszyło się dużym zainteresowaniem i przyniosło wymierne efekty. Wskazano również na **potrzebę zwiększenia aktywności społecznej oraz wsparcie dla osób w niekorzystnej sytuacji poprzez poprawę jakości życia mieszkańców**, co potwierdzają informacje zebrane podczas spotkań z mieszkańcami obszaru LGD oraz rekomendacje płynące z raportu ewaluacyjnego: „*wyniki badań wśród mieszkańców oraz omawiana w raporcie tendencja dotycząca odpływu ludności w poszukiwaniu lepszych perspektyw rozwoju, pracy i życia wskazuje, że w przyszłości konieczne jest zintensyfikowanie działań zmierzających do poprawienia sytuacji osób młodych oraz zwiększania atrakcyjności obszaru LGD jako miejsca do życia*”⁶. Zauważono, że **część działań należy ukierunkować na seniorów** ze względu na zmiany demograficzne oraz na **kobiety**, ponieważ mają one mniejszy dostęp do atrakcyjnych miejsc pracy na obszarze, a także ciężko im wrócić do pracy po wychowaniu dzieci. Jednak jak zauważono, działania dla kobiet powinny być ukierunkowane przede wszystkim na rozwój ich kompetencji, szczególnie w zakresie kompetencji kluczowych, cyfryzacji i nowych technologii, a także powinny pomóc im w integracji. Zwrócono uwagę na konieczność wykorzystania potencjału obszaru: dziedzictwa kulturowego i położenia w pasmach B (dodaje spację między małą i wielką literą) eskidu Wyspowego i Gorców. Należy podejmować działania ukierunkowane na rozwój turystyki poprzez tworzenie atrakcyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjno-sportowej oraz kultywowanie folkloru, tradycji i organizację wydarzeń turystycznych promujących lokalne zasoby.

Projekt LSR został poddany konsultacjom społecznym, podczas których umożliwiono wszystkim zainteresowanym stronom składanie uwag pisemnych lub ustnych podczas spotkania konsultacyjnego. Konsultacje odbyły się w dniu: 24.03.2023.

W celu umożliwienia komunikacji jak najszerszemu gronu odbiorców, pracownicy Biura LGD udzielali informacji oraz konsultacji za pomocą strony internetowej na platformie społecznościowej Facebook, a także była możliwość konsultacji za pomocą maila, telefonicznie oraz bezpośrednio w biurze LGD.

Wypracowanie analizy SWOT oraz diagnozy obszaru było fundamentem stworzenia całego dokumentu. Na ich podstawie zostały sporządzone kolejne elementy LSR, które następnie były szczegółowo omawiane i poddawane dalszym konsultacjom społecznym. Zespół ds. LSR wszystkie zgłoszone uwagi i spostrzeżenia poddał dogłębnej analizie, a te z nich, które uznał za zasadne, uwzględnił podczas dalszych prac nad tworzeniem dokumentu.

Oprócz wykorzystania materiałów z szeroko prowadzonych konsultacji społecznych, przy opracowywaniu Strategii wzięto pod uwagę wyniki raportu ewaluacyjnego, a w szczególności płynące z niego rekomendacje. W związku z tym, zwrócono szczególną uwagę na dalszy rozwój gospodarki, turystyki, która jest szczególnie istotna w tym obszarze, a także należy wspierać działania mające na celu integrację mieszkańców poszczególnych gmin LGD Piękna Ziemia Gorczańska (rekomendacja: *LGD „Piękna Ziemia Gorczańska” powinna w dalszym ciągu udzielać wsparcia do operacji polegających na tworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw. Potwierdzono*

⁵ *Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* zatwierdzony przez Komisję Europejską w dniu 31.08.2022 r.

⁶ *Ewaluacja zewnętrzna małopolskich lokalnych strategii rozwoju Stowarzyszenie Piękna Ziemia Gorczańska, SOCJOMETR, Kraków 2021, str. 63.*

nie tylko duże zainteresowanie naborami na te przedsięwzięcia. Przeprowadzone w 2019 roku konsultacje jednoznacznie wskazywały na duże zapotrzebowanie na dalsze wsparcie działań ukierunkowanych na rozwój przedsiębiorczości, a dodatkowo tego rodzaju potrzebę podkreślali badani mieszkańcy gmin obszaru LGD. (...) właśnie promocja regionu, rozwój turystyki oraz moda na zdrowy i aktywny styl życia stanowią wielką szansę dla rozwoju Ziemi Gorczańskiej. W tym aspekcie niezbędne okazać się mogą szkolenia czy profesjonalne doradztwo, a docelowo nowe podejście do oferowanych usług turystycznych i agroturystycznych oparte o wykorzystywanie lokalnych zasobów oraz promocję współdziałania różnych aktorów w tym zakresie⁷).

Czynny udział w tworzeniu dokumentu brali pracownicy Biura LGD poprzez uczestniczenie w szkoleniach i konsultacjach dotyczących tworzenia LSR oraz dzięki współpracy z innymi Lokalnymi Grupami Działania w celu wypracowania wspólnych stanowisk odnoszących się do poszczególnych elementów Strategii.

Wszystkie przeprowadzone spotkania w trakcie prac nad LSR odbywały się w budynkach spełniających wymagania w zakresie dostępności architektonicznej (w ogólnodostępnych obiektach pozbawionych barier architektonicznych) oraz dostępności cyfrowej i dostępności informacyjno-komunikacyjnej.

2. Etap wdrażania LSR

Na etapie wdrażania i realizacji LSR również przewiduje się dalszy udział społeczności lokalnej i konsultacje społeczne. Dzięki odpowiednim zapisom w dokumentach regulujących, w sytuacjach tego wymagających możliwe jest przeprowadzenie jej aktualizacji. W trakcie wdrażania LSR możliwa będzie jej aktualizacja w przypadku wystąpienia istotnych okoliczności. Aby zaktualizowany dokument nadal odpowiadał potrzebom zgłaszanym przez mieszkańców planuje się informowanie społeczności lokalnej o zmianie za pomocą strony internetowej LGD oraz poddawanie propozycji zmian LSR do konsultacji społecznych za pomocą formularza zgłaszania uwag. Uwagi i mieszkańców poddawane będą analizie oraz uwzględnione będą te istotne i zasadne. Również na ich podstawie możliwe będzie dokonywanie zmian w zakresie doradztwa czy w Planie komunikacji z lokalną społecznością, który posiada LGD., Informacje o planowanych zmianach udostępnione zostaną do publicznej wiadomości za pomocą strony internetowej LGD do dalszej konsultacji społecznej.

Wszystkie zainteresowane strony, szczególnie partnerzy lokalni i mieszkańcy będą zaangażowani we wdrażanie Strategii poprzez odpowiednią komunikację i animację, umożliwienie podejmowania decyzji (planowane mobilizowanie biernych interesariuszy do realizacji Strategii), możliwość wdrażania projektów oraz rozwijanie współpracy między podmiotami i zachęcanie do realizacji projektów partnerskich (budowanie zaufania).

Również na etapie wdrażania planuje się stosować metody komunikacji, które nie wykluczą żadnej z grup społecznych – osoby, które mają problem z przemieszczaniem się czy są ograniczone czasowo (np. młodzi rodzice), będą mogli pozyskiwać informacje w swoich domach – poprzez media społecznościowe, strony internetowe LGD i gmin zrzeszonych w LGD, rozmowy telefoniczne, podczas konsultacji będą mieli możliwość zgłaszania uwag w formie elektronicznej, przewiduje się także transmisję spotkań w czasie rzeczywistym z możliwością zabierania głosu poprzez czat. Osoby, które są wykluczone cyfrowo lub preferują tradycyjne formy komunikacji, będą mogły uzyskać wszelkie informacje w siedzibie LGD lub podczas spotkań, a także będą miały możliwość zgłaszania uwag w formie papierowej. Badania ankietowe prowadzone będą zarówno w formie tradycyjnej (papierowej), jak i on-line. Zaplanowane metody pozwolą na dotarcie do szerokiego grona odbiorców, zarówno tych, którzy do tej pory uczestniczyli we wdrażaniu LSR, jaki osób do tej pory niezainteresowanych współpracą w ramach LGD. Wszystkie opisane metody zostały uwzględnione w Planie komunikacji.

⁷jw., str. 62.

Udział mieszkańców obszaru LGD, reprezentujących różne sektory w tworzeniu Strategii, był niewystarczający. To pokazało, iż mieszkańcy nie są zainteresowani udziałem w życiu społecznym obszaru. Dlatego bardzo istotne są działania angażujące mieszkańców we współpracę na rzecz regionu. Pierwszym działaniem w tym kie-

runku będzie organizacja spotkania w zakresie omówienia nowej LSR, na której uczestnicy zostaną zapoznani z możliwościami jakie płyną z wdrażania założeń dokumentu.

Na etapie wdrażania LSR bardzo istotne będą relacje między członkami LGD. W związku z tym LGD będzie otwarta na inicjatywy członków i będzie do takich inicjatyw zachęcała poprzez zaproszenia do zgłaszania propozycji dotyczących funkcjonowania LGD i wdrażania LSR. Sugestie członków LGD jak i zwykłych mieszkańców będą brane pod uwagę przez Zarząd Stowarzyszenia oraz Radę.

Członkowie LGD Piękna Ziemia Gorczańska zdają sobie sprawę, że samo informowanie mieszkańców, że mogą brać udział w rozwijaniu LSR i prezentowanie ofert finansowania dla regionu to za mało, dlatego też zaplanowano szereg innych działań animujących do podejmowania wspólnych inicjatyw ukierunkowanych na partnerstwo oraz zwiększenie innowacyjności obszaru, a także włączających wszystkich mieszkańców do aktywności, tak aby z czasem to sami mieszkańcy przejęli inicjatywę i stali się twórcami i kreatorami zmian w lokalnej społeczności.

W związku z powyższym pracownicy Biura LGD będą organizowali spotkania otwarte (stacjonarne lub online), na których będą informować mieszkańców o możliwościach realizacji projektów w partnerstwie oraz innowacyjnych. Podczas spotkań mieszkańcy dowiedzą się jakie korzyści płyną z współpracy partnerskiej oraz jak wdrażanie rozwiązań innowacyjnych wpłynie na rozwój obszaru.. Ponadto 2 razy w okresie realizacji LSR, LGD planuje udział w wydarzeniu otwartym, na którym będzie prezentowała informacje na temat wdrażania LSR, gdzie również zostanie uwzględniony temat projektów partnerskich i operacji realizowanych w partnerstwie. Ważnym zadaniem stojącym przed LGD jest zachęcanie mieszkańców z różnych grup do podejmowania działań innowacyjnych i działań w partnerstwie. W związku z tym LGD przewiduje prowadzenie działań animujących do innowacji i partnerstwa. Na stronie internetowej LGD powstanie również baza z projektami partnerskimi, które będą zgłaszane przez mieszkańców obszaru (w formie fiszek), a także informacja z listą potencjalnych partnerów, którzy będą chcieli realizować projekty zarówno z partnerami z obszaru oraz spoza niego.

Oprócz spotkań z członkami oraz potencjalnymi partnerami z obszaru planuje się również wspierać współpracę z innymi podmiotami, czyli animować podmioty z obszaru LSR do współpracy z innymi podmiotami poprzez szkolenia, spotkania aktywizacyjne i kojarzenie partnerów. W LSR przewidziano także aktywizowanie społeczności poprzez operacje własne.

Ponadto LGD będzie otwarta na przyjmowanie nowych członków, w celu lepszej realizacji Strategii. Informacje o możliwości przystąpienia nowych członków do Stowarzyszenia będą również umieszczane na stronie internetowej LGD oraz w mediach społecznościowych.

W ramach wdrażania niniejszej LSR zaplanowano preferencje punktowe dla projektów realizowanych w partnerstwie, co przyczyni się do rozwinięcia współpracy między podmiotami z obszaru LGD, zwiększenia zainteresowania, a docelowo realizacji projektów realizowanych w partnerstwie partnerskich.

Wszystkie wskazane powyżej metody i kanały komunikacji będą służyły konkretnym celom. Niektóre stosowane będą w celu wywołania zmiany czy wygenerowania działania (preferencje punktowe dla projektów realizowanych w partnerstwie, animowanie społeczności, animowanie podmiotów z obszaru LSR do współpracy z innymi podmiotami, możliwość zgłaszania pomysłów na realizację nowych projektów), ale też osiągnięcia zrozumienia przekazania informacji lub zadania pytania (badania ankietowe, publikowane w różny sposób informacje, organizowane spotkania i szkolenia itp.).

Działania związane z wdrażaniem LSR oraz wszelkie planowane formy i metody komunikacji z mieszkańcami, partnerami czy potencjalnymi beneficjentami będą możliwie szeroko spełniały wymagania w zakresie dostępności architektonicznej spotkania informacyjne będą odbywały się w obiektach pozbawionych barier architektonicznych), dostępności cyfrowej oraz dostępności informacyjno-komunikacyjnej.

IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR

1. Potrzeby rozwojowe i potencjały obszaru

Podstawę przygotowania jakiegokolwiek strategii rozwoju stanowi dobrze przeprowadzona diagnoza obszaru dotycząca problemów i potrzeb, jak również zasobów i potencjału danego terytorium i danej społeczności. Na cele opracowania LSR opracowana została w III kwartale 2022 r. *Diagnoza obszaru na potrzeby Lokalnej Strategii Rozwoju*. W niniejszym rozdziale LSR przytoczono te jej zapisy i wyniki analiz, które mają szczególne znaczenie dla obszaru.

1.1 Demografia

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2020 roku, obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność zamieszkiwało 32896 osób, w tym 16393 kobiety (49,8%) i 16503 mężczyzn (50,2%), co stanowiło 25,0% ludności powiatu limanowskiego oraz 1% populacji województwa małopolskiego. Biorąc pod uwagę poszczególne gminy wchodzące w skład LGD, najwięcej ludzi zamieszkiwało gminę wiejską Mszana Dolna (17618 osób), a najmniej gminę wiejską Niedźwiedź (7 379 osób). Szczegółowe dane na temat liczby ludności poszczególnych gmin w 2020 r. zaprezentowano w tabeli 3.

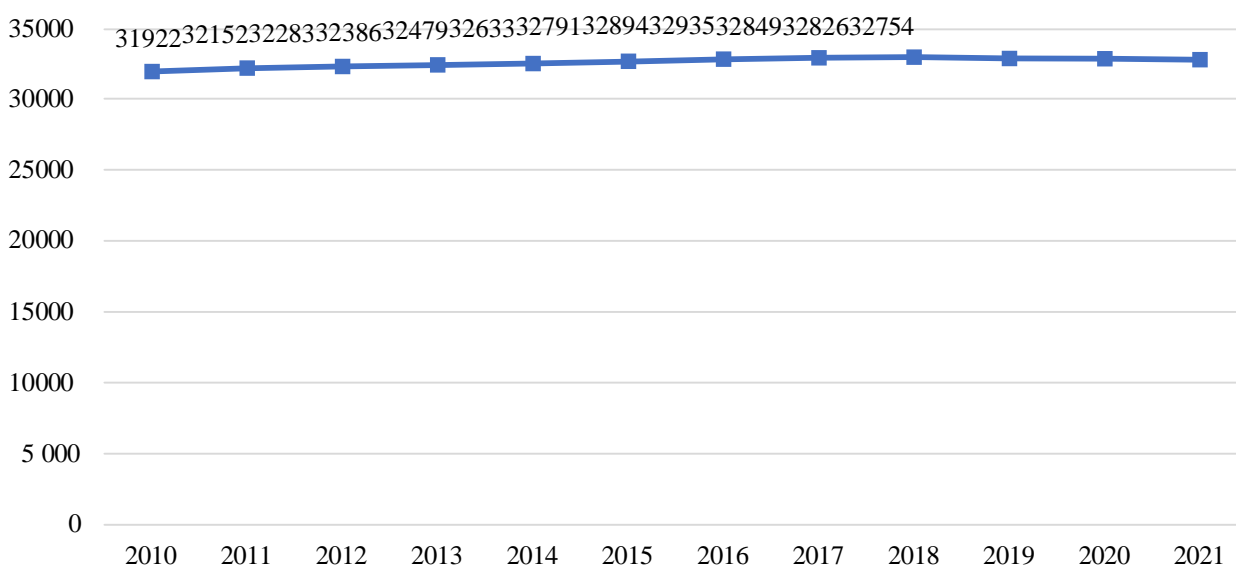
Tabela 3 Ludność poszczególnych gmin LGD w 2020 r.

Nazwa gminy	Liczba ludności	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet	Procentowy udział	Gęstość zaludnienia
Miasto Mszana Dolna	7 899	3 771	4 128	24,02	291
Gmina Mszana Dolna	17 618	9 022	8 596	53,55	104
Gmina Niedźwiedź	7 379	3 710	3 669	22,43	99
Razem LGD	32 896	16 503	16 393	100	121

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na przestrzeni omawianych lat liczba ludności obszaru wahała się, jednak w porównaniu do 2010 roku, w ostatnim badanym roku wzrosła (wykres 1)⁸. Na wykresie 2 przedstawiono wartości wskaźnika *udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w %ludności ogółem* na obszarze LGD w latach 2016–2021, natomiast na wykresie 3 pokazano wartości tego wskaźnika w porównaniu do średniej dla województwie i kraju w 2021 r.

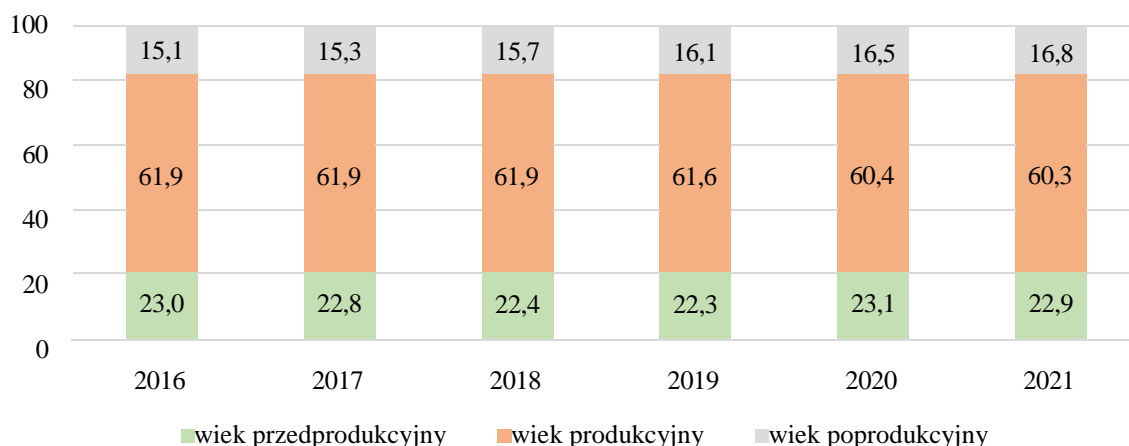
Wykres 1 Liczba ludności ogółem na obszarze LGD w latach 2011–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

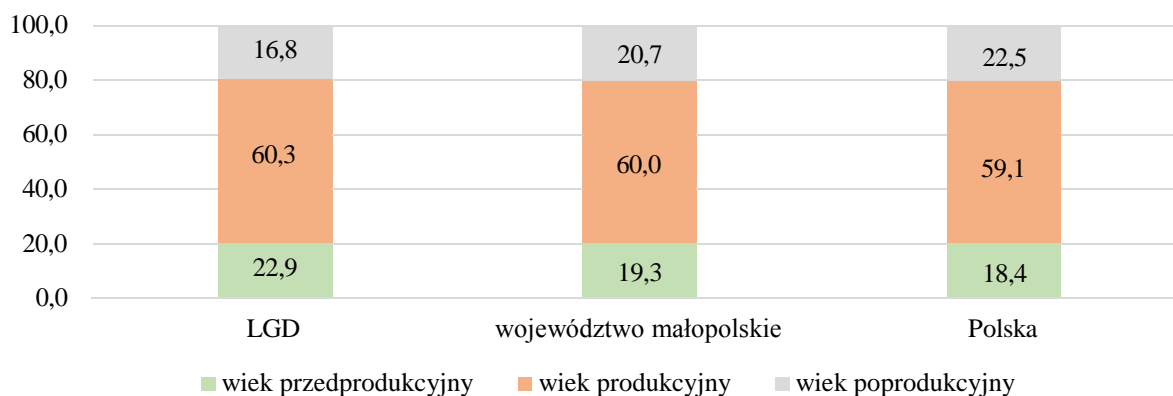
⁸Spadek ludności w 2020r.spowodowany jest zmianą metodologii liczenia liczby ludności przez GUS.

Wykres 2 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 3 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w porównaniu do średniej dla województwie i kraju w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

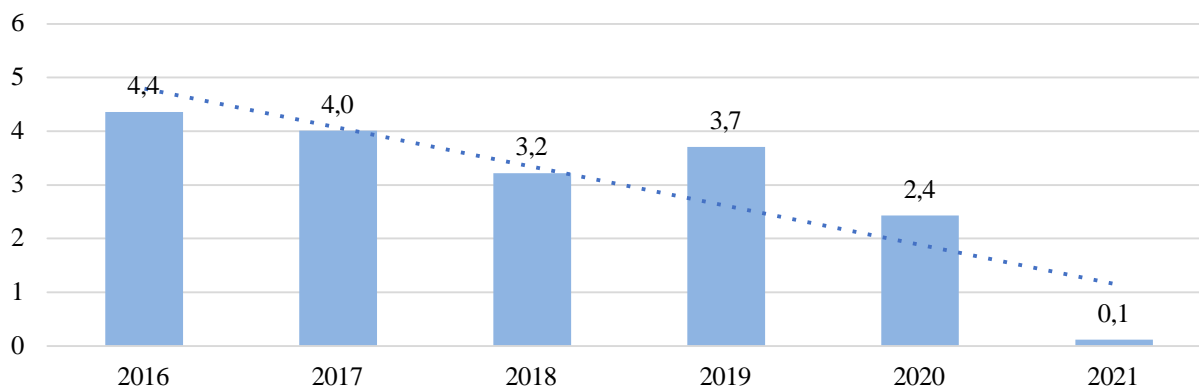
Dane zobrazowane na wykresie 2 wskazują, że obszar LGD Piękna Ziemia Gorczańska charakteryzuje się **stopniowym starzeniem się społeczeństwa**. Udział osób w wieku poprodukcyjnym na terenie LGD był w 2021 r. niższy niż średnia dla województwa i kraju (wykres 3), a tempo wzrostu udziału tej grupy ludności jest wyższe niż w przypadku średniej dla województwa, lecz niższe niż w kraju. Wartość tego wskaźnika w 2021 r. w stosunku do 2016 r. to wzrost o 1,7 punktów procentowych (pp.), podczas gdy w województwie wskaźnik ten wzrósł o 1,6 pp., natomiast w kraju o 2,3 pp. Istotnym faktem jest, iż występował **korzystny trend demograficzny jakim jest wysoki udział procentowy osób w wieku przedprodukcyjnym** w ogólnej liczbie ludności oraz **niski udział osób w wieku poprodukcyjnym**. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w 2021 r. na obszarze LGD Piękna Ziemia Gorczańska wynosił 22,9% – był wyższy niż średnio w województwie (19,3%) i kraju (18,4%). W omawianym okresie ulegał on niewielkiemu spadkowi, jednak zawsze był korzystniejszy niż wyniki w Polsce i województwie małopolskim (dane GUS).

Przy obliczeniu wskaźnika *ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR za 2020r.ze wzoru:*

$$30x \left(1 - \frac{0,35x \text{ liczba mieszkańców}}{\text{liczba osób w wieku nieprodukcyjnym}} \right) \text{ obszar LGD osiąga wartość } 3,52$$

Jednym ze wskaźników mających wpływ na kształtowanie się struktury ludności jest wskaźnik *przyrost naturalny na 1000 ludności* – wartości wskaźnika dla LGD w latach 2016 – 2021 przedstawiono na wykresie 4.

Wykres 4 Przyrost naturalny na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021

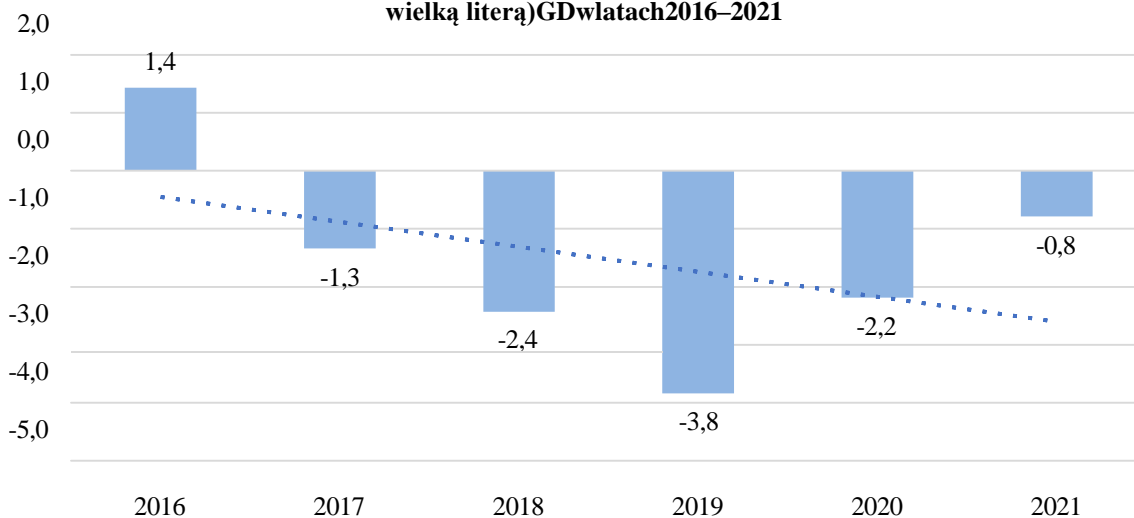
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na tak „młode” społeczeństwo wpływ miał przede wszystkim wysoki przyrost naturalny. Na przestrzeni badanych lat wartość wskaźnika *przyrost naturalny na 1000 ludności* wahała się, ale była dodatnia. Należy również zwrócić uwagę, że w 2021 r., pomimo iż wartość wskaźnika była niższa niż w poprzednich analizowanych latach, to była korzystniejsza w stosunku do województwa małopolskiego (-2,2) i Polski (-5,0). Najgorszym wynikiem w 2021 r. wewnątrz LGD charakteryzowała się Gmina Niedźwiedź, osiągając wartość: -2,7 (dane GUS).

Wyniki badania ankietowego na etapie diagnostycznym wskazują, że największym zagrożeniem dla całego obszaru LGD jest „emigracja mieszkańców Polski” – uważa tak aż 65% ankietowanych. Ponadto w badaniu ankietowym na etapie planistycznym na pytanie o to, do jakiej grupy osób powinny być skierowane działania w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju, ankietowani wskazywali: „młodzież do 25. roku życia” (33% odpowiedzi). **Ankietowani najbardziej obawiają się wyjazdu młodych i wykształconych ludzi w poszukiwaniu bardziej atrakcyjnych miejsc pracy. Ważne jest, aby zatrzymać młodych na obszarze poprzez stworzenie dla nich warunków do samorozwoju.**

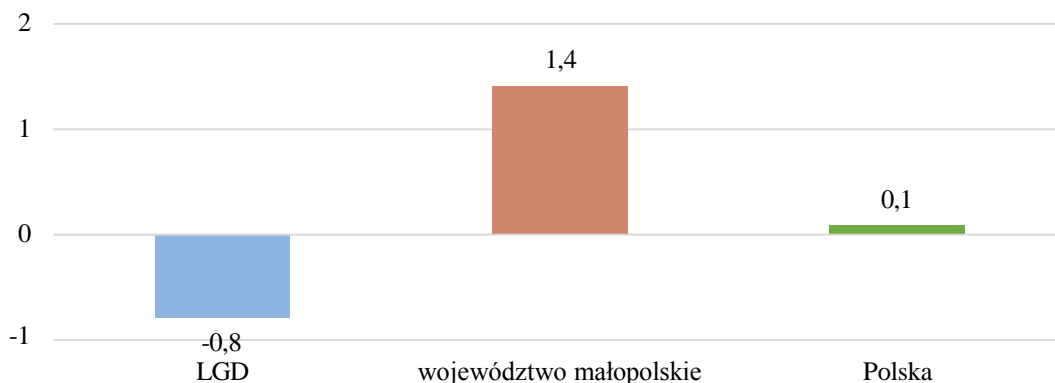
Istotne w kontekście ilości i struktury ludności w danym miejscu jest również saldo migracji, stanowiące różnicę między napływem a odpływem ludności z danego obszaru w określonym czasie. Migracje stanowią jeden z najważniejszych (po liczbie urodzeń i zgonów) czynników kształtujących liczbę ludności na danym obszarze (wykres 5). Zgodnie z danymi GUS saldo migracji na 1 000 ludności na obszarze LGD w prawie całym badanym okresie (wyjątek stanowi 2016 r.) osiągało wartości ujemne, a w roku 2021 osiągnęło wartość -0,8. Była to wartość zdecydowanie niższa i mniej korzystna niż średnio w województwie małopolskim (1,4) i w Polsce (0,1) (wykres 6). Ważne, aby podejmować działania w celu odwrócenia negatywnego trendu pogłębiania się niekorzystnej sytuacji w tym zakresie.

Wykres 5 Saldo migracji na 1 000 ludności na obszarze L (dodaje spację między małą i wielką literą) GD w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 6 Saldo migracji na 1000 ludności na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przy obliczeniu wskaźnika saldo migracji na obszarze według stanu na koniec 2020r. ze wzoru:

$$4x \left(1 - 40x \frac{\text{zameldowania} - \text{wymeldowania}}{\text{liczba mieszkańców}} \right) \text{ obszar LGD osiąga wartość } 4,35$$

Ważnym czynnikiem świadczącym o potencjale demograficznym danego obszaru jest kwestia związana z budownictwem mieszkaniowym – można go ocenić za pomocą wskaźnika *pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców*. Wysoka wartość tego wskaźnika oznacza, że ludzie chętnie inwestują w dane miejsce jako miejsce zamieszkania – akumulują w nim swój majątek i chcą się w nim osiedlić. Wartości wskaźnika dla poszczególnych gmin, a także średnio dla LGD Piękna Ziemia Gorczańska, województwa i kraju w latach 2018–2021 przedstawiono w tabeli 4. Wartości wskaźnika dla obszaru LGD w analizowanym okresie każdorazowo (poza 2020 r.) były wyższe od średniej dla województwa oraz Polski. Pomimo niewielkiego spadku wartości wskaźnika dla LGD w latach 2019–2020 – ogólny trend jest wzrostowy.

Tabela 4 Pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2018–2021

Jednostka terytorialna	Pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców			
	2018	2019	2020	2021
Miasto Mszana D (dodaje spację między małą i wielką literą)olna	20	34	25	26
Gmina Mszana D (dodaje spację między małą i wielką literą)olna	41	31	33	44
Gmina Niedźwiedź	38	34	30	53
LGD Piękna Ziemia Gorczańska	36	33	31	42
Województwo małopolskie	31	32	32	38
Polska	25	26	28	35

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

1.2 Gospodarka, przedsiębiorczość i sektor społeczny

Sytuację gospodarczą obszaru LGD Piękna Ziemia Gorczańska odzwierciedlają wskaźniki gospodarcze, tj. *podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności* oraz *podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym*. W tabeli 5 przedstawiono wskaźniki gospodarcze dla LGD Piękna Ziemia Gorczańska oraz województwa małopolskiego i Polski w latach 2016–2021.

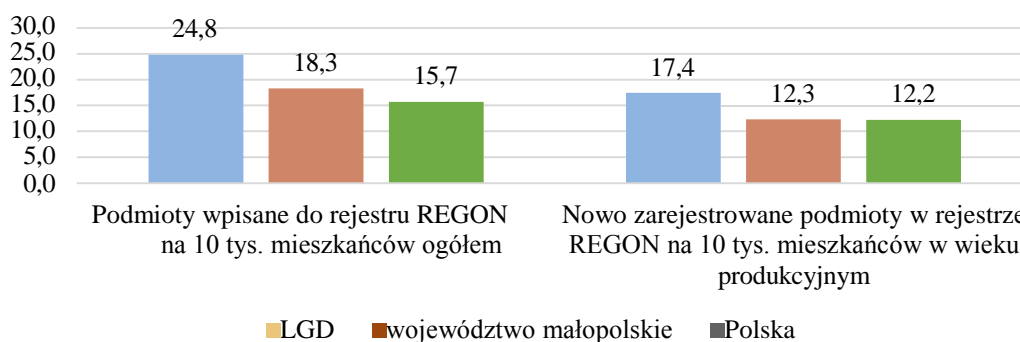
Tabela 5 Wskaźniki gospodarcze na obszarze LGD oraz porównanie do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności						Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Piękna Ziemia Gorczańska	808	808	850	905	951	1 006	149	144	187	174	155	172
Województwo małopolskie	1 097	1 121	1 151	1 202	1 250	1 306	155	163	179	178	150	176
Polska	1 103	1 121	1 136	1 175	1 219	1 270	147	154	169	165	145	163

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W przypadku wskaźnika *podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności* wartości dla obszaru LGD rosły, natomiast dla wskaźnika *podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym* wahały się. Z powyższej tabeli wynika, iż w kwestii przedsiębiorczości mieszkańców na obszarze LGD należy podjąć działania wpływające na jej rozwój. Średnie wyniki obszaru LGD w 2021 r. w przypadku obu wskaźników są niższe niż średnia w województwie małopolskim. Warto zwrócić uwagę, że dynamika wzrostu wartości wskaźników jest dla obszaru LGD znacznie wyższa niż dla województwa i kraju (wykres 7). Jest to pozytywne zjawisko, na które z pewnością miała wpływ realizacja wcześniejszej Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność, w której jednym z czterech celów szczegółowych było 1.1 Stworzenie warunków do rozwoju działalności gospodarczej. Największe zainteresowanie w historii naborów z tego okresu było na podejmowanie działalności. W latach 2017–2020 LGD Piękna Ziemia Gorczańska przeprowadziła 8 naborów na podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej, w ramach których wybrano do dofinansowania 42 wnioski.

Wykres 7 Dynamika wzrostu wartości wskaźników gospodarczych obszaru LGD, województwa i kraju – wzrost procentowy w 2021 r. w stosunku do 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kondycja lokalnych przedsiębiorstw jest stosunkowo dobra – średnia dla LGD odnośnie do podmiotów wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców corocznie była niższa w badanym okresie w stosunku do województwa i kraju. Odwrotnie jednak kształtował się stosunek podmiotów wykreślonych z rejestru REGON do podmiotów wpisanych ogółem, wartości wskaźnika corocznie były niższe, jednak w stosunku do województwa i kraju były corocznie wyższe w badanym okresie (dane GUS).

W tabeli 6 przedstawiono wartość wskaźnika *udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem* dla poszczególnych gmin LGD, średnio w LGD oraz województwie i kraju w latach 2016–2021. Przedsiębiorstwa, które zatrudniają mniej niż 50 pracowników to tzw. mikro (do 9 pracowników) i małe firmy (do 49 pracowników). Stanowią one ok. 99% polskiego sektora przedsiębiorstw.

Tabela 6 Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Miasto Mszana Dolna	10,8	10,6	11,1	11,5	12,0	12,3
Gmina Mszana Dolna	7,3	7,3	7,6	8,3	8,7	9,2
Gmina Niedźwiedź	7,0	7,1	7,7	8,2	8,9	9,6
LGD Piękna Ziemia Gorczańska	8,1	8,1	8,5	9,0	9,5	10,1
Województwo małopolskie	10,9	11,1	11,4	11,9	12,3	12,9
Polska	10,9	11,1	11,3	11,7	12,2	12,7

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem we wszystkich analizowanych latach był na obszarze LGD niższy niż średnia dla kraju oraz niższy niż średnia dla województwa małopolskiego, jednak odnotował trend rosnący, ale tendencja ta dotyczyła także średniej dla województwa i kraju.

W badaniu ankietowym przeprowadzonym na etapie planistycznym na pytanie: „Jakie powinny być kierunki/obszary rozwoju LGD?” (możliwość zaznaczenia 3 odpowiedzi) – 40% ankietowanych wskazało odpowiedź: „wspieranie rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców”. Szansą dla małych przedsiębiorstw są zewnętrzne środki na rozwój, które dzięki inwestycjom w rozwiązania m.in. innowacyjne wpłyną na jakość świadczonych usług i idącą za tym ich konkurencyjność na rynku. Rozwój turystyki na obszarze może znacząco wpłynąć na rozwój przedsiębiorczości i idący za tym poziom gospodarczy regionu. Napływ osób odwiedzających region w celu wypoczynku i rekreacji spowoduje zapotrzebowanie na powstawanie działalności umożliwiających spędzanie czasu wolnego i rekreacji, a także na rozwój miejsc do uprawiania różnego rodzaju turystyki – komercyjnych i niekomercyjnych. Konieczne jest wspieranie liderów i inicjatyw oddolnych, które wpłyną na wzrost poczucia przynależności do regionu i wpłyną na odczucia mieszkańców, którzy rozumieją jak ważny jest ich udział w rozwoju obszaru. Istotność inwestowania w wymienione obszary uwidoczniła się zarówno w wynikach badania ankietowego, jak i w zgłaszanych fischkach projektowych, z których większość dotyczyła wymienionych działań.

Przy obliczeniu wskaźnika udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników na obszarze LSR w liczbie mieszkańców LSR, według stanu na koniec 2020 r. ze wzoru:

$$\left(\frac{0,25 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba przedsiębiorstw poniżej 50 pracowników}} \right) \text{obszar LGD osiąga wartość } 2,63$$

W tabeli 7 przedstawiono udział podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności (PKD 2007) w 2021 r. w poszczególnych gminach LGD, średnio na obszarze, w województwie i kraju. Średni udział grupy „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” jest dla obszaru LGD (0,8%) nieznacznie niższy niż średnia dla województwa (0,9%) oraz wyraźnie niższy niż średnia dla kraju (1,5%). Wśród gmin obszaru, pod tym względem, najbardziej wyróżnia się Gmina Mszana Dolna – 1,1%.

Tabela 7 Udział podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności (PKD2007) w poszczególnych gminach LGD, średnio na obszarze, w województwie i kraju w 2021 r.

Jednostka terytorialna	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przemysł i budownictwo	Handel hurtowy i detaliczny	Zakwaterowanie i usługi gastronomiczne	Pozostała działalność
Miasto Mszana Dolna	0,9	29,1	26,0	3,4	40,6
Gmina Mszana Dolna	1,1	51,5	20,0	1,6	25,7
Gmina Niedźwiedź	0,1	50,7	17,2	3,8	28,1
LGD Piękna Ziemia Gorczańska	0,8	44,8	21,2	2,6	30,6
Województwo małopolskie	0,9	25,1	19,9	4,1	50,0
Polska	1,5	22,6	20,8	3,3	51,9

Jak wynika z danych statystycznych klasyfikacji podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007, największa liczba, spośród wszystkich 3301 podmiotów gospodarczych na obszarze w 2021 r. była zarejestrowana w sekcjach: F „Budownictwo” – 1111 podmiotów (33,7%), G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle” – 699 podmiotów (21,2%) oraz C „Przetwórstwo przemysłowe” – 353 podmioty (10,7%). Na obszarze nie są zarejestrowane żadne podmioty w sekcji U „Organizacje i zespoły eksterytorialne”, a najniższe i nisko udziały podmiotów zarejestrowane są w sekcjach B „Górnictwo i wydobywanie”, D „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” i E „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”. Warto zwrócić uwagę na branże związane z turystyką i rekreacją: sekcja I „Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi” oraz sekcja R „Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją”. W sekcjach tych w 2021 r. zarejestrowanych było odpowiednio 86 (8,5%) oraz 52 (5,2%) podmioty. Należy podkreślić, iż ich działalność oddziałuje na potencjał turystyczny obszaru, dlatego mają znaczenie dla rozwoju obszaru w kontekście tworzenia warunków dla spędzania czasu wolnego dla turystów i mieszkańców i działalność ta oprócz pozostałych również powinna być wspierana.

Z danych GUS wynika, że na terenie obszaru LGD funkcjonowało 19 obiektów noclegowych, które łącznie oferowały 850 miejsc noclegowych. Najwięcej miejsc noclegowych (316) znajdowało się na terenie Gminy Mszana Dolna, natomiast najwięcej obiektów noclegowych (7) na terenie Miasta Mszana Dolna. Na terenie gmin Niedźwiedź i Mszana Dolna znajdowało się po 6 obiektów⁹.

Istnieje wiele definicji przedsiębiorczości. Jedne z nich skupiają się na rezultatach, inne na procesowości a jeszcze inne na umiejętnościach. O przedsiębiorczości na ogół mówi się w kontekście gospodarczym, natomiast istotna jest również przedsiębiorczość społeczna, rozumiana jako sfera aktywności obywatelskiej, która łączy działalność ekonomiczną z działalnością pożytku publicznego, przyczyniając się m.in. do integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, do tworzenia miejsc pracy oraz rozwoju lokalnego. W całym powiecie limanowskim zarejestrowane były 3 przedsiębiorstwa społeczne, z czego tylko jedno znajduje się na terenie obszaru LGD – w Gminie Niedźwiedź.

Ludzie przedsiębiorczy to ludzie aktywni zawodowo i/lub społecznie. Istotna w tym zakresie jest analiza kapitału społecznego. Organizacje pozarządowe są partnerem do prowadzenia projektów prorozwojowych i płaszczyzną dla wzmocnienia się kapitału społecznego, a ich powstawanie jest wynikiem oddolnych inicjatyw, wskazujących na zaangażowanie mieszkańców w życie lokalnej społeczności. Jednym z głównych mierników kapitału społecznego jest wskaźnik *liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców* (wykres 8).

Wykres 8 Liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

⁹ Dane GUS, stan na dzień 31 lipca 2021r.

Wewnątrz obszaru najwyższą wartością wskaźnika w 2021 r. charakteryzowała się Gmina Mszana Dolna (33), która w całym analizowanym okresie osiągała najwyższe wartości spośród gmin obszaru, natomiast były to jednocześnie niższe wartości niż średnia dla województwa i kraju. Najmniejszą liczbą organizacji pozarządowych, w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, każdorazowo charakteryzowała się w latach 2016–2021 Gmina Niedźwiedź – 29 (dane GUS).

Z analizowanych danych wynika, iż w kwestii przedsiębiorczości mieszkańców na obszarze LGD należy podjąć działania wpływające na jej rozwój. Niska przedsiębiorczość mieszkańców przejawiająca się w statystykach znalazła również odzwierciedlenie w badaniu ankietowym, przeprowadzonym na potrzeby opracowania niniejszej Strategii. Niezadowolenie z sytuacji dotyczącej przedsiębiorczości, którą obrazują wskaźniki statystyczne, odzwierciedlają także wyniki z przeprowadzonych konsultacji społecznych. Na pytanie: „Jakie są kluczowe słabe strony obszaru LGD?” (możliwość zaznaczenia 3 odpowiedzi) 23% ankietowanych wskazało odpowiedź: „niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców”. W ramach LSR planuje się wykorzystać potencjał organizacji pozarządowych poprzez ogłaszanie konkursów kierowanych do trzeciego sektora. Na spotkaniach podkreślano, że jednym z głównych kierunków rozwoju obszaru powinny być działania na rzecz wzmocnienia i wspierania aktywności społecznej oraz potencjału organizacji pozarządowych. Mieszkańcy wskazywali, że zapewnienie przestrzeni do wspólnych spotkań oraz angażowanie mieszkańców w życie społeczne zwiększy ich integrację i tożsamość lokalną, a tym samym wpłynie na ich potrzebę inwestowania na obszarze, a nie wyjeżdżania za pracę do większych miast.

1.3 Rynek pracy

Sytuację panującą na rynku pracy odzwierciedlają wskaźniki dotyczące zatrudnienia oraz bezrobocia. Najistotniejszymi z tych wskaźników są: *udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym* oraz *udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem* (tabela 8).

Tabela 8 Wskaźniki bezrobocia na obszarze LGD, średnio w województwie i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym(%)						Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem(%)					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Miasto Mszana Dolna	6,8	6,7	5,8	6,4	6,9	5,3	52,1	53,5	58,9	49,8	53,9	55,7
Gmina Mszana Dolna	6,9	5,6	5,4	5,3	6,1	5,0	49,9	50,9	50,4	47,0	49,5	54,6
Gmina Niedźwiedź	6,1	5,2	5,1	4,5	5,6	4,8	49,5	48,8	43,2	47,3	44,8	47,9
LGD Piękna Ziemia Gorczańska	6,7	5,8	5,4	5,4	6,2	5,0	50,4	51,2	51,0	47,8	49,7	53,4
Województwo małopolskie	4,6	3,8	3,4	3,0	4,0	3,4	53,9	53,0	50,5	48,0	44,8	55,6
Polska	5,6	4,6	4,2	3,8	4,6	4,0	56,0	55,0	52,4	49,9	49,3	56,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

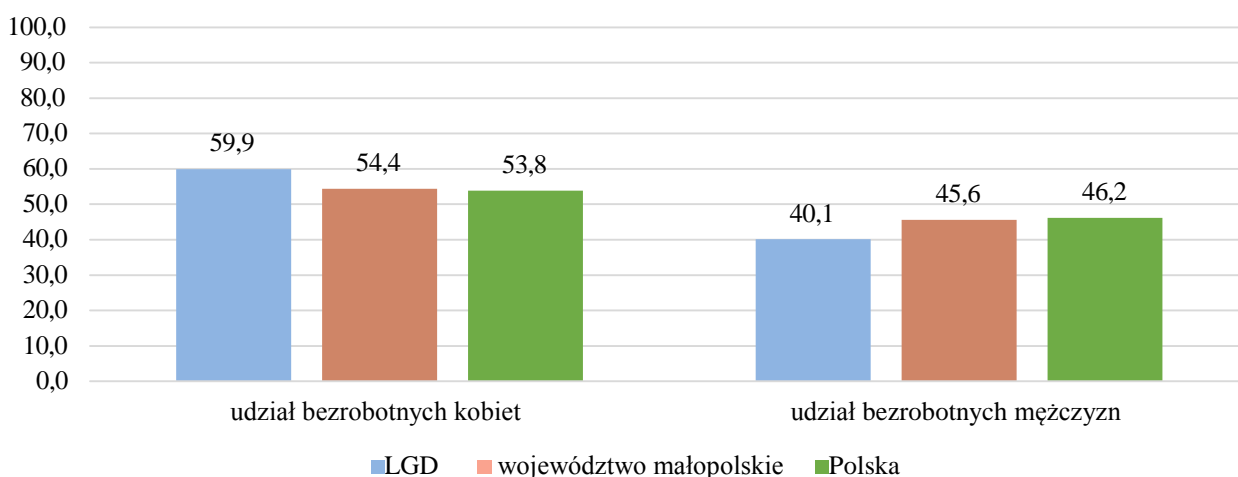
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w analizowanym okresie systematycznie spadał (wyjątek stanowi 2020r.). W 2021r. wartość wskaźnika wynosiła 5,0% i była wyższa niż w województwie (3,4%) i kraju (4,0%). Odwrotnie wygląda sytuacja w przypadku wskaźnika *udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem*. Wartości w analizowanym okresie wahały się, ostatecznie trend jest wzrostowy. Na tle województwa (55,6%) i kraju (56,6%), LGD Piękna Ziemia Gorczańska wypadła korzystniej – wartość wskaźnika wynosiła 53,4%.

Dane statystyczne odzwierciedlają opinię mieszkańców. Podczas spotkań mieszkańcy wskazywali jako jeden z głównych problemów obszaru sytuację na rynku pracy, która powoduje odpływ mieszkańców obszaru. Dlatego stwierdzono, iż należy podjąć działania ukierunkowane na niwelację tego zjawiska. Mieszkańcy zauważyli, że przedsięwzięcia związane z rozwojem działalności mogą wpłynąć na zwiększenie atrakcyjnych miejsc pracy na obszarze oraz zachęcać również do podejmowania swoich działalności.

Na wykresie 9 przedstawiono procentowy udział bezrobotnych ze względu na płeć na obszarze LGD, w województwie i kraju. Wśród osób bezrobotnych na terenie LGD przeważają kobiety, *udział kobiet wśród bezrobotnych ogółem* jest na tym obszarze wyższy niż średnio w województwie i kraju, (dane GUS). Z zaprezentowanych danych wynika, iż kobiety na rynku pracy na obszarze LGD wymagają wsparcia w zakresie wyrównania szans rozwoju. Niezbędne jest stworzenie warunków do zwiększenia dostępności miejsc pracy i podwyższenia zarobków.

Podczas prac nad LSR mieszkańcy oraz Zespół ds. LSR dyskutowali na temat osób w niekorzystnej sytuacji. Na podstawie analiz danych statystycznych oraz obserwacji swojego otoczenia mieszkańcy zdecydowali, iż grupą, która potrzebuje największego wsparcia są **kobiety**. Wybór ten potwierdzają również wyniki badania ankietowego przeprowadzonego na etapie planistycznym, gdyż na pytanie: „Do jakiej grupy osób powinny być skierowane działania w ramach wdrażania lokalnej strategii?” (możliwość zaznaczenia 3 odpowiedzi), ankietowani wskazali odpowiedzi: „rodzice chętni do powrotu na rynek pracy” (27%) oraz „kobiety” (17%), suma obu wskazanych odpowiedzi stanowi pierwszy wybór ankietowanych w kwestii grup docelowych (najwięcej odpowiedzi uzyskała odpowiedź „seniorzy” – 40% i „młodzież do 25. roku życia” – 33%). Odpowiedzi te zostały zsumowane, ponieważ to właśnie kobiety częściej zostają w domu, aby opiekować się dziećmi. Ważnym zadaniem do realizacji jest przełamanie stereotypu kobiety, która zajmuje się dziećmi i domem, kiedy mężczyzna idzie do pracy. Ważne jest, aby zachęcić kobiety do większej aktywności również na polu pozazawodowym, dlatego działania na rzecz ich aktywizacji i włączenia w rynek pracy są tak istotne.

Wykres 9 Procentowy udział bezrobotnych według płci na obszarze LGD, w województwie i kraju w 2021r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przy obliczeniu wskaźnika udział liczby bezrobotnych zarejestrowanych na obszarze LSR w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR, według stanu na koniec 2020 r. ze wzoru:

$$5x \left(1 - \frac{0,015 \times \text{ludność w wieku produkcyjnym}}{\text{liczba bezrobotnych}} \right) \text{obszar LGD osiąga wartość } 3,71$$

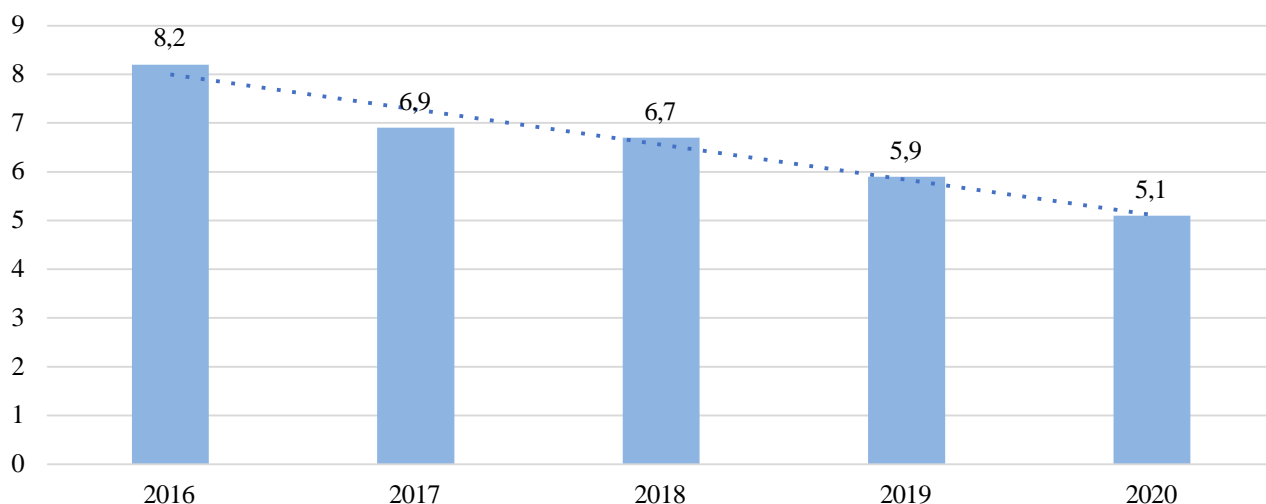
1.4 Problemy społeczne

We wszystkich gminach LGD Piękna Ziemia Gorczańska działają ośrodki pomocy społecznej, których zadaniem jest m.in. udzielanie pomocy społecznej osobom i rodzinom w trudnej sytuacji, w szczególności z powodu: ubóstwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, alkoholizmu, narkomanii, zdarzenia losowego itp.

Sytuację panującą na obszarze LGD Piękna Ziemia Gorczańska w zakresie polityki społecznej obrazują następujące wskaźniki: *udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem* oraz *gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego na 10 tys. mieszkańców*.

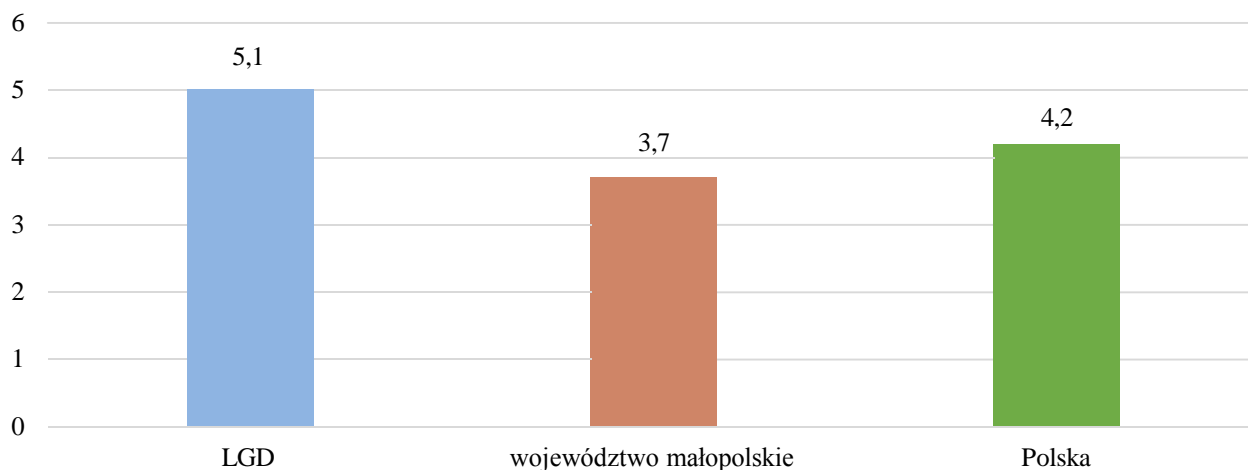
Wartość wskaźnika *udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem* przedstawiono na wykresach 10 i 11.

Wykres 10 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 11 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W tabeli 9 przedstawiono wartości wskaźnika gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców.

Przy obliczeniu wskaźnika udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR, według stanu na koniec 2020 r. ze wzoru:

$$6x \left(1 - \frac{0,015x \text{ liczba mieszkańców}}{\text{liczba osób korzystających pomocy społecznej}} \right) \text{ obszar LGD osiąga wartość } 4,23$$

Tabela 9 Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Miasto Mszana Dolna	185	188	174	162	144	151
Gmina Mszana Dolna	166	143	141	135	118	107
Gmina Niedźwiedź	427	403	403	354	321	274
LGD Piękna Ziemia Gorczańska	229	212	207	191	170	155
Województwo małopolskie	210	195	187	177	163	154
Polska	268	249	233	215	200	186

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wartości wyżej analizowanych wskaźników (wykresy 8 i 9, tabela 9) corocznie maleją, co jest zjawiskiem pozytywnym, ale jednocześnie stanowi tendencję ogólnopolską. Warto zauważyć, że średnie wartości dla LGD w całym analizowanym okresie są niższe niż w województwie małopolskim i w Polsce.

1.5 Finanse samorządowe

Sytuację finansową samorządów z obszaru LGD Piękna Ziemia Gorczańska obrazują m.in. wskaźniki dochodów ogółem i dochodów własnych gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Średnie wartości tych wskaźników dla LGD, województwa małopolskiego i Polski w latach 2016–2021 przedstawiono w tabeli 10.

Dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca dla wszystkich analizowanych podmiotów, w tym LGD, corocznie rosły, natomiast dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca na obszarze LGD wahały się. Zdecydowanie najwyższe wartości wskaźnika *dochody ogółem na 1 mieszkańca* wśród gmin LGD osiągała corocznie Gmina Niedźwiedź: w 2021 r. wyniosły 7 024 zł¹⁰.

Tabela 10 Dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca (zł) na obszarze LGD oraz porównanie do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Dochody ogółem na 1 mieszkańca (zł)						Dochody własne na 1 mieszkańca (zł)					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Miasto Mszana Dolna	4 152	4 574	4 195	4 562	5 423	6 039	1 334	2 123	1 540	1 769	2 135	2 168
Gmina Mszana Dolna	3 870	4 445	4 531	5 194	5 424	6 285	686	751	776	987	1 186	1 114
Gmina Niedźwiedź	4 622	4 965	5 286	5 483	6 024	7 024	815	776	890	947	1 289	1 229
LGD Piękna Ziemia Gorczańska	4 106	4 592	4 618	5 107	5 558	6 391	871	1 089	986	1 166	1 436	1 392
Województwo małopolskie	4 455	4 800	5 204	5 830	6 356	7 186	2 126	2 277	2 482	2 708	2 954	3 265
Polska	4 585	4 936	5 387	5 968	6 548	7 242	2 368	2 508	2 732	2 958	3 195	3 487

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Źródłami dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego (JST) są m.in.: wpływy z podatków, opłat, dochody z majątku JST, odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody JST, odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej i inne. W rozumieniu ustawy dochodami własnymi JST są również udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) oraz z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT)¹¹. Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca na obszarze LGD Piękna Ziemia Gorczańska z roku na rok ulegały zwiększaniu, jednak nawet w 2021 r., kiedy osiągnęły wartość najwyższą, były znacznie niższe od średniej wojewódzkiej i średniej krajowej. Wewnątrz LGD najwyższą wartość osiągnęło Miasto Mszana Dolna (935 zł), a najniższą Gmina Niedźwiedź (498 zł). Wskaźnik *udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca* LGD w 2021 r. był o wiele niższy niż średnio w województwie, najwyższą wartością wśród gmin LGD wyróżniało się Miasto Mszana Dolna (49 zł), najniższą wartością charakteryzowała się Gmina Niedźwiedź (1 zł)¹².

W 2021 r. średnia wartość wydatków ogółem na obszarze LGD wyniosła 5 486 zł i była niższa niż średnia krajowa (6 857 zł) i wojewódzka (6 885 zł). Średnie wydatki bieżące samorządów z obszaru LGD Piękna Ziemia Gorczańska w przeliczeniu na 1 mieszkańca systematycznie wzrastają, jednak w 2021 r. wynosiły 4 935 zł i były niższe niż średnia w województwie (5 789 zł) i niższe niż średnio w Polsce (5 859 zł). Wewnątrz LGD największe wydatki bieżące na 1 mieszkańca ponosi Gmina Niedźwiedź, natomiast najniższe Gmina Mszana Dolna¹³.

W kontekście analizy stanu finansów publicznych ważny jest także tzw. wskaźnik G, czyli wskaźnik dochodów podatkowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca dla poszczególnych gmin. Wskaźnik ten stanowi podstawę do wyliczenia rocznych kwot części wyrównawczej subwencji ogólnej i wpłat na dany rok. W tabeli 11

¹⁰ Dane GUS.

¹¹ Ustawa z dnia 13 listopada 2003r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U.z2022r.poz.2267).

¹² Dane GUS.

¹³ jw.

przedstawiono wartość wskaźnika G dla każdej z gmin LGD Piękna Ziemia Gorczańska i średnio dla LGD w latach 2020–2022.

Dochód podatkowy na obszarze LSR obliczony jako wskaźnik średnia arytmetyczna wskaźnika G gmin objętych obszarem LSR, według stanu na koniec 2020 r. ze wzoru:

$$\frac{3750}{\text{średnia wartość wskaźnika G gmin objętych LSR}} \text{ wynosi } 3,78$$

Tabela 11 Wskaźnik G (zł) dla poszczególnych gmin LGD oraz średnia wartość obszaru LGD w latach 2020–2022

Jednostka terytorialna	2020	2021	2022
Miasto Mszana Dolna	1 387	1 535,18	1 611,98
Gmina Mszana Dolna	887,8	894,36	958,81
Gmina Niedźwiedz	699,43	798,77	822,56
LGD Piękna Ziemia Gorczańska	991,42	1 076,10	1 131,12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów

1.6 Walory przyrodnicze i krajobrazowe

Pod względem fizycznogeograficznym analizowany obszar położony jest w megaregionie Region Karpaty, prowincji Karpaty Zachodnie z Podkarpaciem Zachodnim i Północnym, podprowincji Zewnętrzne Karpaty Zachodnie, w makroregionie Beskidy Zachodnie, w zachodniej części Beskidu Wyspowego oraz w północnej części Gorców¹⁴. Obszar odznacza się dużą spójnością przyrodniczą, która wynika ze zbliżonych bądź tożsamyh warunków poszczególnych elementów środowiska.

Miasto Mszana Dolna usytuowane jest w kotlinie górskiej Beskidu Wyspowego na wysokości 400 m n.p.m. Miasto jest otoczone górami – Lubogoszcz (967 m n.p.m.), Szczebel (977 m n.p.m.), grzbiet Lubonia Wielkiego (1022 m n.p.m.), grzbiet Czarnego Działu (673 m n.p.m.), który rozwidła się w Grunwald (513 m n.p.m.) oraz Wsółową (624 m n.p.m.). Gmina Mszana Dolna położona jest częściowo w zachodniej części Beskidu Wyspowego, a częściowo w północnej części Gorców. Najwyższym szczytem, do którego można dotrzeć z terenu Gminy Mszana Dolna jest Turbacz (1310 m n.p.m.). Gmina Niedźwiedz zlokalizowana jest na północnych stokach Gorców. Ze względu na warunki naturalne charakteryzuje się koncentracją zabudowań w północnej części, południe gminy w większości porośnięte jest lasami, natomiast na południu i w centralnej części występują pola uprawne i sady¹⁵.

Obszar leży w strefie klimatu umiarkowanego przejściowego. Na pogodę wpływ mają głównie (podobnie jak w całym kraju) masy powietrza polarno-morskiego z wiatrami zachodnimi. Często – szczególnie jesienią i zimą – pogodę kształtują wielkie wyże ze wschodu, które przynoszą suche, bezchmurne powietrze oraz stosunkowo niskie temperatury. Powstaje wówczas zjawisko inwersji temperatury – zimne lub mroźne powietrze opada ku najniższej położonym terenom, gromadząc się na dnie kotlin i dolin, natomiast wraz ze wzrostem wysokości temperatura rośnie. Efektem tego zjawiska są często występujące nad dolinami mgły. Średnie temperatury roczne w powiecie limanowskim osiągają +8°C w dolinach, a na najwyższych szczytach +3–4°C. Beskid Wyspowy charakteryzuje się oryginalną budową, ponieważ tworzą go góry, które są otoczone rozległymi dolinami i oddzielone przełęczami. Cechą szczytów Beskidu Wyspowego są strome zbocza, szczególnie północnych stoków, natomiast wierzchołki i krótkie grzbiety są najczęściej kopulaste i łagodne. Gorce natomiast są górami bardzo zwartymi. Mają one przeważnie dość wyrównany przebieg.

Budowa geologiczna obu masuwów, na których rozciąga się teren LGD jest zbliżona – należą one do Karpatfliszowych. Tworzą je naprzemiennie warstwy skalne: łupki, zlepińce, margle i piaskowce. Grzbiety i szczyty powstały w twardej warstwie piaskowca magurskiego, natomiast obniżenia i doliny rzek powstały z podatniejszych na erozję, bardziej miękkich skał, takich jak ility i łupki. Do specyficznych form ukształtowania

¹⁴ Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 2000.

¹⁵ Przewodnik Turystyczny Starostwa Powiatowego w Limanowej, *Powiat limanowski. Przewodnik turystyczny*, Regis, Limanowa 2020.

skalnego na obszarze zaliczyć można występujące na terenie Beskidu Wyspowego jaskinie. Powstały one w wyniku ruchów górotwórczych. Są to szczeliny tektoniczne między spękanyymi warstwami skał. Największą jaskinią Beskidu Wyspowego jest Jaskinia Zbójecka w masywie Łopienia¹⁶.

Zgodnie z danymi Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody prowadzonego przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska, na obszarze objętym LGD Piękna Ziemia Gorczańska znajdują się następujące formy ochrony przyrody i krajobrazu¹⁷:

- Gorczański Park Narodowy (Gmina Mszana Dolna, Gmina Niedźwiedź),
- Południowo małopolski Obszar Chronionego Krajobrazu (Miasto Mszana Dolna, Gmina Mszana Dolna, Gmina Niedźwiedź),
- rezerwat przyrody „Luboń Wielki” (Gmina Mszana Dolna),
- obszar Natura 2000 Raba z Mszanką (Miasto Mszana Dolna, Gmina Mszana Dolna),
- obszar Natura 2000 Ostoja Gorczańska (Gmina Mszana Dolna, Gmina Niedźwiedź),
- obszar Natura 2000 Luboń Wielki (Gmina Mszana Dolna),
- obszar Natura 2000 Lubogoszcz (Gmina Mszana Dolna),
- obszar Natura 2000 Łąki koło Kasiny Wielkiej (Gmina Mszana Dolna),
- obszar Natura 2000 Gorce (Gmina Mszana Dolna, Gmina Niedźwiedź),
- 17 pomników przyrody (2–Miasto Mszana Dolna, 5–Gmina Mszana Dolna, 10–Gmina Niedźwiedź).

Przez teren LGD Piękna Ziemia Gorczańska przebiegają korytarze ekologiczne: Beskidy Zachodnie – 1, Beskidy Zachodnie – 2, Gorce, Beskid Wyspowy – Dolina Dunajca, Beskidy Średnie¹⁸. Korytarze ekologiczne to obszary umożliwiające migrację roślin, zwierząt lub grzybów. Korytarze te są ważnym elementem sieci Natura 2000, gdyż umożliwiają przemieszczanie się organizmów między siedliskami.

Poziom pokrycia obszaru LGD lasami to 26,5%, a więc dwukrotnie więcej niż średnio w województwie (13,2%) oraz znacznie więcej niż w kraju (6,0%). Wśród gmin LGD największy udział lasów w powierzchni ogółem występuje w Gminie Mszana Dolna – 31,7%, najmniejszy w Gminie Niedźwiedź – 17,5%, natomiast w Mieście Mszana Dolna – 18,6%¹⁹.

Łącznie na terenie 100% (3 z 3) gmin obszaru LGD występują formy ochrony przyrody takie jak Park Narodowy, obszary Natura 2000, obszary chronionego krajobrazu, rezerwat przyrody, wobec czego wskaźnik formy ochrony przyrody na obszarze LSR osiąga wartość 4²⁰.

Rozpatrując kwestię środowiska naturalnego, warto zwrócić uwagę na jakość powietrza. Diagnoza w zakresie przekroczenia standardów jakości powietrza przeprowadzona została na podstawie raportów corocznie opracowywanych przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Krakowie, dotyczących oceny jakości powietrza w województwie małopolskim. W opracowaniu pn. *Roczna ocena jakości powietrza w województwie małopolskim – raport wojewódzki za rok 2021* oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru strefy. W województwie małopolskim wydzielono trzy strefy: Aglomerację Krakowską, Strefę Tarnów – czyli miasto o liczbie mieszkańców powyżej 100 tys. oraz strefę małopolską, czyli pozostały obszar województwa. Gminy obszaru LGD zaliczono do strefy małopolskiej. Na obszarze gmin LGD wystąpiły przekroczenia poziomów dopuszczalnych w każdej gminie: O₃– pod kątem ochrony roślin, O₃– pod kątem ochrony zdrowia oraz B(a)P w pyłe zawieszonym PM10.

Średni udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład LGD w latach 2016–2021 wyniósł 7,3%. Wynik ten był niższy od średniej dla Polski (8,1%) oraz województwa małopolskiego (9,5%). Należy zauważyć, że na wartość wskaźnika mają głównie wpływ wysokie wydatki na obszarze Miasta Mszana Dolna (10,4%), które stanowczo podnoszą

¹⁶ jw.

¹⁷ Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, crfop.gdos.gov.pl/CRFOP

¹⁸ Mapa korytarzy ekologicznych w Polsce, mapa.korytarze.pl

¹⁹ Dane GUS.

²⁰ Zgodnie z załącznikiem nr 5 do Regulaminu konkursu na wybór LSR *Kryteria wyboru LSR*, kryterium 5.8.

średnią dla całego obszaru LGD. Najniższy udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem występuje w Gminie Niedźwiedź (5,0%)²¹.

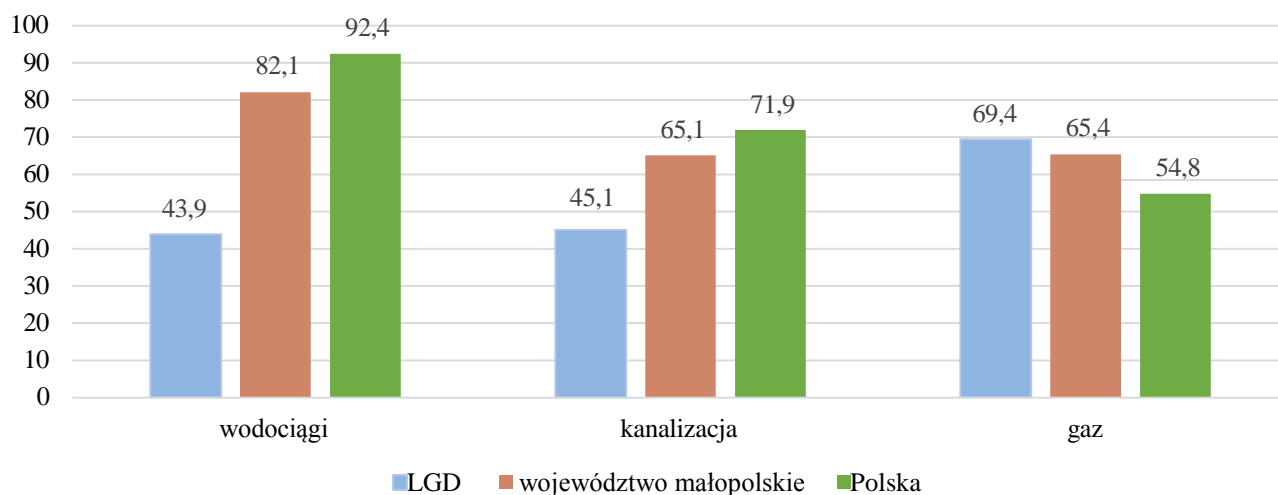
W trakcie konsultacji społecznych w sprawie opracowania LSR oraz w badaniach ankietowych mieszkańcy wskazywali walory przyrodnicze i rekreacyjno-wypoczynkowe jako potencjały, na których powinien się oprzeć rozwój obszaru. W ankiecie planistycznej wskazywali „ochronę środowiska” (37% odpowiedzi) jako jeden z perspektywicznych kierunków rozwoju obszaru. Podczas spotkań warsztatowych często jako problem była wymieniana również niedostateczna wiedza mieszkańców na temat działań proekologicznych. Zagrożenia można upatrywać się w zmianach klimatycznych dotyczących powodzi czy suszy oraz zanieczyszczeniu środowiska naturalnego, a przeszkodą – głównie przy budowaniu nowej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, mogą być przepisy prawne związane z prawem budowlanym i dokumentami regulującymi ochronę środowiska. W aspekcie tym bardzo istotna jest edukacja ekologiczna, która buduje społeczeństwo oparte o zasady zrównoważonego rozwoju i skupia się ona na zdobywaniu wiedzy na temat zagadnień środowiskowych i poznawaniu powiązań między społeczeństwem, środowiskiem i gospodarką.

1.7 Przestrzeń, infrastruktura i dostęp do usług

W kontekście przestrzeni istotny jest poziom wykorzystania instrumentów planowania przestrzeni. Bada się go m.in. poprzez wskaźnik *udział powierzchni gminy objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem (%)*. Wysoki stopień pokrycia powierzchni gminy MPZP świadczy o świadomym podejściu lokalnych władz do planowania przestrzeni. W każdej z gmin obszaru LGD wskaźnik ten wynosi 100%, co oznacza, że cała powierzchnia wszystkich gmin jest objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

Jakość i dostęp do infrastruktury to elementy podstawowe takie jak infrastruktura techniczna: wodociągowa, kanalizacyjna, gazowa itp. Na wykresie 12 zobrazowano graficznie *udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności* średnio na obszarze LGD, województwie małopolskim oraz w Polsce w 2021 r.

Wykres 12 Udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności na obszarze LGD, w województwie małopolskim oraz w Polsce w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tam, gdzie nie istnieje sieć kanalizacyjna, funkcjonują bezodpływowe szamba lub przydomowe oczyszczalnie ścieków. Te drugie są tańsze w eksploatacji i przede wszystkim zdecydowanie bardziej przyjazne środowisku. Na obszarze LGD w 2021 r. użytkowano łącznie 166 sztuk przydomowych oczyszczalni ścieków. Najwięcej funkcjonowało w Gminie Mszana Dolna – 92 sztuki. W Mieście Mszana Dolna znajdowało się 36 przydomowych oczyszczalni ścieków, natomiast w Gminie Niedźwiedź – 38²².

²¹ Dane GUS za lata 2016–2021.

²² Dane GUS.

O polityce społecznej oraz dostępie do wysokiej jakości usług publicznych może świadczyć odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach. Jedyną gminą z obszaru LGD Piękna Ziemia Gorczańska, na terenie której świadczone są usługi opieki nad dziećmi do lat 3 jest Miasto Mszana Dolna. Wartość wskaźnika *liczba dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3* w Mieście Mszana Dolna corocznie wzrastał – w 2021 r. (272 dzieci) zanotowano wzrost w stosunku do 2016 r. (125) o 117,6%. Wzrost wartości wskaźnika jest pozytywnym zjawiskiem, zwłaszcza w porównaniu do dynamiki wzrostu w województwie (89,5%) oraz kraju (98,7%), zmiany na obszarze są szybsze.

O wysokiej jakości usług publicznych świadczy również dostępność do wychowania przedszkolnego na obszarze danej gminy. Celem wychowania przedszkolnego jest wspieranie całościowego rozwoju dziecka, które powinno być realizowane przez proces opieki, wychowania i nauczania. Dostępność wysokiej jakości opieki przedszkolnej na danym terenie jest jednym z czynników umożliwiających aktywność zawodową rodzicom, dlatego ważne jest nie tylko, aby przedszkola istniały, ale żeby funkcjonowały co najmniej przez 8 godzin dziennie. W tabeli 12 przedstawiono wartości wskaźników *udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat* oraz *liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego* w latach 2016–2021.

Tabela 12 Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat oraz liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Udział % dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat						Liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Miasto Mszana Dolna	123	122	133	132	127	129	40	36	35	37	37	37
Gmina Mszana Dolna	60	66	65	66	68	76	95	91	95	87	89	76
Gmina Niedźwiedź	60	61	66	68	71	80	69	68	68	71	73	52
LGD Piękna Ziemia Gorczańska	73	77	79	80	81	88	68	65	66	65	66	55
Województwo małopolskie	82	86	88	90	88	90	78	75	72	72	73	72
Polska	81	85	87	88	87	90	86	83	80	80	81	81

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując dostęp do infrastruktury i usług publicznych, nie sposób pominąć kwestię oferty usług związanych z kulturą, sportem i rekreacją. Mieszkańcy obszaru wchodzącego w skład LGD Piękna Ziemia Gorczańska mają dostęp do 10 biblioteki filii, które znajdują się w każdej z gmin członkowskich. Najwięcej z nich znajduje się w Gminie Mszana Dolna – 8 podmiotów. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców średnia liczba bibliotek i filii na terenie LGD wynosi 3,0 i jest wyższa niż średnia dla Polski (2,0) oraz dla województwa małopolskiego (2,1)²³.

Średni udział wydatków z budżetu gmin z obszaru LGD Piękna Ziemia Gorczańska na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem w 2021 r. wyniósł 2,0% i osiągnął wartość niższą niż średnia dla województwa (3,3%) i kraju (2,9%). Biorąc pod uwagę średnią sumę tego wskaźnika w latach 2016–2021, najwyższy udział wydatków na kulturę i dziedzictwo narodowe charakteryzuje Miasto Mszana Dolna (średnio 5,1%), natomiast najniższa wartość wystąpiła w Gminie Mszana Dolna (średnio 0,8%). Należy jednak zwrócić uwagę, że w Gminie Mszana Dolna nie funkcjonowała żadna publiczna instytucja kultury.

Dostępność usług publicznych należy rozważyć także w kontekście ochrony zdrowia. Nie w każdej gminie obszaru LGD funkcjonują podmioty podstawowej opieki zdrowotnej podległe samorządowi. Na terenie gmin obszaru występują placówki prywatne, które mają podpisane umowy z NFZ, dlatego też ubezpieczeni mieszkańcy gminy mogą korzystać bezpłatnie z ich usług. Wskaźnik *porady lekarskie na 100 mieszkańców* określa poziom dostępności usług medycznych. Średnio na obszarze LGD w 2021 r. wskaźnik wyniósł 434 porady, co stanowiło wartość wyższą od średniej dla województwa (413) oraz niższą od średniej dla Polski (450). Najwyższą wartość na obszarze zanotowano dla Miasta Mszana Dolna (504).

²³ Dane GUS za 2021r.

W zakresie dostępności, poza usługami należy zwrócić uwagę również na infrastrukturę. Mieszkańcy obszaru na spotkaniach wskazywali na potrzebę rozwoju tzw. małej infrastruktury, która służyłaby rekreacji mieszkańców i zwiększała nie tylko estetykę i funkcjonalność przestrzeni, ale przede wszystkim wspierałaby rozwój oferty spędzania czasu wolnego. W ostatnich latach bardzo dobre efekty przynosiły przedsięwzięcia związane z modernizacją infrastruktury, które realizowano we wszystkich gminach. Na obszarze w wielu przestrzeniach i obiektach użyteczności nadal występują bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych i osób o obniżonym poziomie sprawności. Dostępność wiąże się z możliwością korzystania z usług, infrastruktury, ale też dotyczy dostępności rynku pracy czy dostępności oferty spędzania czasu wolnego. W zakresie dostępności istotny jest rozwój cyfryzacji z jednoczesnym kształceniem ludzi w celu zapobiegania wykluczeniu cyfrowemu. Analizy dostępności cyfrowej w zakresie dostępu do Internetu opisano w podrozdziale 1.12 *Innowacyjność*.

1.8 Dziedzictwo kulturowe, tożsamość i potencjał turystyczny

Obszar LGD posiada bogate walory naturalne i przyrodnicze, dzięki którym może rozwijać się pod względem turystycznym. Obszar LGD położony jest na terenie Beskidu Wyspowego oraz Gorców. Losy historyczne poszczególnych gmin są bardzo podobne, przy czym podobieństwo to znajduje uzasadnienie w najstarszych świadectwach żyjących na tym obszarze kultur.

Osadnictwo na terenach należących obecnie do LGD Piękna Ziemia Gorczańska sięga czasów neolitu. Liczne znalezione monety rzymskie świadczą o kontaktach mieszkańców z kupcami z południa, jednak pierwsze wzmianki o regionie pochodzą z 1254 roku, kiedy to w starym dokumencie zostaje wymieniona osada leżąca nad potokiem „Mschena” – dzisiejsza rzeka Mszanka. Prawdopodobnie osada ta dała początek Miastu Mszana Dolna. Gród ten założył Zakon Cystersów po roku 1308, na podstawie przywileju nadanego przez króla Władysława Łokietka. Cystersi otrzymali ziemie od Teodora Gryfity – ówczesnego wojewody krakowskiego – w celu rozwoju osadnictwa na tym terenie. Pierwszym dokumentem, w którym określa się Mszanę jako osadę, było pismo kancelarii Króla Kazimierza Wielkiego z roku 1369 dotyczące kupna sołectwa tej osady przez Mikołaja i Przybka Braciejów od wdowy po Ulmanie – poprzednim sołtysie mszańskim²⁴.

W 1345 r. Kazimierz Wielki ufundował w Mszanie pierwszy kościół, co miało istotny wpływ na rozwój obszaru. Kolejny etap obejmował rozszerzanie granic ziem podległych królowi, który miał wpływ również na włości i nadania klasztorne. Skutkiem tych działań była ponowna lokacja ośrodków miejskich na prawie magdeburskim. Następnie region poprzez nadanie królewskie przechodzi na zasadach dzierżawy początkowo w ręce rodziny Ratoldów ze Skrzydlniej. W 1524 r. dobra te przejął Jan Pieniążek, a potem przypadły one Annie Bylińskiej. Kiedy w 1532 r. rozpadło się starostwo nowotarskie i podzielono je na: starostwo nowotarskie, dzierżawę porębską i starostwo mszańskie – obszar stanowił tzw. „starostwo niegrodowe”. W 1639 r. król nadał przywilej dla Mszany Dolnej dający jej prawo do organizowania cotygodniowego targu oraz pięciu jarmarków w tygodniu²⁵. Kolejnym istotnym w historii regionu wydarzeniem był potop szwedzki, kiedy to obszar został całkowicie zniszczony i spalony, również kościół w Mszanie Dolnej i całe rozwinięte miasto. Odbudowanie miasta, a także kościoła zajęło dużo czasu – kościół odbudowano dopiero w 1710 r. Następnie tereny te dotknęła tzw. "Rabacja chłopska", która miała miejsce w lutym 1846 r.

W wyniku rozbioru Polski w 1772 r. teren znalazł się pod zaborem austriackim, a następnie w 1798 r. dobra mieszczańskie poprzez licytację nabył Piotr Wodzicki – dziedzic Poręby Wielkiej. Od 1850 r. rozwijało się Miasto Mszana Dolna i cały obszar wokół. W 1880r. została założona fabryka mebli giętych w Mszanie Dolnej, w 1883 r. do miasta przeniesiono Sąd Powiatowy ze Skrzydlniej, a miasto pełniło w tym czasie funkcję miasta powiatowego. W czasach, kiedy ziemie pozostawały pod zaborem austriackim, wybudowano linię kolejową łączącą Chabówkę z Lwowem. W grudniu 1914 r. armia rosyjska dotarła do okolic Limanowej, gdzie doszło do walkizwojskami austro-węgierskimi,które zostały zmuszone do odwrotu. W walkach wojskami rosyjskimi brały udział także polskie legiony, które dowodzone były m.in. przez ówczesnego oficera, a późniejszego marszałka Edwarda Rydz-Śmigłego.

W latach międzywojennych region stopniowo się rozwijał, rozbudowano także sieć dróg– m.in. z Krakowa do Zakopanego oraz z Lubnia przez Mszanę Dolną do Nowego Sącza. Pomimo względnego rozwoju wieś Mszana Dolna mierzyła się z wysokim bezrobociem, czego skutkiem były masowe migracje. Kolejnym istotnym

²⁴ Strona internetowa Miasta Mszana Dolna, mszana-dolna.eu/historia-miasta-mszana-dolna

²⁵ jw.

wydarzeniem w dziejach był wybuch II wojny światowej – w wyniku ataku niemieckiego lotnictwa i wojsk pancernych doszło do poważnych zniszczeń w regionie, a obrona była niemożliwa. Natomiast w czasach okupacji hitlerowskiej na obszarze prężnie działały oddziały partyzanckie. W latach 1939–1945 głównymi obszarami stacjonowania batalionów Armii Krajowej w okolicach Gorców była właśnie Mszana Dolna i okolice. Okupacja hitlerowska była tragicznym czasem dla mieszkańców – 19 sierpnia 1942 roku gestapo rozstrzelało nad zapadliskiem koło dworu 968 osób pochodzenia żydowskiego. Obecnie miejsce to jest ogrodzone i znajduje się tam pamiątkowa tablica w języku hebrajskim i polskim.

Po odzyskaniu niepodległości stopniowo odbudowywano region, nastąpił wzrost znaczenia Miasta Mszana Dolna jako ośrodka gospodarczego, edukacyjnego i kulturalnego dla okolicznych miejscowości. W całym regionie zaczęto budować zakłady przemysłowe, podnoszono poziom rolnictwa, a jednocześnie malało znaczenie tradycyjnego pasterstwa górskiego. Nastąpił rozwój komunikacji masowej i indywidualnej. Stopniowo powiększano sieć szlaków turystycznych, co wpływało na rozwój bazy noclegowej, gastronomicznej i wypoczynkowej.

Teren obszaru LGD zamieszkuje grupa etniczna górali – Zagórzanie. Nazwa grupy pochodzi od słów „za górami”, co jest związane z tym, że tereny te są oddzielone na południu wałem Gorców od sąsiednich Podhalan, na północnym wschodzie grzbietami Ćwilina oraz Mogielicy i Śnieżnicy od sąsiednich Lachów, zaś na północnym zachodzie pasma górskie Bydłoniowej, Szczebła i Lubonia oddzielają Zagórzan od grupy zwanej Kliszczakami. W ten sposób teren Zagórzan tworzy zwarte terytorium ze wszystkich stron otoczone górami. Zagórzanie charakteryzują się bogatą kulturą i tradycją ludową, która jest przekazywana z pokolenia na pokolenie. Wyróżniają się spośród innych grup górali zamieszkujących południowe tereny specyficzną gwarą oraz tradycyjnym strojem²⁶. Obszar LGD charakteryzuje się mocno rozwiniętym folklorem. Działają tutaj liczne zespoły regionalne, chóry parafialne, czy orkiestry, które pielęgnują tradycje kulturowe oraz uświetniają imprezy gminne.

Spójność kulturowa mająca swoje korzenie w historii obszaru znajduje wyraz w istniejących obiektach kultury materialnej. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa²⁷ znajduje się wiele cennych zabytków zlokalizowanych na obszarze LGD, w tym:

- Miasto Mszana Dolna: kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła z lat 1891–1901, cmentarz żydowski, park dworski;
- Gmina Mszana Dolna: drewniany kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny z XVII w. w Kasinie Wielkiej, cmentarz przykościelny z ogrodzeniem w Olszówce, drewniane szałas mieszkalno-inwentarskie (3) w miejscowości Polana Podskały, zespół dworski z pierwszej połowy XIX w. (w skład którego wchodzi park oraz dwór z 1832 r. – obecnie dom wypoczynkowy) w miejscowości Raba Niżna;
- Gmina Niedźwiedź: zespół drewnianych szałasów (w skład którego wchodzi: szałas mieszkalny z XIX w., szałas mieszkalny z XX w., koliba) w miejscowości Polana Mostownica, kamienna baczka w miejscowości Polana Podmostownica, zespół dworski z XVIII–XIX w. (w skład którego wchodzi: mury dworu, lamusz dzwonnica, budynek gospodarczy, magazyn, park z alejami dojazdowymi) w miejscowości Poręba Wielka, drewniana willa „Orkanówka” z drewnianym budynkiem gospodarczym z 1903–1906 w Porębie Wielkiej.

Działalność kulturowa na obszarze LGD to praca instytucji publicznych poszczególnych jednostek, Oddziału Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, ale także licznie występujących kół gospodyń wiejskich, twórców i artystów działających na terenie miasta i gmin obszaru: malarzy, rzeźbiarzy, poetów, zespołów folklorystycznych, orkiestr. Ważne dla tożsamości kulturowej mieszkańców obszaru są także cykliczne imprezy, które nawiązują do kultywowania tradycji zagórzańskich.

Z regionem związana jest Justyna Kowalczyk – urodzona w Limanowej, mieszkająca niegdyś w Kasinie Wielkiej (Gmina Mszana Dolna) polska biegaczka narciarska, mistrzyni i multimedalistka olimpijska, mistrzyni i multimedalistka mistrzostw świata, która poprzez swoją karierę i osiągnięcia sportowe nie tylko spopularyzowała uprawianie aktywności sportowej, ale przede wszystkim wpłynęła na atrakcyjność i popularność Kasiny Wielkiej.

²⁶ Strona internetowa Gminy Mszana Dolna mszana.pl/nasza-gmina/kultura/zagorzanie

²⁷ Narodowy Instytut Dziedzictwa, nid.pl/zasoby/rejestr-zabytkow-zasoby,stanadzien31grudnia2022r.

W kontekście potencjału turystycznego należy zwrócić uwagę, że w Porębie Wielkiej (Gmina Niedźwiedź) znajdują się złoża podziemnej wody termalnej. W latach 1973–1975 został tutaj wykonany odwiert o nazwie Poręba Wielka IG-1, którego celem było dotarcie do wody termalnej, a w konsekwencji budowa nowoczesnego ośrodka rehabilitacyjno-rekreacyjnego – Centrum Rekreacji i Balneologii, które po wielu latach prac finalnie przybrało nazwę Termy Gorce. Są to obecnie najbliższe od Krakowa położone wody termalne. Woda pozyskiwana z odwiertu w Porębie Wielkiej, która znajduje się w Termach Gorce jest solanką, która na wypływie osiąga temperaturę 42,1 stopni Celsjusza. Pozbawiana jest smaku oraz zapachu, jednak bogata w minerały i pierwiastki, pozytywnie oddziałujące na cały organizm. Potencjał endogenicznego zasobu tego obszaru, jakim są wody termalne, nie jest wystarczająco wykorzystany.

Analiza mocnych i słabych stron obszaru wypracowana przez mieszkańców podczas spotkań warsztatowych oraz wynikająca z ankiety diagnostycznej na potrzeby opracowania niniejszej Strategii wskazuje, iż kluczowymi mocnymi stronami obszaru są: „ciekawa historia i dziedzictwo kulturowe obszaru, w tym cenne zabytki i tradycje regionu” (41% odpowiedzi). Zdaniem mieszkańców „wzrost świadomości obywatelskiej, w tym poczucia tożsamości i identyfikacji z miejscem zamieszkania” (53% odpowiedzi) jest szansą dla rozwoju regionu, min. pod względem turystyki. Dlatego ważnym tematem wdrażania LSR powinny być też oferta turystyczna w tym atrakcje turystyczne, około turystyczne, czego efektem będzie wzrost rozpoznawalności oraz liczby turystów na obszarze LGD Piękna Ziemia Gorczańska.

Podczas spotkań z mieszkańcami organizowanych w ramach konsultacji społecznych, w kontekście potencjału turystycznego, często padały słowa, że dużym problemem obszaru jest brak atrakcyjnej infrastruktury turystycznej oraz odpowiedniej bazy noclegowej. Zauważono, że przeważają tutaj odwiedzający (osoby przebywające na terenie maksymalnie dwa dni, z jednym noclegiem), natomiast trudno o turystów, którzy chcieliby zostać na obszarze dłużej. Brakuje atrakcji, które zatrzymałyby turystów. Dodatkowo wskazywano, że nie jest określona grupa docelowa, do której kierowana jest oferta – nie ma koncentracji na wiodącą grupę klientów. Przy szlakach turystycznych często brakuje parkingów i innych elementów infrastruktury turystycznej (toaleta, miejsce odpoczynku itp.). Problemem w zakresie oferty i infrastruktury szlaków turystycznych, zdaniem mieszkańców, jest również komunikacja, głównie w zakresie zapętlania szlaku, powrotu z miejsca mety, szczególnie w godzinach popołudniowych.

Ogromny wpływ na rozwój obszaru oraz stworzenie miejsca dobrego do życia stanowi obecność terenów cennych przyrodniczo. Oferta rekreacyjna nadal jest zbyt mało atrakcyjna. Ważne jest przyciągnięcie większej liczby inwestorów oraz spełnienie oczekiwań mieszkańców, a także osób z sąsiednich ośrodków miejskich i gospodarczych, chcących osiedlać się właśnie tutaj, z dala od miejskiego zgiełku.

W rekomendacjach wynikających z *Ewaluacji zewnętrznej małopolskich lokalnych strategii rozwoju „Stowarzyszenia Piękna Ziemia Gorczańska”* zwrócono uwagę, iż prowadzone w poprzedniej LSR przedsięwzięcia ukierunkowane na promocję regionu i rozwój turystyki stanowią wielką szansę dla rozwoju Ziemi Gorczańskiej i wymagają kontynuacji: *„Wydaje się, iż konieczne jest poświęcenie tym tematом większej uwagi przy planowaniu kolejnych działań. W tym aspekcie niezbędne okazać się mogą szkolenia czy profesjonalne doradztwo, a docelowo nowe podejście do oferowanych usług turystycznych i agroturystycznych oparte o wykorzystywanie lokalnych zasobów oraz promocję współdziałania różnych aktorów w tym zakresie.”*

1.9 Rolnictwo, rynek rolny, obszary po PGR

Spójność obszaru LGD Piękna Ziemia Gorczańska pod względem ekonomicznym obrazuje ilość gospodarstw rolnych o podobnej strukturze. Na obszarze tym charakterystyczna jest duża liczba małych gospodarstw, co jest odbiciem typowej struktury wielkościowej gospodarstw na obszarach wiejskich Polski, zwłaszcza terenów położonych na obszarach wyżynnych. W tabeli 13 przedstawiono dane z 2020 r. dotyczące udziału gospodarstw rolnych w powierzchni poszczególnych jednostek ogółem oraz udziały gospodarstw w gospodarstwach rolnych ogółem ze względu na wielkość.

W 2012 roku rozpoczął się wieloletni projekt badawczy pn. Monitoring Rozwoju Obszarów Wiejskich (MROW) finansowany przez Fundację Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej²⁸. Celem projektu jest stała obserwacja zmian społeczno-gospodarczych dokonujących się na obszarach wiejskich w Polsce. W wyniku zastosowania procedur statystycznych, wykorzystujących przyjęty schemat analizy, zdefiniowano typy gmin podobnych pod względem struktury rozwoju, a więc charakteryzujących się podobną kombinacją ocen dla jedenastu składowych definiujących operacyjnie rozwój obszarów wiejskich. Przyjęta metoda pozwoliła wydzielić 7 typów gmin, które w MROW stały się przedmiotem analizy. Zgodnie z przyjętą metodologią gminy wiejskie obszaru LGD – Mszana Dolna oraz Niedźwiedź zostały zakwalifikowane jako typ: *wielo dochodowe, rozdrobnione rolnictwo*.

Tabela 13 Struktura gospodarstw rolnych w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w 2020 r.

Jednostka terytorialna	Udział gospodarstw rolnych w powierzchni ogółem	Udział gospodarstw w gospodarstwach rolnych ogółem ze względu na wielkość			
		1–5 ha	5–10 ha	10–15ha	15haiwięcej
Miasto Mszana Dolna	6,81	78,7	19,4	0,0	0,0
Gmina Mszana Dolna	77,51	61,8	25,1	3,6	9,1
Gmina Niedźwiedź	16,75	68,6	20,7	4,4	5,9
LGD Piękna Ziemia Gorczańska	31,04	64,4	23,8	3,5	7,8
Województwo małopolskie	43,75	47,2	20,0	7,2	25,0
Polska	53,31	13,1	14,4	10,8	61,4

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej została zwaloryzowana przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach w latach 70. XX w. Wskaźnik Waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej (WWRPP) pozwala na ilościową i przestrzenną ocenę czynników naturalnych, decydujących o potencjalnej wydajności pól na poziomie lokalnym. WWRPP jest wskaźnikiem złożonym, przyjmującym wartość maksymalną 120. Średnia wartość wskaźnika dla województwa małopolskiego wynosi 69,3 pkt, przy średniej dla kraju 66,6 pkt. Jakość przestrzeni rolniczej jest jednak różnicowana przestrzennie. Wartość wskaźnika dla terenów powiatu limanowskiego mieści się w przedziale poniżej 52,0 pkt, a więc poniżej średniej krajowej i wojewódzkiej.

Obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW) to tereny, na których produkcja rolnicza jest utrudniona ze względu na warunki naturalne. Cały obszar LGD Piękna Ziemia Gorczańska został sklasyfikowany jako ONW typ górski. Obszary górskie charakteryzują się znacznymi ograniczeniami możliwości użytkowania gruntów i znacznym wzrostem kosztów produkcji, w związku z występowaniem mniej korzystnych niż w nizinnej części Polski warunków klimatycznych, krótszego okresu wegetacyjnego oraz zbyt stromych zboczy do użycia sprzętu mechanicznego lub wymagających użycia bardzo drogiego sprzętu specjalistycznego. Do obszarów górskich zalicza się gminy i obręby ewidencyjne, w których ponad połowa użytków rolnych jest położona powyżej 500 m n.p.m.

1.10 Produkty lokalne

Obszar LGD posiada bogate walory naturalne i przyrodnicze, położony jest na terenie Beskidu Wyspowego oraz Gorców. Zbocza góry i poprowadzone po nich szlaki turystyczne przebiegają przez tereny zamieszkałe przez Zagórczan. Najbardziej charakterystyczne szczyty górskie dla tego obszaru to wierzchołki Beskidu Wyspowego i Gorców. To doskonałe tereny do uprawiania turystyki pieszej, narciarstwa biegowego i zjazdowego, turystyki konnej i rowerowej oraz paralotniarstwa. Są tutaj wyciągi narciarskie: Kasina Ski, Lubomierz Ski i Koninki, czy stadniny koni. W okresie zimowym w Lubomierzu wytyczane są trasy do narciarstwa biegowego, a Bike Park Kasina

²⁸ Strona internetowa Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, irwir-pan.waw.pl/index.php/offer/show/538/badania/monitoring-rozwoju-obszarow-wiejskich/badania/monitoring-rozwoju-obszarow-wiejskich

należy do największych tego typu ośrodków w Polsce. Po tym terenie przebiegają również szlaki, wśród których wymienić można Szlak Papieski oraz Szlak Architektury Drewnianej.

Obszar wyróżnia się pod względem kulturowym i przejawia się w kulturze i tradycji Zagórzan w postaci gwary, strojów, obrzędów, zwyczajów, ale również w kulturze materialnej i dziedzictwa przyrodniczego. Należy podkreślić, że obrzędowość i związane z nią tradycje u Zagórzan wyznaczał kalendarz. Pory dnia i roku, święta kościelne (obrzędy wielkanocne i bożonarodzeniowe, dożynki, ostatki, sobótki...), wydarzenia rodzinne (chrzest, ślub, pogrzeb...), czy tradycje kulinarne zdeterminowane pracami polowymi oraz zbiorami plonów; to również tańce i muzyka, praca, zabawa i odpoczynek. Z tymi tradycjami bardzo mocno związany jest zagórzański stół. Niektóre potrawy jadano tylko podczas wieczerzy wigilijnej, inne zarezerwowane były na początek wesela, co innego gospodyni przygotowywała na śniadanie w dzień powszedni, a jeszcze inną strawę gotowała np. dla pracujących przy żniwach czy młocce.

Niewątpliwie wśród lokalnych produktów duże znaczenie ma Marka Lokalna *Zagórzańskie Dziedziny*. Budowana jest w oparciu o lokalne zasoby oraz bogate dziedzictwo kulturowo-historyczne i przyrodnicze regionu. Marka powstała z inicjatywy Gminy Mszana Dolna (rozszerzona na dwa pozostałe zagórzańskie samorządy: Miasto Mszana Dolna i Gminę Niedźwiedź) w odpowiedzi na potrzeby mieszkańców gmin, podmiotów gospodarczych, organizacji społecznych i instytucji wspierających zrównoważony rozwój Regionu Zagórzańskiego. Jest ona narzędziem popularyzacji regionu poprzez promowanie wysokiej jakości produktów, usług i inicjatyw związanych z tym miejscem, oferowanych przez twórców i usługodawców z obszaru Regionu Zagórzańskiego. Marka ma na celu:

- wsparcie przedsiębiorczości i rozwój ekonomii społecznej w Regionie Zagórzańskim w oparciu o zasoby środowiska: dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze, ze szczególnym uwzględnieniem pasji i aktywności mieszkańców oraz produktów lokalnych,
- wyróżnienie produktów i usług o najwyższej jakości,
- tworzenie międzynarodowych sieci współpracy i wspólną promocję wyjątkowych produktów,
- mobilizowanie lokalnej społeczności i lokalnych przewag rozwoju na rzecz rozwoju regionu.

Nazwa *Zagórzańskie Dziedziny* odnosi się w pierwszej części hasła marki do terytorium etnograficznego. Charakteryzuje szeroko pojętą kulturę ludową – gwara, strój, muzykę, tradycje, obrzędy. Wszystko, co mieszkańcy tego regionu kochają. To, z czym się utożsamiają i chcą na nowo odrodzić i przekazywać kolejnym pokoleniom. W drugiej części – „Dziedziny” odnosi się do obszaru geograficznego, ukształtowania terenu, spuścizny, tożsamości, życia społecznego, zawodów, płaszczyzn działalności. Czyli wszystko to, co charakteryzuje, identyfikuje i czym chcieliby się chwalić i zarażać mieszkańcy regionu. „Dziedzina” to określenie bardzo pojemne – od przysiółka czy zawodu, aż do pasji, a tych mieszkańcom obszaru nie brakuje. *Zagórzańskie Dziedziny* łączą Beskid Wyspowy i Gorce. Splatają przyrodę z niezwykłymi krajobrazami. Wiążą tradycje pasterskie, rzemiosło, kulturę i sztukę, przedsiębiorczość mieszkańców. Scalają pasje, emocje i ducha górali zagórzańskich.

Poza specyficznymi i rozpoznawalnymi na większą skalę produktami, wytwarzane są tutaj produkty tradycyjne, w tym te wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi z Województwa Małopolskiego. Są to²⁹: zagórzańska zupa z korpieli na mleku (wpisana na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 5 stycznia 2022 r. w kategorii gotowe dania i potrawy), pierogi z suszonymi śliwkami (wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 16 listopada 2021 r. w kategorii gotowe dania i potrawy), kluski rozgarnywane zwane sapką (wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 16 listopada 2021r. w kategorii gotowe dania i produkty), kołacz razowy na słono (wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 16 listopada 2021 r. w kategorii wyroby piekarnicze i cukiernicze), boczek domowy z Kasinki (wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 29 maja 2017 r. w kategorii produkty mięsne), kiełbasa swojska z Kasinki (wpisana na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 29 maja 2017 r. w kategorii produkty mięsne) oraz miód spadziowy z Beskidu Wyspowego (wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 21 października 2017r. w kategorii miody).

²⁹Strona internetowa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Lista produktów tradycyjnych, gov.pl/web/rolnictwo/woj-malopolskie, stan na dzień 09.05.2023 r.

Mieszkańcy obszaru pielęgnują tradycję poprzez aktywność działających na tym terenie zespołów regionalnych i kół gospodyń wiejskich. Dotyczy to zazwyczaj odtwarzania śpiewek czy scenek rodzajowych związanych z jakimś wydarzeniem, ale i przypomnienia o zapomnianych potrawach lokalnych. Na obszarze organizowane są również różne wydarzenia kulturalne, sportowe oraz promujące lokalne tradycje skierowane zarówno do mieszkańców jak i turystów. Jednak jak zauważyli sami mieszkańcy oferta ta jest wciąż niewystarczająca.

Szansy rozwoju mieszkańcy upatrują w rozwoju przedsiębiorczości i turystyki, w tym także agroturystyki, które przyczynią się do promocji zdrowych i naturalnych produktów lokalnych oraz zdrowego stylu życia. Modna produkty lokalne oraz ich certyfikacja, a także ogólnie panująca tendencja promowania zdrowej i ekologicznej żywności, mogą być szansą dla zwiększenia rozpoznawalności obszaru. Rosnąca mobilność ludności i zwiększająca się ilość osób podróżujących po Polsce, wpłynie na wzrost liczby turystów na obszarze LGD. Ważne jest, aby wykorzystać potencjały obszaru do dalszego rozwoju agroturystyki na obszarze LGD poprzez tworzenie odpowiednich warunków do rozwoju działalności gospodarczej. Uzupełnieniem gospodarstw agroturystycznych może być prowadzenie zagrody edukacyjnej na rzecz edukacji poprzez organizowanie warsztatów w swoim gospodarstwie rolnym.

1.11 Edukacja

W zakresie szkolnictwa podstawowego, na obszarze LGD Piękna Ziemia Gorczańska zlokalizowane są następujące placówki oświatowe³⁰:

- Miasto Mszana Dolna: dwie publiczne placówki oświatowe w Mieście Mszana Dolna;
- Gmina Mszana Dolna: czternaście publicznych placówek oświatowych: 1 w Glisnem, 3 w Kasince Małej, 2 w Lubomierzu, 1 w Łętowem, 2 w Mszanie Górnej, 1 w Rabie Niżnej, 2 w Kasinie Wielkiej, 1 w Łostówce, 1 w Olszówce;
- Gmina Niedźwiedź: cztery publiczne placówki oświatowe: w Niedźwiedziu, Porębie Wielkiej, Koninie, Podobinie.

W tabeli 14 przedstawiony został *współczynnik solaryzacji brutto* oraz *liczba uczniów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców*. Współczynnik skolaryzacji jest miarą powszechności nauczania, tj. służy do oceny aktywności edukacyjnej ludności.

Tabela 14 Współczynnik solaryzacji brutto oraz liczba uczniów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Współczynnik solaryzacji brutto						Liczba uczniów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Miasto Mszana Dolna	109,9	107,9	110,0	111,3	113,1	112,8	75,2	89,0	100,9	103,8	103,2	102,8
Gmina Mszana Dolna	91,2	90,4	90,3	90,4	91,9	92,4	71,8	83,1	95,2	94,0	96,4	95,4
Gmina Niedźwiedź	92,7	89,2	90,5	92,2	90,2	90,7	77,7	88,9	99,8	102,8	98,9	97,6
LGD Piękna Ziemia Gorczańska	97,9	95,8	96,9	97,9	98,4	98,6	74,0	85,8	97,6	98,3	98,5	97,6
Województwo małopolskie	96,1	95,1	95,6	95,4	96,6	97,7	61,3	71,3	81,8	82,3	83,3	84,6
Polska	96,6	95,2	95,5	95,1	96,0	97,0	59,8	69,2	79,2	79,9	81,2	82,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ze względu na to, że w Polsce nauka w szkołach podstawowych jest obowiązkowa, współczynnik skolaryzacji osiąga dość wysokie wartości, ponieważ wszystkie dzieci w wieku szkolnym powinny być objęte nauką. Wartość wskaźnika poniżej 100% nie oznacza, że dzieci nie uczęszczają do szkół w ogóle, ale może wynikać z faktu, że kształcą się w szkołach zlokalizowanych na obszarze innych jednostek terytorialnych lub też kształcą się za granicą. W drugą stronę – współczynnik powyżej 100% (np. w Mieście Mszana Dolna) oznacza, że do szkół na terenie gminy uczęszczają osoby zameldowane poza nią (najczęściej z gmin sąsiednich) i jest to charakterystyczne dla miast, ale może też oznaczać, że w tych szkołach uczą się osoby, które przekroczyły wiek nominalnie przypisany

³⁰Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych, System Informacji Oświatowej, strona internetowa Ministerstwa Edukacji i Nauki, rspo.gov.pl

temu poziomowi edukacji. Im niższy współczynnik skolaryzacji, tym mniej dzieci, które w danej gminie powinny realizować obowiązek szkolny. Można założyć, że jeśli dzieci z danej gminy nie uczęszczają w niej do szkoły, to istnieje duże prawdopodobieństwo, że w ogóle fizycznie ich tam nie ma, a co za tym idzie nie ma też rodziców (wyjazd za granicę, praca i nauka w większych ośrodkach miejskich). Współczynnik skolaryzacji w każdym analizowanym roku wzrastał, ponadto osiągał wartości wyższe zarówno od średniej wojewódzkiej, jak i średniej krajowej.

Jakość szkolnictwa w poszczególnych gminach obrazują średnie wyniki z egzaminów w klasie 8 szkoły podstawowej, które są zakończeniem tego etapu nauczania. Po reformie szkolnictwa, w wyniku której zlikwidowano gimnazja, pierwszy egzamin ósmoklasisty odbył się w 2019 r. Według najbardziej aktualnych danych, najlepsze wyniki z egzaminu w roku 2022 osiągnęli uczniowie z Miasta Mszana Dolna w zakresie matematyki (61,3%) i języka angielskiego (64,4%) oraz uczniowie z Gminy Mszana Dolna w zakresie języka polskiego (59,0%).

W poniższej tabeli przedstawiono średnie wyniki z egzaminów ósmoklasisty w poszczególnych gminach LGD Piękna Ziemia Gorczańska w porównaniu do średniej wojewódzkiej i krajowej w latach 2019–2022 w ramach trzech podstawowych przedmiotów, tj. język polski, język angielski, matematyka (kolorem zielonym wpisano najlepsze wyniki w danym roku z danego przedmiotu wśród gmin obszaru LGD).

Tabela 15 Wyniki egzaminu ósmoklasisty w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2019–2022

Jednostka terytorialna	Język polski				Matematyka				Język angielski			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
Miasto Mszana Dolna	59,4	55,0	59,7	57,8	43,8	47,5	50,3	61,3	52,3	47,9	60,5	64,4
Gmina Mszana Dolna	65,6	60,0	66,6	59,0	45,6	43,5	49,2	54,7	52,6	44,7	58,5	55,9
Gmina Niedźwiedź	62,9	54,6	54,5	57,7	39,3	38,2	39,7	52,2	46,9	45,5	53,8	60,5
LGD Piękna Ziemia Gorczańska	62,6	56,5	60,3	58,1	42,9	43,1	46,4	56,1	50,6	46,0	57,6	60,3
Województwo małopolskie	67,0	62,0	64,0	63,6	50,2	50,9	52,4	63,2	61,5	56,9	68,9	69,2
Polska ³¹	63,0	59,0	60,0	60,0	45,0	46,0	47,0	57,0	59,0	54,0	66,0	67,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Edukacji i Nauki ([mapa.wyniki.edu.pl/Mapa E](http://mapa.wyniki.edu.pl/Mapa_E) (dodaje spację między małą i wielką literą) egzaminów)

Poza nauką na poziomie podstawowym, na obszarze LGD Piękna Ziemia Gorczańska mieszkańcy mają dostęp do kształcenia na szczeblu średnim, tj. w liceum, technikum oraz szkołach zawodowych. Na terenie obszaru LGD funkcjonują następujące szkoły ponadpodstawowe:

- Miasto Mszana Dolna: Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Mszanie Dolnej, Zespół Szkół Ponadpodstawowych im. inż. Józefa Marka w Mszanie Dolnej (w skład którego wchodzi: liceum ogólnokształcące, technikum, szkoła policealna, liceum ogólnokształcące dla dorosłych, branżowa szkoła I stopnia), Zespół Szkół Techniczno-Informatycznych w Mszanie Dolnej (w skład którego wchodzi: technikum, szkoła policealna, branżowa szkoła I stopnia);
- Gmina Niedźwiedź: Szkoła Muzyczna I stopnia w Niedźwiedziu.

1.12 Innowacyjność

Elementem bazowym oceniającym innowacyjność regionu jest ilość podjętych działań w kierunku rozwoju nowoczesnych technologii, infrastruktury, strefy badań i rozwoju (B+R) oraz społeczeństwa informacyjnego. Każde z wymienionych działań mogło być w ostatnich latach realizowane przy dofinansowaniu w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR) na lata 2014–2020. W 2021 roku na terenie województwa małopolskiego podpisano umowy/wydano decyzje o dofinansowanie 1 640 projektów ze wsparciem w ramach ww. programu. Na obszarze powiatu limanowskiego było ich 28 (1,7% projektów w województwie), z czego na obszarze LGD podpisano umowy/wydano decyzje o dofinansowanie sześciu projektów – 4 w Mieście Mszana Dolna oraz 2 w Gminie Mszana Dolna. Na terenie Gminy Niedźwiedź w latach 2016–2020 nie zrealizowano żadnego projektu w

ramach ww. programu. Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w 2020 roku w województwie małopolskim wynosił 35,0% (wzrost w stosunku do 2016 r. o 17,7 pp.) i był wyższy od średniej w Polsce – 31,2% (dane GUS).

Innowacyjność ma znaczący wpływ na rozwój gospodarki. **Innowacyjna gospodarka jest istotnym instrumentem kształtowania wysokiej jakości życia mieszkańców oraz wzmocnienia konkurencyjności regionu.** W czerwcu 2021 r. Komisja Europejska opublikowała Europejski Ranking Innowacyjności 2021, który pokazuje, że wyniki Europy w zakresie innowacji poprawiają się w całej Unii Europejskiej. Od 2014 r. wyniki w zakresie innowacji wzrosły średnio o 12,5%. Zgodnie z ww. opracowaniem, najwyższą pozycję w kraju zajął region „Warszawski stołeczny” – 137. miejsce w rankingu 240 regionów Unii Europejskiej. Gminy znajdujące się na obszarze LGD Piękna Ziemia Gorczańska terytorialnie zaklasyfikowane są do regionu województwa małopolskiego, które w rankingu uplasowało się na 161. pozycji. Najgorzej w Polsce prezentował się region „Mazowiecki R (dodaje spację między małą i wielką literą)egionalny” – 228. pozycja.

Dla województwa małopolskiego opracowana została i przyjęta przez Zarząd Województwa Małopolskiego *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2030* opierająca się na idei tzw. inteligentnych specjalizacji. Są to obszary aktywności gospodarczej, które mają potencjał, aby sprzyjać wzrostowi gospodarczemu opartemu na innowacjach, przedsiębiorczości i konkurencyjności. W województwie małopolskim inteligentnymi specjalizacjami są: nauki o życiu, energia zrównoważona, technologie informacyjne i komunikacyjne, chemia, produkcja metali, elektrotechnika i przemysł maszynowy, przemysły kreatywne i czasu wolnego.

W *Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016–2024 Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Piękna Ziemia Gorczańska”* ze względu na zróżnicowanie przedsięwzięć przyjęto dwie definicje innowacji: „Pierwsza – dla przedsięwzięć związanych z rozwojem działalności gospodarczej: innowacja to wprowadzenie do praktyki gospodarczej nowego lub znacząco ulepszonego produktu lub usługi lub procesu marketingowego, nie występującego na obszarze gminy, w której realizowane jest przedsięwzięcie. Druga – dla pozostałych przedsięwzięć: przez innowacyjność rozumie się wdrożenie nowego na danym obszarze lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych”. Spełnienie kryterium innowacyjności było weryfikowane na podstawie wagi kryterium, którą określono poprzez udostępnienie na stronie internetowej LGD proponowanych kryteriów z możliwością wskazania przez mieszkańców najważniejszych według nich. Ponadto kryteria opracowywane były podczas wywiadu grupowego z przedstawicielami przedsiębiorców oraz podczas otwartych warsztatów z Zespołem ds. LSR.

W kontekście innowacyjności i warunków do jej rozwoju warto przeanalizować kwestię cyfryzacji, w tym dostępu do wysokiej jakości Internetu. Zgodnie z danymi Urzędu Komunikacji Elektronicznej, aktualna³² penetracja lokalowa 100 Mb/s³³ dla gmin obszaru LGD jest najwyższa w Mieście Mszana Dolna (81%) – jest to wartość wyższa niż średnia dla kraju (73%). W pozostałych jednostkach penetracja lokalowa osiąga niższe wyniki – w Gminie Mszana Dolna jest to 54%, natomiast w Gminie Niedźwiedź – 49%³⁴.

Biorąc pod uwagę penetrację budynkową zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s, sytuacja w województwie małopolskim i na obszarze LGD jest lepsza niż w kraju. Najwyższą wartość osiąga Miasto Mszana Dolna – mieści się ona w przedziale 60,1–80,0%. Gminy Mszana Dolna i Niedźwiedź znajdują się w przedziale 40,1–60,0% (mapa 2).

³¹ Dane dla kraju dostępne w wartościach zaokrąglonych do liczb całkowitych

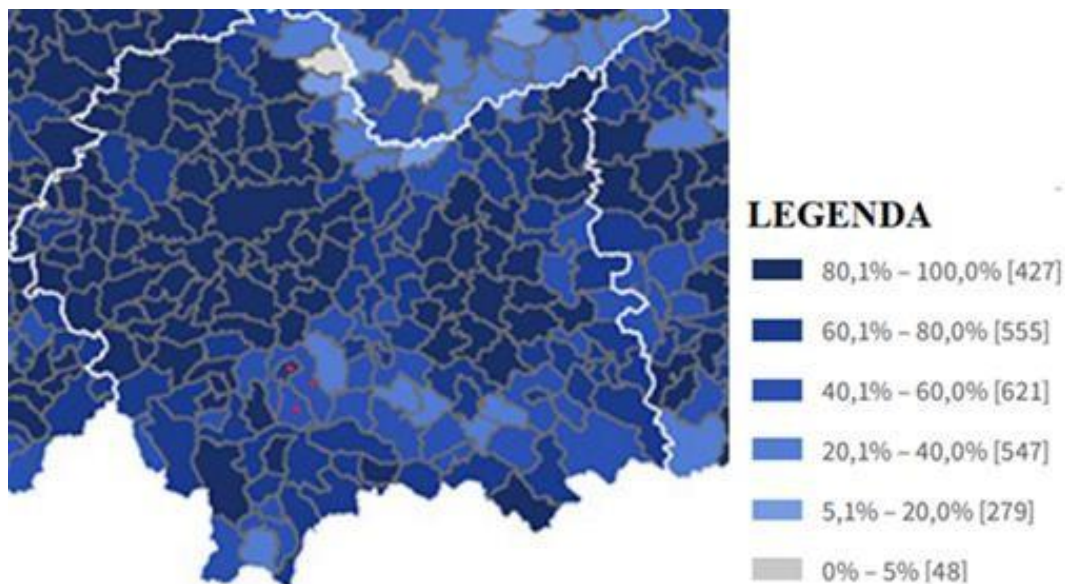
³² Inf. z dnia 31.08.2022 r.

³³ Penetracja lokalowa – stosunek liczby wszystkich lokali mieszkalnych w budynkach w zasięgu sieci min. 100 Mb/s (budynek, w którym operatorzy deklarują możliwość świadczenia danych usług) do ogólnej liczby lokali mieszkalnych na analizowanym obszarze. Należy wyjaśnić, że na potrzeby monitorowania postępów realizacji celów Europejskiej Agendy Cyfrowej gospodarstwo domowe utożsamiane jest z lokalem mieszkalnym.

³⁴ Urząd Komunikacji Elektronicznej, Atlas szerokopasmowego dostępu do Internetu, mapbook.uke.gov.pl/areas

Podczas prac nad strategią mieszkańcy zwracali uwagę na korzyści płynące z rozwoju cyfryzacji nowych technologii szczególnie w zakresie nauki oraz pracy zdalnej, a także wsparcia biznesu. Dlatego uczestnicy spotkań podkreślali, iż istotne jest podjęcie działań ukierunkowanych na cyfryzację obszaru oraz zwiększenie świadomości mieszkańców zarówno w zakresie korzyści jakie płyną z wykorzystywania cyfryzacji w nauce oraz biznesie, jak i unikania zagrożeń związanych z cyberprzestępczością. Te działania według mieszkańców należy szczególnie kierować do seniorów, gdyż często to właśnie oni są narażeni na zagrożenia internetowe oraz na wykluczenie cyfrowe, a także dzieci i młodzież, zagrożonych uzależnieniem od technologii i mediów społecznościowych

Mapa 2 Penetracja budynkowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s – fragment mapy dla województwa małopolskiego

Źródło: Urząd Komunikacji Elektronicznej, Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2021 roku, s. 115

1.13 Zasada równości szans i niedyskryminacji

LGD Piękna Ziemia Gorczańska poważnie podchodzi do kwestii przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami lub ludzi młodych oraz zasady równości kobiet i mężczyzn. W poprzedniej LSR jako grupę osób w niekorzystnej sytuacji, określono osoby do 30. roku życia. Głównym argumentem za takim wyborem był obserwowany na obszarze LGD odpływ młodych i wykształconych osób do większych aglomeracji miejskich w celu poszukiwania korzystniejszych warunków zatrudnienia. Znajdowało to potwierdzenie m.in. w ujemnym saldzie migracji i samych spostrzeżeniach mieszkańców. W związku z tym, w obecnej LSR planuje się kontynuować te działania kierowane do ludzi młodych, ponadto założono działania ukierunkowane na aktywizację osób starszych, co ściśle związane jest z wnioskami z przeprowadzonej diagnozy. Jako grupę osób w niekorzystnej sytuacji, dla której przewidziano szczególne wsparcie wskazano kobiety – to je dotyka problem braku pracy, ponieważ mają one nierówny w stosunku do mężczyzn dostęp do rynku pracy (zgodnie z diagnozą udział kobiet w osobach bezrobotnych ogółem znacznie przekracza udział mężczyzn). Podczas wdrażania LSR upowszechniane i wdrażane będą rozwiązania innowacyjne, w tym cyfrowe, usuwające bariery rozwojowe wsi.

1.14 Zagrożenie trwałą marginalizacją

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) to podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorzady: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030. Strategia ta jest zbiorem wspólnych wartości, zasad współpracy rządu i samorządów oraz partnerów społeczno-gospodarczych na rzecz rozwoju kraju i województw. Istotną częścią dokumentu jest Załącznik 1. *Lista gmina zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021–2021. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją to zróżnicowane przestrzennie pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i funkcji gospodarczych*, skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast, w których nastąpiła kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych.

Wśród gmin z obszaru LGD Piękna Ziemia Gorczańska na powyższej liście znalazły się Gmina Mszana Dolna i Gmina Niedźwiedź. W całym powiecie limanowskim wskazano pięć gmin zagrożonych trwałą marginalizacją. Na poziomie regionalnym, w *Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”*, wyznaczone w KSRR 2030 obszary zagrożone trwałą marginalizacją na terenie województwa małopolskiego określono jako jeden z obszarów strategicznej interwencji: *OSI Obszary zagrożone trwałą marginalizacją*.

Wskaźnik zagrożenie trwałą marginalizacją na obszarze LSR za 2020r.: obszar LGD osiąga 2 pkt³⁵.

2. Analiza SWOT

Analiza SWOT to jedno z najpopularniejszych i najskuteczniejszych narzędzi analitycznych wykorzystywanych we wszystkich obszarach planowania strategicznego. Jej nazwa pochodzi od akronimów angielskich słów *Strengths* (mocne strony), *Weaknesses* (słabe strony), *Opportunities* (szanse) i *Threats* (zagrożenia). Polega ona na zidentyfikowaniu wymienionych wyżej czterech grup czynników, dzięki czemu można je odpowiednio wykorzystać w procesie zaplanowanego rozwoju lub zniwelować skutki ich negatywnego wpływu. Dzięki tej metodzie można również pogrupować czynniki na pozytywne (mocne strony i szanse) oraz negatywne (słabe strony i zagrożenia). Często dzieli się je również na czynniki wewnętrzne (opisujące mocne i słabe strony danej jednostki) oraz czynniki zewnętrzne (czyli szanse i zagrożenia wynikające z jej mikro- i makro otoczenia). Czynniki wewnętrzne (mocne i słabe strony) są zależnym od władz lokalnych i lokalnej społeczności, natomiast czynniki zewnętrzne (szanse i zagrożenia) należące do otoczenia bliższego i dalszego są niezależne od władz danej jednostki, a także jej mieszkańców.

Analiza SWOT dla obszaru LGD Piękna Ziemia Gorczańska (tabela 17) została przeprowadzona w oparciu o dostępne dane uzyskane podczas prac nad diagnozą obszaru, w tym dane GUS, a przede wszystkim z wykorzystaniem zróżnicowanych metod partycypacji społecznej. W analizie starano się uwzględnić możliwie najwięcej rekomendacji, uwag i opinii lokalnej społeczności, będącej przedstawicielami wszystkich trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego oraz mieszkańców. Wzięto pod uwagę wyniki badań ankietowych, mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia wskazywane w części warsztatowej spotkań gminnych.

Tabela 16 Schemat analizy SWOT

S	<i>Strengths</i>	Silne strony, atuty, zalety	ZASOBY
W	<i>Weaknesses</i>	Słabe strony, słabości, wady	
O	<i>Opportunities</i>	Szanse, możliwości, okazje	OTOCZENIE
T	<i>Threats</i>	Zagrożenia, trudności	

Źródło: opracowanie własne

³⁵Zgodnie z załącznikiem nr 5 do Regulaminu konkursu na wybór LSR Kryteria wyboru LSR, kryterium 5.1.

Tabela 17 Analiza SWOT

MOCNESTRONY	SŁABESTRONY
1. Dodatni przyrost naturalny. Korzystniejsza niż w kraju i województwie dynamika zmian struktury ludności.	1. Odpływ liczby ludności wyższy niż w województwie i kraju – ujemne saldo migracji.
2. Pracowitość i gospodarność mieszkańców	2. Emigracja mieszkańców w poszukiwaniu pracy (często za granicę)
3. Rozwijające się budownictwo mieszkaniowe na obszarze – stosunkowo wysoki wskaźnik pozwoleń wydanych na budowę i zgłoszeń budowy z projektem budowlanym, spowodowany głównie atrakcyjnością osiedleńczą Gminy Niedźwiedź.	3. Systematycznie rosnące wskaźniki obciążenia demograficznego.
4. Stosunkowo wysoki współczynnik skolaryzacji.	4. Mało atrakcyjny rynek pracy, niezapewniający wystarczającej liczby stabilnych miejsc pracy
5. Pokrycie całego obszaru LGD miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.	5. Niewystarczające wsparcie rozwoju działalności gospodarczej, potrzeby w zakresie wspierania ludzi aktywnych, chcących prowadzić lokalnie działalność gospodarczą
6. Stosunkowo wysoki udział korzystających z sieci gazowej.	6. Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców – niższa niż w Polsce i województwie liczba Istniejących podmiotów gospodarczych.
7. Bogate dziedzictwo kulturowe oraz tradycja regionu. Odmienność etnograficzna - Górale Zagórzańscy.	7. Przedsiębiorstwo społeczne występujące na terenie jednej gminy – słabo rozwinięta ekonomia Społeczna oraz słaba konsolidacja i współdziałanie sektora pozarządowego.
8. Unikatowe walory przyrodniczo krajobrazowe i czyste środowisko naturalne, w tym różnorodne formy ochrony przyrody.	8. Stosunkowo szybko pogłębiające się zjawisko bezrobocia długotrwałego.
9. Atrakcyjne położenie obszaru w pasmach Beskidu Wyspowego i Gorców	9. Niedostateczna aktywność mieszkańców w organizacjach pozarządowych – niższa od średniej w województwie i kraju liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.
10. Silne poczucie tożsamości regionalnej objawiające się pielęgnowaniem tradycji i zwyczajów oraz kultury ludowej wśród osób starszych – pielęgnowanie folkloru poprzez działalność kapel, orkiestr, twórców ludowych	10. Za małe możliwości finansowe aktywizacji Seniorów – istniejący Klub Seniora nie jest w stanie zapewnić oferty dla wszystkich zainteresowanych
11. Aktywnie działające LGD oraz uczestnictwo mieszkańców w działalności stowarzyszenia	11. Zdecydowana przewaga kobiet wśród osób bezrobotnych – znacznie wyższa od średniego udziału w województwie i kraju
12. Brak uciążliwego przemysłu	12. Duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych.
13. Wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami (działający Środowiskowy Dom Samopomocy w Mszanie Górnej)	13. Słaby potencjał organizacji pozarządowych/społecznych (ograniczona liczba lokalnych liderów, niskie kwalifikacje i umiejętności lokalnych liderów działających na rzecz mieszkańców, braki w infrastrukturze i wyposażeniu organizacji)

14. Rozdrobnione rolnictwo (baza do rozwoju usług agroturystycznych)	14. Niewystarczające fundusze lokalnych organizacji na działalność społeczną, kulturalną, rekreacyjno-sportową
	15. Niewystarczające wsparcie w zakresie opieki dzieci, seniorów i osób potrzebujących
	16. Niewystarczający dostęp do opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego.
	17. Średni udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych i od osób prawnych niższy niż średnia w województwie i kraju.
	18. Stosunkowo niski udział osób z dostępem do sieci wodociągowej oraz kanalizacji.
	19. Niezadowolający poziom dostępności usług medycznych i opiekuńczych.
	20. Brak ciekawych, dużych atrakcji zachęcających turystów do dłuższego pobytu. Braki w infrastrukturze turystycznej, kulturalnej i społecznej.
	21. Niewykorzystany potencjał zlokalizowanych Najbliżej od Krakowa wód termalnych (Gmina Niedźwiedź).
	22. Brak ciekawych, dużych atrakcji zachęcających turystów do dłuższego pobytu. Braki w infrastrukturze turystycznej, kulturalnej i społecznej.
	23. Niska świadomość mieszkańców w zakresie bio gospodarki, zielonej gospodarki, zrównoważonego rolnictwa i gospodarki rolno-żywnościowej.
	24. Niezadowolająca dostępność do usług społecznych, kulturalnych, rekreacyjno-sportowych, słaba oferta w tym zakresie
	25. Niepełne wykorzystanie istniejącej infrastruktury społecznej oraz niepełne wykorzystanie potencjału współpracy różnych środowisk w zakresie działań społecznych

SZANSE	ZAGROŻENIA
1.Członkostwo Polski w Unii Europejskiej, dostęp do środków pomocowych z UE i innych źródeł	1.Zmiany klimatu.
2.Cyfryzacja życia codziennego.	2.Emigracja mieszkańców Polski, odpływ ludzi do miasta i zagranicę (trend ogólnopolski)
3.Wzrost świadomości mieszkańców w zakresie edukacji, podnoszenia kompetencji, w tym cyfrowych	3.Zagrożenie trwałą marginalizacją
4.Wzrost świadomości rodziców w zakresie zajęć dodatkowych dla dzieci na wsi	4.Wzrost kosztów życia mieszkańców.
5.Wzrost świadomości obywatelskiej, w tym poczucia tożsamości i identyfikacji z miejscem zamieszkania.	5.Wysokie koszty prowadzenia działalności
6.Możliwość współpracy dla organizacji pozarządowych np. w ramach LGD	6.Rosnące koszty prowadzenia inwestycji rozwojowych przez przedsiębiorców
7.Wzrost średniej długości życia.	7.Bardzo wysokie koszty kredytów dla przedsiębiorców
8.Moda na migracje większych miast na wieś.	8.Duże ryzyko porażki na etapie zakładania działalności gospodarczej
9.Zmiana stylu życia i rosnąca aktywność mieszkańców, w tym seniorów	9.Konsekwencje społeczne i gospodarcze Związane z występowaniem pandemii COVID-19, wojny w Ukrainie i ewentualnych innych nieprzewidzianych wydarzeń.
10.Popularność aktywnego spędzania czasu, Poszukiwanie atrakcji na terenach wiejskich	10.Spadek zainteresowania turystyką w wyniku Braku możliwości ekonomicznych.
11.Popularyzacja turystyki krajowej.	11.Atrakcyjność gospodarcza sąsiednich regionów.
12.Wzrost zainteresowania środowiskiem naturalnym, bogactwem obszarów Przyrodniczych w Polsce.	12.Wykluczenie społeczne.
	13.Uzależnienie dzieci i młodzieży od technologii i mediów społecznościowych
	14.Bardzo duże wymagania biurokratyczne w zakresie dostępu do środków finansowych dla Organizacji pozarządowych
	15.Nierówne szanse rozwojowe dzieci i Młodzieży na wsi w stosunku do dużych miast
	16.Starzenie się społeczeństwa w Polsce, wzrost kosztów opieki i aktywizacji osób starszych

Źródło: opracowanie własne

Wnioski z analizy SWOT

Obszar LGD Piękna Ziemia Gorczańska posiada ukierunkowaną tożsamość lokalną mieszkańców, wynikającą ze wspólnych tradycji, dziedzictwa kulturowego i historii. Charakterystyczne wydarzenia, elementy kultury folklorystycznej oraz położenie sprawiają, że jest on spójną jednostką pod względem tożsamości lokalnej.

Biorąc pod uwagę inne aspekty funkcjonowania, można wskazać mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, które w największym stopniu determinują zakres podejmowanych działań.

Aktualna sytuacja demograficzna kształtuje się na terenie LGD korzystnie, ponieważ dynamika wskaźników obciążenia demograficznego jest wyższa niż w przypadku województwa i kraju. Mimo dodatniego przyrostu naturalnego, widoczny jest jego wyraźny spadek na przestrzeni analizowanych lat. Pogłębianie się tej negatywnej tendencji może w przyszłości doprowadzić do zmian w liczbie ludności obszaru, a także wpłynąć na dynamikę wskaźników obciążenia demograficznego. Niepokojącą wartością odnotowuje wartość salda migracji dla obszaru, które w prawie każdym analizowanych roku było ujemne. Oznacza to znacznie większy odpływ ludności z terenu LGD niż w przypadku województwa i kraju. Niemniej jednak aktualnie widoczna jest tendencja oznaczająca wysoką chęć osiedlania się na obszarze LGD, co można zauważyć obserwując wskaźnik wydanych pozwoleń na budowę, który w ostatnim roku znacząco wzrósł (szczególnie za sprawą Gminy Niedźwiedź).

Z odpływem ludności z obszaru LGD może wiązać się chęć poszukiwania lepszych perspektyw życiowych. Młodzi ludzie wyjeżdżają na studia, po których nie wracają w rodzinne strony. Stworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju przedsiębiorczości będzie pierwszym czynnikiem, który zachęci do powrotu do gmin z obszaru LGD Piękna Ziemia Gorczańska. Na jakość życia, pracy i przebywania w danym miejscu duży wpływ ma jakość środowiska i czyste powietrze. Zagrożenia wynikające z zanieczyszczeń środowiska można niwelować poprzez niską emisję. Należy zwiększać świadomość ekologiczną wśród mieszkańców. Dla miejsc takich jak gminy LGD bardzo ważne będzie też wzmacnianie lokalnej tożsamości i budowanie więzi społecznych oraz zachęcanie do zawierania partnerstw i realizacji inicjatyw oddolnych wzmacniających aktywność społeczną mieszkańców.

Niewątpliwą zaletą i głównym atutem regionu LGD Piękna Ziemia Gorczańska jest jego położenie w pasmach Beskidu Wyspowego i Gorców oraz pozostałych form ochrony przyrody, które powodują, że gminy znajdujące się w obszarze LGD stają się atrakcyjnymi destynacjami dla turystów. Atutem jest również położenie we względnie korzystnej odległości od Krakowa. Sąsiedztwo jednego z największych miast Polski może mieć korzystny wpływ na rozwój obszaru poprzez gospodarcze wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych. Turyści mogą korzystać z oferty wypoczynkowej i poznać przyrodę oraz walory wsi małopolskiej, a także niepowtarzalny klimat tradycji kultywowanej przez starsze pokolenia. Istotnym działaniem dla rozwoju turystyki i znaczenia kulturowego obszaru jest promocja lokalnej kultury i tradycji poprzez różnorodne formy przekazu np. organizowanie imprez o charakterze lokalnym.

3. Wnioski z diagnozy

Na podstawie danych statystycznych, opinii mieszkańców wyrażonych w ankietach oraz spotkań z nimi określono problemy oraz potencjały, które w największym stopniu oddziałują bądź mogą oddziaływać na obszar LGD. Słabe strony oraz zagrożenia powinny być pokonywane przez mocne strony oraz szanse rozwoju, które stoją przed obszarem. Na ich podstawie zostały wysunięte wnioski na temat obszaru LGD, które ukazują również potrzeby mieszkańców.

Niewątpliwie przy określaniu potrzeb rozwojowych obszaru należy szczególną uwagę zwrócić na strukturę wieku. Dane demograficzne wskazują, że obszar LGD jest obszarem stopniowo starzejącym się. Udział najstarszych grup ludności powoli wzrasta, przy jednoczesnym spadku udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Istotnym faktem jest, iż występował korzystny trend demograficzny jakim jest wysoki udział procentowy osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności oraz niski udział osób w wieku poprodukcyjnym. Udział osób w wieku nieprodukcyjnym w 2021 r. na obszarze LGD Piękna Ziemia Gorczańska wynosił 22,9% – był wyższy niż średnio w województwie (19,3%) i kraju (18,4%). W omawianym okresie ulegał on niewielkiemu spadkowi, jednak zawsze był korzystniejszy niż wyniki w Polsce i województwie małopolskim. Warto zwrócić uwagę na znaczny udział osób w wieku przedemerytalnym, który pozwala wnioskować, że udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym nadal będzie się zwiększał.

Analiza lokalnej gospodarki i przedsiębiorczości wykazała, że wartości wskaźników gospodarczych dla LGD charakteryzują się tendencją rosnącą, jednak jest ona widoczna także dla województwa małopolskiego oraz

Polski. W przypadku wskaźnika *podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności* wartości dla obszaru LGD rosła, natomiast dla wskaźnika *podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym* wahały się. Na podstawie analizowanych danych należy stwierdzić, iż w kwestii przedsiębiorczości mieszkańców na obszarze LGD należy podjąć działania wpływające na jej rozwój. Średnie wyniki obszaru LGD w 2021 r. w przypadku obu wskaźników są niższe niż średnia w województwie małopolskim.

Problemem obszaru wydaje się być aktywność lokalnej społeczności. Liczba efektywnie działających formalnych grup mieszkańców stopniowo rosła na przestrzeni analizowanych lat, ale wskaźnik *liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców* w 2021 r. i każdym poprzednim roku był dla LGD niższy niż średnia dla województwa małopolskiego i Polski. Ponadto mieszkańcy na spotkaniach zauważali, że wciąż występują braki w aktywności społecznej oraz integracji różnych podmiotów. Bardzo istotnymi działaniami integrującymi i wzmacniającymi tożsamość lokalną w najbliższym czasie będzie wspieranie kapitału społecznego. Zaangażowana i kreatywna społeczność oraz aktywni liderzy działający na tym obszarze są szansą na wzrost popularności inicjatyw oddolnych i odpowiedzialności społecznej. Należy dążyć do ciągłego zwiększania współpracy różnych środowisk i grup społecznych oraz zachęcać pojedynczych mieszkańców do większego zaangażowania na rzecz rozwoju regionu. Konieczne jest zatem wsparcie dla działalności związanych z rozwojem społeczeństwa obywatelskiego oraz branż rozwijających obszar gospodarczo. Szansą dla takich działań są zewnętrzne środki na tworzenie i rozwój przedsiębiorstw. Wsparcie również dla branż turystycznej, około turystycznej i rekreacyjnej oraz kulturalno-rozrywkowej wpłynie na rozwój pozostałych i idący za tym wzrost przedsiębiorczości oraz poprawę gospodarki obszaru.

Obszar LGD posiada bogatą historię i dziedzictwo kulturowe, w tym ciekawe zabytki. Spójność kulturowa, mająca swoje korzenie w historii obszaru, znajduje wyraz w istniejących obiektach kultury materialnej, jak i formie niematerialnej. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa znajduje się wiele cennych zabytków. Region LGD Piękna Ziemia Gorczańska wyróżnia się na tle kraju przywiązaniem do tradycji, które znajduje wyraz w kultywowaniu regionalnych obyczajów, użytkowaniu gwary czy szacunku do regionalnych strojów, co znajduje wyraz w funkcjonowaniu licznych zespołów folklorystycznych, twórców ludowych zajmujących się rękodziełem czy też w tradycyjnych potrawach, na które przepisy podawane są z pokolenia na pokolenia. Ponadto różnorodność form ochrony przyrody terenu, lokalne produkty spożywcze, a także szereg kulturowych inicjatyw lokalnych sprzyja rozwojowi agroturystyki. Ważne będzie stworzenie odpowiednich warunków osobom planującym rozwijać swoje działalności gospodarcze, wytwórcom lokalnych produktów, osobom działającym w obszarze turystyki, rozrywki itp. do podejmowania efektywnych działań związanych z promocją, zachowaniem i komercjalizacją lokalnego dziedzictwa. Wprowadzenie innowacyjnych, inteligentnych rozwiązań w obszarze dziedzictwa lokalnego doprowadzi do wzrostu konkurencyjności obszaru oraz ochrony i zachowania kulturowych i naturalnych walorów.

Biorąc pod uwagę strukturę wieku i zachodzące zmiany, należy ukierunkować działania tak, aby zapewnić mieszkańcom odpowiednie warunki do życia na obszarze. Przede wszystkim przy doborze przedsięwzięć należy zwrócić uwagę na osoby młode, które zamieszkują obszar. Aby zapobiec depopulacji obszaru konieczne jest tworzenie korzystnych warunków rozwojowych dla dzieci i młodzieży oraz młodych do 25 r. ż. Skierowanie działań na zapewnienie im warunków do rozwoju może przyczynić się do zachęcenia ich do pozostania na obszarze bądź powrotu w miejsce zamieszkania po zdobyciu wykształcenia. Dlatego część z działań należy ukierunkować na rozszerzenie oferty spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, ale przede wszystkim należy zapewnić młodym mieszkańcom możliwość poszerzania swojej wiedzy oraz rozwoju pasji i talentów w miejscu, w którym żyją, bez konieczności wyjeżdżania do większych miast. Przedsięwzięcia skierowane do dzieci i młodzieży pozwolą im również na większą integrację i zbudowanie tożsamości lokalnej. Działania ukierunkowane na dzieci i młodzież poprzez zapewnienie im opieki, rozwój ich pasji i talentów oraz wyrównanie szans edukacyjnych mogą przyczynić się również do zwiększenia zainteresowania obszarem jako miejscem do życia i pracy, z dostępem do usług na takim samym poziomie jak w dużych miastach. Działania będą też ukierunkowane na zwiększenie świadomości obywatelskiej młodzieży oraz aktywności w życiu lokalnej społeczności, tak aby z czasem zaczęły przejmować inicjatywę i sami kreować miejsce, w którym żyją.

Działania jakie będzie podejmować LGD w kolejnych latach powinny być również skierowane na pobudzenie przedsiębiorczości wśród wszystkich mieszkańców, na co zwracali uwagę sami mieszkańcy zarówno na spotkaniach konsultacyjnych jak również w ankietach przeprowadzonych na potrzeby opracowania LSR. Na potrzebę wspierania przedsiębiorczości w różnych obszarach wskazują wyniki badania ewaluacyjnego z wdrażania lokalnej strategii rozwoju na obszarze Stowarzyszenia Piękna Ziemia Gorczańska. Jednym z głównych wniosków wskazanym w raporcie pt. *Ewaluacja zewnętrzna małopolskich lokalnych strategii rozwoju „Stowarzyszenia Piękna Ziemia Gorczańska” jest następujący: Mieszkańcy obszaru LGD do istotnych obszarów wymagających dofinansowania w przyszłości zaliczyli w pierwszej kolejności przedsiębiorczość, a następnie drogi, opiekę nad osobami starszymi oraz wsparcie NGO.*

Przedsięwzięcia powinny obejmować tworzenie i rozwój działalności w celu zwiększenia dywersyfikacji gospodarczej, tak aby zapewnić bezpieczeństwo przedsiębiorcom. Również kursy i szkolenia w zakresie zwiększania kompetencji mieszkańców, w tym cyfrowych, oraz promowanie uczenia się przez całe życie wpłynęły pozytywnie na pobudzenie gospodarcze obszaru. Działania powinny być także skierowane na zwiększenie innowacyjności i konkurencyjności lokalnej gospodarki poprzez wprowadzenie nowych modeli biznesowych oraz cyfryzację produktów i usług. W rozwoju lokalnej gospodarki niezwykle istotne jest też dbanie o środowisko, dlatego działania podejmowane przez LGD powinny wspierać przystosowanie do zmian klimatu.

Zarówno dane GUS jak i badania ankietowe oraz rozmowy z mieszkańcami podczas konsultacji pokazały, iż obszar ma potencjał do rozwoju w kierunku rekreacji i aktywnego wypoczynku, z którego mogą korzystać mieszkańcy oraz turyści. Ponadto biorąc pod uwagę fakt, iż mieszkańcy zwracali uwagę na słabo rozwiniętą infrastrukturę turystyczną oraz niewystarczającą ofertę spędzania czasu wolnego, rozwój przedsiębiorczości mieszkańców powinien uwzględniać również te obszary. Dlatego przedsięwzięcia związane z rozwojem działalności gospodarczych należy skierować również na rozszerzenie oferty kulturalnej, rozwój infrastruktury turystycznej, okolicy turystycznej lub rekreacyjnej, rozwój usług związanych z rozrywką, gastronomią oraz z tworzeniem miejsc, gdzie mieszkańcy będą mogli spotykać się w czasie wolnym oraz zwiększenie atrakcyjności turystycznej obszaru. Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego niezwykle ważne jest tworzenie nowych i wspieranie już istniejących działalności poprzez ich integrację i animowanie do współpracy różnych branż, realizacji projektów w partnerstwie (pomiędzy podmiotami z obszaru LGD jak też w partnerstwach ponadlokalnych) oraz wymianę doświadczeń, co przyczyni się do podejmowania działań na rzecz rozwoju obszaru, w tym także na bazie lokalnych produktów i wspierania mniejszych przedsiębiorstw. Uzupełnieniem działań rozwijających obszar gospodarczo będzie wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie cyfryzacji, wprowadzanych w lokalnych przedsiębiorstwach oraz w zakresie możliwości edukacji zdalnej, a także podnoszenie kompetencji cyfrowych mieszkańców.

Na rozwój obszaru ma również wpływ kapitał społeczny i zaangażowanie mieszkańców w życie swoich społeczności. Z analiz wynika, że aktywność lokalnej społeczności i ilość efektywnie działających formalnych grup mieszkańców nie jest zadowalająca, dlatego bardzo ważne będzie skierowanie działań integrujących i wzmacniających tożsamość lokalną oraz kreujących lokalnych liderów życia społecznego i publicznego. Zaangażowana i kreatywna społeczność oraz aktywni liderzy działający na tym obszarze są szansą na wzrost popularności oddolnych inicjatyw, odpowiedzialności społecznej i tworzenia wielosektorowych partnerstw. Inicjatywy oddolne powinny być wspierane zarówno przez LGD jak i lokalne samorządy, tak aby wykorzystać pomysłowość i innowacyjność mieszkańców, którzy będą już nie tylko partycypować w podejmowaniu decyzji o obszarze, ale również zaczną sami go zmieniać. Zwiększenie integracji między społecznością lokalną przyczyni się także do współpracy zarówno organizacji pozarządowych jak i nieformalnych grup mieszkańców z innymi społecznościami w kraju i za granicą, co wpłynie na promocję tradycji i kultury regionu poza granicami LGD, województwa oraz kraju, a także pozwoli na poznanie innych regionów oraz na wymianę dobrych praktyk.

Biorąc pod uwagę, iż to kobiety zostały wybrane jako grupa w niekorzystnej sytuacji, głównie z powodu utrudnionego dostępu do pracy, część działań powinna zostać skierowana na podniesienie kompetencji kobiet, oraz podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej. Ponadto należy podjąć działania, które przyczynią się do ich aktywizacji zawodowej i społecznej i integracji. Odpowiednie szkolenia oraz zwiększenie możliwości do rozwoju wpłynęły pozytywnie na pobudzenie przedsiębiorczości wśród kobiet oraz zwiększy ich możliwości w kierunku podejmowania pracy.

Wszystkie powyższe działania powinny również być skierowane do seniorów, którzy z biegiem lat będą stanowić coraz liczniejszą grupę w lokalnej społeczności. Przede wszystkim należy skierować do nich działania aktywizujące oraz włączające do życia w społeczeństwie, tak aby jak najdłużej mogli brać aktywny udział w rozwoju gospodarczym obszaru oraz w życiu publicznym i społecznym. Działania należy także skierować na przedłużenie kariery zawodowej seniorów. Szczególny nacisk powinien być położony na edukację seniorów w zakresie cyfryzacji i zagrożeń z niej płynących, w czym mogą być pomocne zajęcia i spotkania międzypokoleniowe. Wartością dodaną tych spotkań będzie również pogłębienie integracji ze społecznością lokalną oraz wzmocnienie tożsamości lokalnej wśród młodych mieszkańców. Działania należy ukierunkować także na zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego seniorów zarówno poprzez tworzenie klubów seniora, jak i różnego rodzaju zajęcia oraz promowanie zdrowego i aktywnego trybu życia. LGD powinno również promować rozwój opieki nad osobami starszymi i dostosowanie usług lokalnych do ich potrzeb.

W działania na rzecz lokalnego rozwoju oraz tworzenia miejsc do wypoczynku i integracji powinna być zaangażowana cała społeczność, która obejmuje mieszkańców, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, oraz samorządy lokalne. Dlatego część działań powinna być ukierunkowana na rozwój ogólnodostępnej infrastruktury publicznej lub turystycznej, okołoturystycznej lub rekreacyjnej, która będzie dostosowana do osób z różnymi potrzebami, tak aby zarówno dzieci i młodzież, osoby w wieku produkcyjnym jak i seniorzy, a także osoby z niepełnosprawnościami mogły z niej korzystać i spędzać wspólnie czas. Istotne jest również zadbanie o przestrzeń i zwiększenie ilości miejsc publicznych do wypoczynku i rekreacji nie tylko dla mieszkańców, ale również dla osób odwiedzających obszar LGD. Położenie obszaru, lokalne zasoby oraz bogate dziedzictwo kulturowe i naturalne stanowią potencjał do obsługi ruchu turystycznego obszaru LGD. Ponadto występujące na obszarze produkty wytwarzane lokalnie oraz kultura ludowa Regionu Zagórzańskiego są idealną bazą do tworzenia ponadlokalnych i międzynarodowych sieci współpracy i wspólnej promocji wyjątkowych produktów, usług i inicjatyw związanych z tym miejscem, oferowanych przez twórców i usługodawców z obszaru LGD Piękna Ziemi Gorczańska. Efektywne działania w tej dziedzinie wpłyną na pozytywne postrzeganie całego regionu.

Podjęmowane będą działania na rzecz realizacji projektów w partnerstwie. LGD będzie aktywnie animował mieszkańców do realizacji projektów w partnerstwie dzieląc się swoim doświadczeniem w tym zakresie. Realizacja takich projektów da efekt synergii i przyczyni się do zdobycia nowych doświadczeń (wzmocni kadre organizacji partnerskich), zwiększenia wiedzy w zakresie realizacji projektów w partnerstwie, pozwoli lepiej rozpoznać potrzeby grup docelowych realizowanych działań oraz przyczyni się do promocji produktów lokalnych poza obszarem. Powyższe działania będą zgodne z ideą rozwoju obszaru w kierunku idei partnerstwa, gdzie różne podmioty współdziałając będą wykorzystywały zasoby lokalne do rozwoju. Istotne znaczenie w koncepcji partnerstwa będzie miało pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców, zwiększenie cyfryzacji obszaru oraz wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań, które pomogą polepszyć warunki życia mieszkańców obszaru. Silne i zintegrowane społeczeństwo będzie wykorzystywało technologię, nabytą wiedzę oraz wykreowaną przestrzeń do ciągłego rozwoju obszaru, co niewątpliwie przełoży się również na rozwój gospodarczy mieszkańców.

Reasumując: zadaniem LGD na najbliższe lata jest podjęcie szeregu działań pobudzających aktywność społeczną i gospodarczą mieszkańców, promujących zdrowy i aktywny styl życia oraz dbanie o środowisko naturalne, a także racjonalne wykorzystywanie przestrzeni. W najbliższych latach szczególny nacisk zostanie położony na zwiększenie aktywności lokalnej społeczności na rzecz polepszenia warunków do życia na obszarze poprzez animowanie mieszkańców do partnerskiej współpracy. LGD przewiduje informowanie o swoich działaniach różnymi środkami komunikacji dostosowanymi do różnych grup wiekowych, aby dotrzeć do jak najszerszego grona odbiorców. Obszar LGD zapewniający szerokie wsparcie oraz tworzący przyjazną przestrzeń zatrzyma i przyciągnie najbardziej przedsiębiorczych mieszkańców, co wpłynie na wzmocnienie jego pozycji oraz rozwój.

A. Kluczowe problemy i potrzeby:

- depopulacja, starzenie się społeczeństwa;
- niewystarczająco dostosowana infrastruktura i usługi publiczne do zachodzących zmian demograficznych;
- niedostatecznie wykorzystany i zagospodarowany potencjał kulturowy, przyrodniczy i turystyczny, w tym brak ciekawych atrakcji turystycznych i rozwiniętej infrastruktury okołoturystycznej;

- braki w przedsiębiorczości i innowacyjności – niedostateczny rozwój lokalnej przedsiębiorczości;
- niedostateczna aktywność społeczna mieszkańców, braki we współpracy między mieszkańcami;
- niewystarczająca dostępność mieszkańców do usług społecznych, kulturalnych, sportowo-rekreacyjnych i zdrowotnych (słaba oferta w tym zakresie);
- słaby potencjał organizacji pozarządowych (braki w wyposażeniu i infrastrukturze), niedostateczna wiedza, zdolności i kompetencje lokalnych liderów;

B. Kluczowe zasoby i potencjały:

- walory przyrodnicze i krajobrazowe;
- bogata historia i dziedzictwo kulturowe, w tym cenne zabytki i folklor;
- rosnący popyt na ofertę kulturalną i społeczną wśród mieszkańców i turystów
- istniejąca infrastruktura społeczna (świetlice, domy ludowe, remizy osp, mała architektura)
- istniejąca (częściowo niedoinwestowana) infrastruktura publiczna, społeczno-kulturalna, turystyczna, okołoturystyczna, rekreacyjno-sportowa,
- mieszkańcy chętnie uczestniczą w imprezach i zajęciach kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych
- dobre warunki do wypoczynku i rekreacji, rozwoju turystyki;
- zasoby endogeniczne, w tym szczególnie wody termalne;
- warunki umożliwiające rozwój funkcji osiedleńczej obszaru;
- doświadczenie we współpracy wielosektorowej, w tym w ramach LGD Piekna Ziemia Gorczańska.

4. Grupy docelowe

Szczegółowa diagnoza obszaru wypracowana na podstawie danych statystycznych oraz szeroko prowadzonych konsultacji społecznych, pozwala na określenie grup docelowych, które powinny być objęte wsparciem w ramach realizacji LSR. Na podstawie wszystkich danych zawartych w diagnozie można wyróżnić ~~cztery grupy~~ następujące docelowe oraz jedną grupę osób w niekorzystnej sytuacji, która wymaga szczególnego wsparcia.

LSR powinna realizować cele, które przede wszystkim będą służyły zaspokajaniu potrzeb lokalnej społeczności, w związku z tym pierwszą grupą docelową są **wszyscy mieszkańcy obszaru LGD**. W ramach tego można wyróżnić **szczególną grupę docelową jaką stanowią podmioty/osoby chcące rozwijać swoje firmy lub otwierać nowe mi. przedsiębiorcy i osoby fizyczne które chcą założyć działalność gospodarczą**. Do tej grupy zaliczają się także rolnicy i ich rodziny, którzy chcą rozwijać pozarolnicze funkcje swoich gospodarstw. Działania związane z rozwojem istniejących i zakładaniem nowych przedsiębiorstw, a także tworzeniem i/lub rozwojem gospodarstw agroturystycznych są kluczowe w aspekcie rozwoju lokalnego min. rozwoju gospodarczego obszaru czy też lokalnego rynku pracy. Podczas badań ankietowych wskazywano na wspieranie rozwoju przedsiębiorczości wśród mieszkańców na obszarze LGD. Dlatego ta grupa stanowi jedną z istotnych z punktu widzenia wdrażania LSR.

Kolejną grupą docelową są **organizacje pozarządowe i ich członkowie**. Aktywność mieszkańców w organizacjach pozarządowych na obszarze jest niewielka – średnia wartość wskaźnika *fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców* w każdym roku w okresie 2016–2021 była dla LGD niższa od średniej dla województwa małopolskiego i Polski. Jak zauważono w *Ewaluacji zewnętrznej małopolskich lokalnych strategii rozwoju Stowarzyszenia „Piękna Ziemia Gorczańska”*: *Cel w LSR dotyczący niekorzystnej sytuacji w sferze społecznej, w tym małej liczby aktywnie działających fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych i niskiego poziomu zaangażowania lokalnej społeczności w rozwój obszaru został dobrze dobrany i warto niewątpliwie kontynuować działania w jego zakresie. Pomocne będą na pewno kolejne przedsięwzięcia służące integracji społecznej i wzmocnieniu poczucia jedności i tożsamości, wspieraniu lokalnych liderów i działaczy w organizacjach pozarządowych.*

Trzecią grupą docelową stanowią **osoby do 25. roku życia** (w tym studenci), ze względu na odpływ szczególnie młodych i wykształconych osób do większych aglomeracji miejskich oraz ich brak zaangażowania w sprawy lokalne, w tym pogłębiający się brak poczucia tożsamości lokalnej. W badaniu ankietowym na etapie planistycznym ankietowani wskazali młodzież (do 25. roku życia) – 33% odpowiedzi, jako grupę, do której powinny być skierowane działania w ramach LSR. Analiza na potrzeby *Ewaluacji zewnętrznej małopolskich lokalnych strategii rozwoju Stowarzyszenia Piękna Ziemia Gorczańska* wykazała, iż sytuacja obszaru LGD w ostatnich latach nie zmieniła się na tyle, by odwrócić trend związany z odpływem ludności w poszukiwaniu lepszych perspektyw rozwoju, pracy i życia. Działania podejmowane przez LGD Piękna Ziemia Gorczańska były z pewnością zbyt małą zakresowo interwencją, by do takiej szybkiej zmiany doprowadzić. Podkreślono, że problemy młodych ludzi oraz zwiększania atrakcyjności obszaru LGD jako miejsca do życia to zagadnienia, które z pewnością powinny być podejmowane także w przyszłości.

Czwartą grupę docelową stanowią **seniorzy**. W ramach wdrażania LSR nastąpi także ich aktywizacja. Jak wynika z diagnozy, obszar objęty LSR charakteryzuje się zjawiskiem starzejącego się społeczeństwa. Osoby starsze często wykazują chęć aktywności, pragną się integrować, ale brakuje im nierzadko środków.

Ponadto w ramach grup docelowych **została wskazana również grupa osób w niekorzystnej sytuacji**. Grupę taką w przypadku LGD Piękna Ziemia Gorczańska stanowią kobiety, ze względu na znacznie wyższy ich udział wśród bezrobotnych – w 2021 r. 59,9% osób bezrobotnych na obszarze LGD stanowiły kobiety, to znacznie więcej niż średnio w województwie i kraju. Oceniono, że brak im doświadczenia zawodowego, powinny one rozszerzyć swoje kwalifikacje. Dla nich zaplanowano wsparcie w zakresie programów edukacyjnych w postaci szkoleń, które zwiększą szanse kobiet na znalezienie zatrudnienia i otworzą możliwość uruchomienia własnej działalności gospodarczej. Wyniki ankiety planistycznej na potrzeby opracowania założeń do LSR wykazały, że istnieje potrzeba włączenia kobiet. Na pytanie o to, do jakiej grupy osób powinny być skierowane działania w ramach wdrażania LSR, ankietowani wskazali odpowiedzi: „rodzice chętni do powrotu na rynek pracy” (27%) oraz „kobiety” (17%), suma obu wskazanych odpowiedzi stanowi pierwszy wybór ankietowanych w kwestii grup docelowych. Odpowiedzi te zostały zsumowane, ponieważ to właśnie kobiety częściej zostają w domu, aby opiekować się

dziećmi. Kolejną przyczyną jest relatywnie gorsza sytuacja ekonomiczna kobiet, objawiająca się otrzymywaniem niższego wynagrodzenia przez kobiety niż przez mężczyzn za tę samą pracę. Konsekwencją tego są decyzje ekonomiczne utrwalające stereotypowe postrzeganie roli kobiety w rodzinie. Niezbędne jest stworzenie warunków do zwiększenia dostępności miejsc pracy jak i podwyższenia zarobków. Dlatego też w LSR przewiduje się działania zmierzające do poprawy sytuacji zawodowej kobiet.

V. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA

Zgodnie ze specyfiką podejścia RLKS, LSR ma charakter zintegrowany. Zintegrowane podejście dla przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach jej wdrażania dotyczy dwóch aspektów. Pierwszy z nich odnosi się do zintegrowania celu i przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR, zapewniających spójne i kompleksowe rozwiązanie zidentyfikowanych problemów i zaspokajanie zgłaszanych potrzeb przy wykorzystaniu istniejących zasobów, zachowując przy tym odpowiednią kolejność realizacji przedsięwzięć oraz współpracę różnych podmiotów. Drugie podejście związane jest z zapewnieniem zgodności celu LSR z innymi dokumentami planistycznymi / strategiami, w szczególności strategiami rozwoju województwa, regionalnymi strategiami / programami regionalnymi lub tematycznymi czy strategiami ponadlokalnymi i terytorialnymi (ZIT/IIT) dotyczącymi obszaru działania LGD. Lokalna Strategia Rozwoju w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy obszaru określiła cel, który uwzględnia kontekst innych dokumentów strategicznych na szczeblu lokalnym, a także dokumentów wyższego szczebla. Planowane w ramach jej realizacji konkretne przedsięwzięcia są spójne oraz powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują. W ramach zaplanowanego w LSR celu *Zagórzańskie Dziedziny atrakcyjnym miejscem do życia i pracy*, zawarto kompleksowe podejście do rozwiązania kluczowych problemów i potrzeb, jakimi są: stały spadek liczby mieszkańców i niedostosowane do zmian demograficznych infrastruktura i usługi, niski poziom przedsiębiorczości, niewykorzystany potencjał kapitału społecznego i braki w ofercie zagospodarowania czasu wolnego. Cel ten realizowany będzie przez przedsięwzięcia, w ramach których zostaną zaspokojone potrzeby mieszkańców zgłoszone podczas konsultacji społecznych oraz w ankietach, które koncentrowały się na: słabej aktywności lokalnej społeczności, niskiej przedsiębiorczości mieszkańców, niewykorzystanym potencjale dziedzictwa kulturowego i położenia. Realizacja przedsięwzięć przyczyni się do większej integracji mieszkańców oraz zwiększy ich aktywność w zakresie podejmowania działań na rzecz poprawy jakości życia na obszarze, co przełoży się również na aktywizację gospodarczą, w tym w oparciu o lokalne zasoby. Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia będą również mocno oddziaływać na osoby w niekorzystnej sytuacji (kobiety) oraz na ludzi młodych i seniorów. W realizację przedsięwzięć będą zaangażowane różne podmioty, zarówno organizacje pozarządowe, podmioty z sektora gospodarczego, indywidualni mieszkańcy, a także jednostki samorządowe, co dodatkowo wzmocni integrację obszaru. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w ramach LSR będą wpływać na osiągnięcie wskaźników rezultatu Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej, a zapewnienie ich realizacji będzie się odbywać poprzez kryteria dostępu oraz kryteria punktowe przyznawane wnioskodawcom w trakcie oceny operacji.

Zgodność celu LSR w odniesieniu do dokumentów strategicznych przedstawiono w tabeli 18.

Tabela 18 Zgodność celu LSR z innymi dokumentami strategicznymi

Lp.	Nazwa dokumentu strategicznego / planistycznego	Opis spójności z Celem LSR:
		<i>Komercjalizacja Zagórzańskich Dziedzin na styku Beskidu Wyspowego i Gorców</i>

1.	<p><i>Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” (SRWM2030)</i></p>	<p>W <i>Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”</i> została określona wizja rozwoju województwa: <i>Małopolska regionem równych szans i wszechstronnego rozwoju Małopolan, nowoczesnej gospodarki, odpowiedzialnie podchodzącym do zasobów środowiska naturalnego, silnym aktywnością i swych mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości, zachowującym swoją tożsamość i aktywnie działającym na rzecz integracji europejskiej.</i> Wizja ta zostanie osiągnięta poprzez realizację następujących obszarów tematycznych oraz przypisanych do nich celów szczegółowych: OBSZAR TEATYCZNY I: MAŁOPOLANIE Cel szczegółowy: <i>Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie</i> OBSZAR TEATYCZNY II: GOSPODARKA Cel szczegółowy: <i>Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka</i> OBSZAR TEATYCZNY III: KLIMAT I ŚRODOWISKO Cel szczegółowy: <i>Wysoka jakość środowiska i dążenie do neutralności klimatycznej</i> OBSZAR TEATYCZNY IV: ZARZĄDZANIE STRATEGICZNE ROZWOJEM Cel szczegółowy: <i>System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowanym do wyzwań dekady 2020–2030</i> OBSZAR TEATYCZNY V: ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE Cel szczegółowy: <i>Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjalach</i> Wszystkie wyżej wymienione obszary ukierunkowane są na zapewnienie jak najlepszej jakości życia mieszkańców oraz ich rodzin poprzez zrównoważony rozwój różnych elementów takich jak m.in.: rozwój i umacnianie konkurencyjnej oraz innowacyjnej pozycji Małopolski w wymiarze krajowym i międzynarodowym, rozwój usług społecznych w tym opieki zdrowotnej i edukacji, ochrona środowiska i racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych, promocja dziedzictwa kulturowego, tworzenie warunków do rozwoju sportu i rekreacji, cyfryzacja, wzmacnianie oferty turystycznej, racjonalne gospodarowanie przestrzenią, a także wspieranie rozwoju miast i obszarów wiejskich oraz zachowywanie spójności i dostępności wewnątrz regionalnej. Zaplanowane do realizacji w ramach LSR przedsięwzięcia wpisują się bezpośrednio lub pośrednio w ww. cele. Najmocniej skorelowanymi z założeniami LSR celami SRWM 2030 są: Cel szczegółowy: <i>Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie.</i> Cel szczegółowy: <i>Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka.</i> Cel LSR: Zagórzańskie Dziedziny atrakcyjnym miejscem do życia i pracy jest zgodny z ww. celami SRWM w wymiarze społecznym i gospodarczym. Dążenie do poprawy i dostępności usług społecznych, jak również włączenie społeczne mieszkańców oraz podejmowanie działań aktywizujących i integrujących Lokalną społeczność. Zgodność celu LSR w zakresie wspierania infrastruktury turystyki, kultury i infrastruktury społecznej dla mieszkańców. Wspieranie konkurencyjności i postaw przedsiębiorczych. Główny cel LSR odnosi się właśnie do wspierania przedsiębiorczości wśród mieszkańców oraz polepszenia jakości ich życia. LGD przewidziała w ramach wdrażania LSR wsparcie na rozwój i tworzenie działalności gospodarczej. W LSR przewidziano również działania, które przyczynią się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców, a szczególnie osób młodych, poprawy warunków dla zwiększenia aktywności społecznej mieszkańców i rozwoju instytucji kultury, a także wspieranie uczenia się przez całe życie – są to efekty wprost powiązane z kierunkami działań SRWM 2030 określonymi dla celu szczegółowego <i>Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie.</i> Ponadto w ramach celu LSR przewiduje się premiowanie innowacyjnych rozwiązań, zaś sama idea podejścia LEADER oraz zaplanowane w LSR przedsięwzięcia, w tym animujące do realizacji projektów w partnerstwie, są czynnikami pozwalającymi stwierdzić, że cel LSR jest spójny również z celem szczegółowym <i>System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowanym do wyzwań dekady 2020–2030</i>, którego jednym z kierunków polityki rozwoju jest <i>Współpraca i partnerstwo.</i></p>
----	--	---

2.	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego ³⁶ (PZPWM)	<p><i>Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego</i> obok Strategii Rozwoju Regionu i związanych z nią strategii sektorowych oraz programów operacyjnych należy do kluczowych narzędzi zarządzania rozwojem. Funkcją dokumentu jest ustalanie jakie cele i programy oraz w jaki sposób będą realizowane na jego poszczególnych terytoriach. W dokumencie został określony cel: <i>Celem rozwoju przestrzennego dla Małopolski jest utrzymanie, a w pewnych elementach nawet poprawienie stanu środowiska i podniesienie jakości krajobrazu i zasobów kultury, przy zapewnieniu warunków do stabilnego wzrostu gospodarczego i podniesienia standardów jakości życia mieszkańców drogą bardziej efektywnej gospodarki przestrzennej.</i></p> <p>Realizacja powyższego celu będzie możliwa poprzez 5 kluczowych zasad polityki przestrzennej, których realizacja wymaga skoordynowanych działań na poziomie regionalnym i lokalnym. Te, z którymi najbardziej powiązane są założenia LSR to: <i>4. Ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego i krajobrazu: 4c. rozwój różnych form turystyki zachowującej potencjał i wartości środowiska przyrodniczo-kulturowego i krajobrazu.</i></p> <p>Ponadto PZPWM wyznacza 12 obszarów funkcjonalnych oraz tyle samo subregionów, gminy LGD znalazły się w obszarze Park – P2, w subregionie podhalańskim, sądeckim. LSR nastawiona jest na wdrażanie rozwiązań innowacyjnych i premiowanie innowacyjnych rozwiązań). Ponadto wszelkie zaplanowane działania będą wykorzystywać lokalne potencjały rozwoju. W ramach realizacji LSR premiowane będą m.in. operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, co wpłynie pozytywnie na ograniczenie wpływu i skutków oddziaływania człowieka na środowisko.</p>
3	Strategia Rozwoju Powiatu Limanowskiego na lata 2019–2025	<p>Gminy objęte LSR są trzema z dwunastu wchodzących w skład Powiatu Limanowskiego.</p> <p>Wizja „Powiat Limanowski 2025”: <i>W 2025 roku powiat limanowski stanowi przestrzeń Aktywnej współpracy samorządu terytorialnego, administracji rządowej i innych Instytucji publicznych, a także podmiotów prywatnych i pozarządowych, która ukierunkowana jest na trwały i zrównoważony rozwój, w którego centrum znajdują się: mieszkańcy, przedsiębiorcy i inwestorzy, a także turyści i goście powiatu limanowskiego.</i></p> <p><i>Dzięki realizowanym inwestycjom oraz coraz lepiej działającemu systemowi obsługi inwestora i wsparcia przedsiębiorczości, budowane, są ekonomiczne podstawy rozwoju Powiatu i zamożności jego mieszkańców. Gospodarka wykorzystuje w pierwszej kolejności lokalne zasoby, tradycje i wypracowane specjalizacje, powiązane m.in. z efektywnym rolnictwem i przetwórstwem oraz rozwojem i komercjalizacją turystyki i rekreacji na terenie powiatu. Powiat limanowski inwestuje swoich mieszkańców oraz poprawę warunków życia i jakości usług publicznych. Kapitał społeczny i intelektualny kreowany jest przez zintegrowanie edukacji, rynku pracy i gospodarki, a jednocześnie rozwijającą się i atrakcyjną ofertę spędzania czasu wolnego, która bazuje na bogatych walorach kulturowych i przyrodniczo-krajobrazowych powiatu. Walory te są aktywnie wykorzystywane, ale równocześnie skutecznie chronione i waloryzowane. Powiat pozostaje ostoją natury i zdrowia, przyjaznym i bezpiecznym środowiskiem życia, nauki, pracy i wypoczynku.</i></p> <p>W ramach Strategii wyodrębniono 4 obszary strategicznego rozwoju powiatu Limanowskiego w perspektywie do 2025 roku, dla każdego z obszarów przypisano 1 cel strategiczny. W największym stopniu z celem LSR korelują:</p> <p>Obszar strategiczny: GOSPODARKA LOKALNA <i>Cel strategiczny 1 Budowanie ekonomicznych podstaw rozwoju powiatu i zamożności Jego mieszkańców (w LSR zaplanowano m.in. operacje w zakresie wsparcia tworzenia, rozwoju pozarolniczych działalności gospodarczych);</i></p> <p>Obszar strategiczny: KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY <i>Cel strategiczny 2 Aktywizowanie oraz wszechstronny rozwój osobisty i zawodowy mieszkańców (niektóre przedsięwzięcia określone w LSR ukierunkowane są min. na wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego).</i></p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów podanych w tabeli

³⁶Załącznik Nr1do Uchwały Nr XLVII/732/18 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 marca 2018r.

Oprócz wskazanej powyżej zgodności celu LSR z innymi dokumentami planistycznymi / strategiami, należy również zwrócić uwagę na zgodność LSR z celami określonymi w programach, z których będzie ona finansowana lub w ramach których możliwe jest wsparcie LGD w realizacji przedsięwzięć wynikających z LSR. Analizę spójności przedstawiono w tabeli 20. Przedsięwzięcia zaplanowane w LSR będą głównie finansowane ze środków PS WPR na lata 2023–2027 w ramach EFRROW. Drugim źródłem finansowania z jakiego mogą być realizowane przedsięwzięcia to *Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027*.

Tabela 19 Zgodność LSR z celami programów, z których będzie ona finansowana

Lp.	Nazwa programu	Opis spójności z celem LSR
1.	<p><i>Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (PSWPR2023–2027)</i></p>	<p><i>Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 jest następcą Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. PSWPR zakłada wspieranie zrównoważonego rozwoju polskich gospodarstw, sektora przetwórstwa i poprawę warunków życia i pracy w małych miejscowościach wiejskich.</i></p> <p><i>Jedną ze wskazanych w PS WPR interwencji jest właśnie LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność. Cel LSR wpisuje się w ukierunkowanie interwencji na: budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych. Zgodnie z zapisami PS WPR: oczekuje się od LGD ukierunkowania na rozwój obszaru w oparciu o przedsiębiorczość z jednoczesnym poszanowaniem warunków przyrodniczych (biogospodarka, GOZ) i dziedzictwa kulturowego oraz szczególnej wrażliwości na wymiar społeczny rozwoju lokalnego. Mając na uwadze rolę LGD we wspieraniu włączenia społecznego, szczególny nacisk zostanie położony na potrzeb zdiagnozowanych na obszarach objętych LSR grup osób w niekorzystnej sytuacji – w ramach realizacji LSR wspierana będzie przedsiębiorczość, zarówno ta gospodarcza jak i społeczna, poszanowane będą warunki przyrodnicze, premiowane będą operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, ponadto cała LSR ukierunkowana jest właśnie na wymiar społeczny, w tym integrację, włączenie społeczne, a szczególnie osób w niekorzystnej sytuacji. Wskazana w LSR grupa osób w niekorzystnej sytuacji – kobiety, jest zgodna z katalogiem takich grup wskazanym w PS WPR.</i></p> <p><i>Z uwagi natomiast na specyfikę metody LEADER wymaga się, iż LSR zarówno na etapie jej przygotowania jak i wdrażania zakładały maksymalne zastosowanie podejścia partnerskiego – cały proces opracowania LSR oparty był na partnerstwie, zarówno w odniesieniu do partnerów skupionych w LGD, jak i z innymi partnerami z obszaru. Na etapie wdrażania zaplanowano działania zwiększające aktywność członków i ich zaangażowanie w realizację LSR, a także operacje polegające na kojarzeniu partnerów i animowaniu do realizacji projektów w partnerstwie i projektów innowacyjnych. Zgodnie z zalecaniem (dużą wagę przywiązuje się do innowacyjności projektowanych rozwiązań), w LSR określono też mechanizmy mające zwiększyć poziom innowacyjności na obszarze, m.in. poprzez premiowanie operacji innowacyjnych. Zaplanowane operacje będą realizować co najmniej 6 z 9 celów interwencji PS WPR, tj.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>1. Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki (podejmowanie i rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej);</i> <i>2. Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania;</i> <i>4. Poprawa dostępu do usług lokalnych społeczności z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;</i> <i>6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej;</i> <i>7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmocnienie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;</i> <i>8. Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji.</i> <i>9. Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi</i>

2.	<p><i>Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027 (FEM)</i></p>	<p>W <i>Funduszach Europejskich dla Małopolski 2021–2027</i> zostało określonych 11 priorytetów, które zostały podzielone z kolei na cele szczegółowe, w ramach których przewidziano finansowanie działań mających na celu rozwój województwa małopolskiego. W województwie małopolskim, w ramach programu regionalnego na obszarach wiejskich w formule instrumentu terytorialnego <i>Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)</i>, będą realizowane działania, wynikające z Lokalnych Strategii Rozwoju. Instrument ten będzie zastosowany w ramach:</p> <p>Priorytetu 6. <i>Fundusze Europejskie dla rynku pracy, edukacji i włączenia społecznego</i> Celu szczegółowego polityki: 4. <i>Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • 4(k) <i>zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej</i> <p>W ramach celu możliwe będzie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tworzenie nowych oraz rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży; – usługi zgodne z zasadą deinstytucjonalizacji, w zakresie zapewnienia opieki osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek oraz/lub usługi w zakresie wsparcia opiekunów nieformalnych; – usługi w zakresie rozwoju mieszkalnictwa chronionego, wspomaganego i innych rodzajów mieszkań z usługami; – usługi domowej opieki długoterminowej zgodne z zasadą deinstytucjonalizacji, w tym wykorzystanie modelu DDOM; – wsparcie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RLKS) poprzez finansowanie działań związanych z realizacją i zarządzaniem LSR, w tym kosztów monitorowania, ewaluacji i działań animacyjnych podejmowanych przez LGD. <p>Priorytetu 7. <i>Fundusze Europejskie dla wspólnot lokalnych</i> Celu szczegółowego polityki: 5. <i>Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • 5(ii) <i>wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie</i> <p>W ramach celu możliwe będzie:</p> <p>Rozwój infrastruktury kultury:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozwój m.in. domów kultury, bibliotek (mediatek), muzeów, w tym wyposażenie w nowe technologie wzmacniające ofertę kulturalną; – dokumentowanie, zachowanie i upowszechnianie dziedzictwa niematerialnego.
----	---	---

		<p>Ochrona i opieka nad zabytkami:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wspieranie prac konserwatorskich, restauratorskich i zabezpieczających oraz robót budowlanych przy zabytkach nieruchomych wraz z ich otoczeniem, umożliwiającym zachowanie dotychczasowych funkcji zabytków, a także służących nadaniu im nowych funkcji. Objęte wsparciem zabytki będą mogły pełnić funkcje użytkowe, w szczególności kulturalne, edukacyjne, służące lokalnej społeczności oraz turystom. <p>Oferta turystyczna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozwój szlaków turystycznych oraz tworzenie produktów turystycznych bazujących na lokalnych potencjałach oraz walorach kulturowych i przyrodniczych, dzięki wsparciu infrastruktury, do potrzeb zrównoważonej turystyki i stworzenia ponadlokalnej oferty turystycznej. <p>LGD planuje realizację projektów ze środków FEM w zakresie przedsięwzięcia 1.9 Rozwój kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki oraz przedsięwzięcia 1.10 Wspieranie oddolnych inicjatyw na rzecz aktywnego włączenia społecznego.</p>
--	--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów podanych w tabeli

LGD mogą również ubiegać się o fundusze na realizację przedsięwzięć w ramach innych programów oraz podejmować działania informacyjne na obszarze o możliwości finansowania przedsięwzięć z innych źródeł zewnętrznych zarówno w ramach środków europejskich, jak i krajowych, czy w ramach Funduszy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Funduszy Norweskich. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w ramach wdrażania LSR będą finansowane bezpośrednio z źródeł opisanych w tabeli 20. Ponadto wybrane przedsięwzięcia w ramach Celu LSR *Zagórzańskie Dziedziny atrakcyjnym miejscem do życia i pracy* mogą być realizowane przez LGD oraz inne podmioty i partnerów, szczególnie z takich źródeł finansowania jak:

- *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* w ramach priorytetu VII *Kultura* Cel szczegółowy 4.6 *Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych*. W zakres finansowania z tego programu wpisują się w szczególności operacje określone w LSR odnoszące się do ogólnodostępnej infrastruktury publicznej (1.5) i rozwoju kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki (1.9).
- Program *Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030* w ramach priorytetu I *Mikroinicjatywy* oraz w ramach priorytetu II *Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego*. W zakres finansowania tego programu wpisują się przedsięwzięcia (1.6, 1.7, 1.8.), które zakładają wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych do przygotowania, wdrażania i realizacji inicjatyw na rzecz społeczności lokalnej oraz przedsięwzięcie (1.10) odnoszące się do wspierania oddolnych inicjatyw na rzecz aktywnego włączenia społecznego.
- *Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027* w ramach celu szczegółowego ESO4.7. *Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej (EFS+)*. W zakres finansowania tego programu wpisuje się przedsięwzięcie 1.67, które zakłada integrację i wzmacnianie aktywności osób w niekorzystnej sytuacji – kobiet.
- Program *Interreg Polska-Słowacja 2021–2027* w ramach priorytetu 3 *Twórcze i atrakcyjne turystycznie Pogranicze* Cel szczegółowy: *wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych*. W zakres finansowania z tego programu wpisują się w szczególności przedsięwzięcia określone w LSR odnoszące się do rozbudowy oferty infrastruktury publicznej (1.5, 1.8, 1.9).

Wykorzystanie różnych źródeł finansowania pozwoli na osiągnięcie lepszych efektów w realizacji zaplanowanych przedsięwzięć poprzez koordynację działań w ramach kilku programów. Niewątpliwie dywersyfikacja źródeł finansowania wywoła większy wpływ na obszar niż skorzystanie tylko z jednego programu. Wspieranie rozwoju kompetencji społecznych i gospodarczych będzie realizowane przez szereg zaplanowanych działań, które

dotykają różnych zdiagnozowanych problemów, wzajemnie się uzupełniają i w sposób synergiczny wpłyną na osiągnięcie celu założonego w LSR jakim jest *Zagórzańskie Dziedzin atrakcyjnym miejscem do życia i pracy*.

Cel LSR oraz planowane w ramach jego realizacji konkretne przedsięwzięcia (zbiory operacji) są spójne, powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują, dając spójny efekt. Już na etapie formułowania Strategii, założeniem było zaangażowanie różnych grup i zapoczątkowanie procesu budowania partnerstwa pomiędzy podmiotami z obszaru oraz podmiotami z zewnątrz. Konsultacje z mieszkańcami odbywały się w formie otwartych spotkań, dzięki czemu przedstawiciele różnych środowisk zyskali szansę na prezentację swoich uwag, opinii, ale również na zapoznanie się z postulatami i potrzebami innych grup społecznych. Wielokrotnie podczas spotkań rozwijała się dyskusja na temat problemów i potrzeb lokalnej społeczności. To one stanowiły podstawę do sformułowania założeń Strategii. Kluczową kwestią dla niniejszej wielofunduszowej LSR jest zachowanie komplementarności wsparcia z różnych funduszy przy realizacji jednofunduszowych projektów. Komplementarność starano się uzyskać już na etapie programowania tj. przy tworzeniu LSR i poszukiwaniu spójności z innymi programami operacyjnymi. LSR będzie osiągać korzyści w wyniku działań innych podmiotów, które będą komplementarne wobec LSR – przyczynią się do osiągnięcia efektu synergii, efekty realizacji LSR będą dzięki nim bardziej widoczne i wzmocnione.

Cel LSR *Zagórzańskie Dziedzin atrakcyjnym miejscem do życia i pracy* wpłynie na wzmocnienie integracji mieszkańców obszaru oraz zwiększy ich aktywność w zakresie podejmowania inicjatyw na rzecz wspólnego dobra przy wykorzystaniu bogatego dziedzictwa kulturowo-historycznego i przyrodniczego regionu. Przedsięwzięcia zaplanowane w ramach celu zaspokoją potrzebę mieszkańców związaną min. ze zwiększeniem oferty spędzania czasu wolnego i rekreacji, a także przyczynią się do dostępności infrastruktury, która będzie wykorzystywana przez mieszkańców. Ponadto cel jest odpowiedzią na potrzeby mieszkańców w zakresie zwiększenia możliwości rozwoju oraz podnoszenia kompetencji szczególnie w zakresie cyfryzacji, w tym skierowanych do osób w niekorzystnej sytuacji - kobiet. Działania skierowane do osób młodych oraz seniorów, a także osób zagrożonych wykluczeniem, pozwolą na wzmocnienie więzi społecznych, co zwiększy możliwości współdziałania na różnym poziomie. Przedsięwzięcia będą wspierały zarówno inicjatywy organizacji pozarządowych, uzupełnieniem tych działań będzie kreowanie lokalnych liderów oraz aktywizacja seniorów oraz promowanie zdrowego trybu życia. Dla osiągnięcia efektu synergii przedsięwzięcia będą realizowane w ramach środków z PS WPR oraz FEM.

W ramach LSR określono przedsięwzięcia, które będą realizowane przez różne podmioty, z wykorzystaniem różnych metod wdrażania. Są one kompatybilne, a ponadto bezpośrednio wpływają na osiągnięcie celu LSR, który odnosi się do wzmocnienia zasobu jakim jest kapitał ludzki na obszarze poprzez jego aktywizację, ale też do zapewnienia lokalnej społeczności możliwości rozwoju, dostępu do usług, atrakcyjnych przestrzeni publicznych i wsparcia osób w niekorzystnej sytuacji. Działania zaplanowane do realizacji będą wspierały mieszkańców w celu stworzenia obszaru silnego społecznie, a co za tym idzie również gospodarczo, gdzie mieszkańcy będą mieli zapewnione usługi na wysokim poziomie, co zachęci ich do większej aktywności oraz ciągłego ulepszania miejsca, w którym żyją. Przedsięwzięcia wzajemnie się uzupełniają dając efekt synergii, umożliwiając realizację celu. Realizacja każdego pojedynczego przedsięwzięcia wpływa na drugie, a działania zaplanowane na kolejne lata wzajemnie się uzupełniają przynosząc większe korzyści niż realizacja pojedynczego działania.

- **Wartość dodana podejścia LEADER**

Wieloletnie doświadczenie LGD i jego interesariuszy pozwoliło na optymalne wykorzystanie potencjału podejścia LEADER, w zakresie każdego z jego elementów i osiągnięcie dzięki temu wymiernych korzyści dla rozwoju obszaru LGD, kluczowe z nich to:

- **Oddolność** - szeroki udział społeczności lokalnej w przygotowaniu, a docelowo w realizacji LSR (szczegółowo opisany w rozdziale III), dobór zakresów wsparcia wynikający z dogłębnej diagnozy (dane statystyczne, warsztaty, ankiety, wywiady, analiza potencjałów i wyzwań, określenie grup docelowych) gwarantuje ich adekwatność.
- **Terytorialność** – LSR obejmuje spójny obszar; zastosowanie wielofunduszowego RLKS pozwala dopasować interwencje do potrzeb terytorium, spójność obszaru daje szansę na koncentrację wsparcia w kluczowych obszarach.

- **Zintegrowanie** - współpraca różnych grup interesu, integracja komplementarnych zakresów wsparcia, zasobów, partnerów, obszaru, komplementarność, szczególne uwzględnienie zasad zrównoważonego rozwoju, zasad niedyskryminacji.
- **Partnerstwo** - LGD działa jako lokalne partnerstwo, w którym uczestniczą różne podmioty z sektora publicznego, społecznego i gospodarczego, inkluzywne podejście do mieszkańców (włączanie mieszkańców, organizacje, JSFP do realizacji LSR, animowanie do współpracy i realizacji projektów w partnerstwie) oraz ustalenie szerokiego kręgu potencjalnych beneficjentów budują kapitał społeczny; partnerstwo realizowane jest w płaszczyźnie merytorycznej (partycypacyjny proces decyzyjny, korzystanie z kompetencji i doświadczeń partnerów), funkcjonalnej (przygotowanie i realizacja projektów) oraz finansowej (zaangażowanie wkładu własnego).
- **Innowacyjność** – wykorzystanie w procesach partycypacyjnych - innowacyjnych dla LGD narzędzi oraz premiowanie operacji innowacyjnych, planowane wspieranie innowacji społecznych, animacja mieszkańców na rzecz budowania potencjału innowacyjności.
- **Decentralizacja** zarządzania i finansowania – partycypacyjne struktury zarządcze i procesy decyzyjne w LGD, transparentność procesów wdrażania LSR, finansowanie działań z trzech funduszy umożliwiające realizację szerokiego i komplementarnego względem innych działań zakresu wsparcia.
- **Sieciowanie i współpraca** – permanentna współpraca sektorów i interesariuszy przy zarządzaniu LSR oraz w zakresie projektów, w tym wymiana doświadczeń i rozpowszechnianie dobrych praktyk, wsparcie dedykowane lokalnym liderom, współpraca w ramach forów i stowarzyszeń zrzeszających LGD (np. Małopolska Sieć LGD), permanentne uczenie się poprzez zdobywanie kolejnych doświadczeń przez poszczególne organy i biuro LGD, a przede wszystkim przez LGD rozumiany jako wspólnota interesariuszy działających na rzecz rozwoju lokalnego.

Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność integruje i wzmacnia dotychczasowe podejście LEADER z jednej strony dzięki szerszej i synergicznej interwencji z różnych funduszy przyczynia się do aktywizacji społecznej i lepszego zaspokajania potrzeb, z drugiej strony buduje lokalną tożsamość i kapitał społeczny.

LGD, aby zintensyfikować efekty LSR i promować podejście LEADER, będzie w ramach swoich działań: animować rozwój lokalny ściśle współpracując z lokalnymi liderami, wzmacniać partnerstwo, tak aby LGD stało się realnym aktorem polityki rozwoju obszarów wiejskich i polityki spójności, prowadzić działalność szkoleniową i edukacyjną w kontekście zintegrowanego rozwoju.

- **Korzyści planowane do osiągnięcia poprzez realizację LSR jakie daje podejście LEADER**

Dzięki realizacji założeń Strategii planowane realizacją projektów w partnerstwie, które przyczynią się do zwiększenia umiejętności współpracy oraz wiedzy poprzez wymianę doświadczeń między partnerami biorącymi udział w projekcie. Ponadto w przypadku projektów z partnerami spoza obszaru dodatkową korzyścią będzie promocja obszaru LGD. Wdrażanie LSR opierać się będzie przede wszystkim na partnerstwie w ramach LGD oraz partnerstwie LGD z innymi podmiotami zarówno z obszaru objętego LSR (szczególnie władzami lokalnymi), jak i spoza obszaru, co w rezultacie spowoduje, iż bliska współpraca międzysektorowa oraz z innymi obszarami nie będzie tylko punktowa, ale stanie się długo falowa i będzie przyszłości standardem. Aktywizacja lokalnych społeczności, w tym szczególnie osób młodych, przyczyni się do wzrostu poczucia tożsamości lokalnej oraz lepszej integracji społeczności. Objęcie szczególnym wsparciem kobiet zmniejszy nierówności w możliwościach rozwoju oraz zniweluje wykluczenie społeczne. Również wartością dodaną będzie zwiększenie innowacyjności obszaru, która będzie związana z premiowaniem takich operacji. Innowacyjne działania na rzecz rozwoju kapitału społecznego z wykorzystaniem technologii oraz zasobów lokalnych przyczynią się do wzmocnienia całego obszaru. Różnorodne metody wdrażania operacji przyczynią się również do rozwoju społecznego, w tym wzrostu potencjału członków lokalnych społeczności. Oddolny charakter LSR, w tym szeroki udział społeczności zarówno na etapie jej tworzenia, jak i na etapie wdrażania, przyczyni się do maksymalnego dopasowania założeń dokumentu i wdrażanych operacji do lokalnych potrzeb. Partnerskie i oddolne podejście będzie prowadzić do integracji członków społeczności, aktywizacji do udziału w życiu społecznym, poczucia sprawczości, co w dalszej kolejności sprzyjać będzie dojrzałości obywatelskiej, podejmowaniu własnych inicjatyw, samostanowienia, a także kontroli społecznej nad działaniami władz. Nie bez znaczenia jest także właśnie brak dominacji sektora publicznego. Ważnym aspektem jest to,

że LSR będzie wdrażana na spójnym obszarze, a przedsięwzięcia realizowane będą na obszarze jednostek administracyjnych gmin. Istotny we wszystkich powyższych działaniach jest ich wpływ na budowanie zaufania poprzez zapraszanie do współpracy wszystkich grup i mieszkańców, nawet dotąd nieobecnych, zarówno tych o dużym potencjale, jak i deficytach.

- **Uzasadnienie wyboru zakresów wsparcia**

W oddolnym procesie tworzenia LSR dokonano wyboru następujących zakresów wsparcia:

- rozwój przedsiębiorczości (tworzenie i rozwój firm), w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki;
- rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia i rozwijania;
- poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności;
- poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej;
- kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmocnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;
- włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji.
- ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi

Wspierane będą przedsięwzięcia mające na poprawę życia jakości mieszkańców poprzez rozwijanie i zakładanie działalności gospodarczych min. działalności z zakresu gospodarki czasu wolnego, dodatkowo wspierane będzie wzmocnienie potencjału podmiotów działających na rzecz grupy osób w niekorzystnej sytuacji – kobiet oraz których specyfika pozwoli na świadczenie usług na obszarze LGD (wzrost dostępności usług dla lokalnej społeczności). Ponadto w zakresie włączenia społecznego i aktywizacji społecznej, szczególny nacisk zostanie położony na potrzeby seniorów (osoby, które ukończyły 60. rok życia) i ludzi młodych (do 25. roku życia). Mieszkańcy obszaru zdają sobie sprawę, że są świadkami coraz szybszych zmian, nie tylko klimatycznych, ale także społecznych, technicznych i technologicznych. Rolą lokalnych społeczności będzie partnerskie i oddolne wdrażanie Strategii, w tym poprzez inicjatywy innowacyjne (przygotowanie do wdrażania i realizacja inicjatyw innowacyjnych). Szczególną uwagę zwrócono na promowanie innowacji społecznych jako źródła wzrostu gospodarczego, wspieranie innowacyjnych przedsiębiorców oraz mobilizację inwestorów i organizacji publicznych.

Zgodnie z oczekiwaniami mieszkańców zaplanowano realizację projektów w zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej, turystycznej, około turystycznej i rekreacyjnej, która nie tylko poprawiłaby estetykę i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ale też wsparłaby rozwój miejsc rekreacji i spędzania czasu wolnego. Ze względu na niewykorzystany potencjał organizacji pozarządowych i niewielką aktywność mieszkańców w takich organizacjach, zaplanowano wsparcie organizacji (doposażenie, operację „miękkie”) i ich członków, szczególnie w zakresie animowania do realizacji wspólnych projektów, w tym przygotowania do wdrażania i wsparcia w zakresie realizacji inicjatyw oddolnych zgłaszanych przez mieszkańców. W ramach wsparcia w zakresie rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw przewiduje się projekty związane z tworzeniem lub rozwijaniem gospodarstw agroturystycznych. Wszystkie zakresy będą się wzajemnie uzupełniać, a realizowane operacje wywołają efekt kuli śnieżnej. Organizacje pozarządowe i ich członkowie będą nie tylko beneficjentami, ale i odbiorcami wsparcia. Będą mieli możliwość rozwoju i jednocześnie będą mogli realizować projekty dla lokalnej społeczności.

- **Uzasadnienie wyboru dostępnych źródeł finansowania**

LSR będzie wdrażana przede wszystkim za pomocą środków PS WPR na lata 2023–2027 w ramach EFRROW oraz środków programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027* (FEM) w ramach EFRR i EFS+. Niniejsza Strategia jest tzw. strategią wielofunduszową – RLKS na poziomie programu regionalnego wdrażany jest w formule bezpośredniej. LGD oraz inne podmioty z obszaru LSR będą mogły realizować projekty również w ramach programu regionalnego spoza ww. celów szczegółowych. Różnorodność źródeł finansowania umożliwi działanie w sposób wszechstronny, kompleksowy, a tym samym efektywniejszy niż w przypadku korzystania z jednego funduszu, dlatego też przewiduje się finansowanie LSR z innych źródeł, takich jak: środki krajowe *Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030*, *Fundusze Europejskie dla Rozwoju Spo-*

- **Uzasadnienie przyjętego sposobu wdrażania LSR**

W celu opracowania LSR, która nie tylko będzie odpowiedzią na potrzeby lokalnej społeczności, ale też przyniesie wymierne efekty, podjęto trud wyspecjalizowania się w konkretnych obszarach. Dlatego podjęto decyzję o określeniu tylko jednego, konkretnego celu. Odpowiednie ukierunkowanie się na wybrane obszary wzmocni efekt synergii i będzie wzmacniać wartość dodaną zastosowanego podejścia LEADER w rozwoju obszaru. Ukierunkowanie to pozwoli też na skonkretyzowanie oczekiwanych rezultatów i osiągnięcie założonych celów przy planowanym budżecie w określonym czasie. Rozwój obszaru objętego LSR ukierunkowany będzie przede wszystkim na rozwój przedsiębiorczości, podniesienie kompetencji społecznych mieszkańców poprzez tworzenie oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i rekreacji (lepszy dostęp do ogólnodostępnej infrastruktury, wsparcie innowacyjnych inicjatyw i projekty w zakresie budowania tożsamości lokalnej). Podjęte w tym kierunku działania przełożą się na poprawę sytuacji osób w niekorzystnej sytuacji, poprawę warunków bytowych i minimalizację ryzyka ubóstwa. Uzupełnieniem działań z zakresu tożsamości lokalnej będą operacje realizowane z zakresu włączenia społecznego seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji poprzez zwiększenie ich integracji i kompetencji.

LSR wdrażana będzie przez różne podmioty, w tym samą LGD w ramach projektów własnych. Przewidziany sposób wdrażania LSR zakłada realizację wielozakresowych naborów wniosków o wsparcie. Planowane przedsięwzięcia wpisują się w 7 z 10 możliwych do realizacji zakresów wsparcia. W ramach przedsięwzięć istnieje możliwość realizacji operacji realizacji więcej niż 1 zakres (P.1.6, P.1.7.). Już w okresie wdrażania LSR 2014-2020 LGD stosowała podejście polegające na ogłaszaniu wielozakresowych naborów wniosków o wsparcie. Rozwiązanie to planuje kontynuować podczas wdrażania LSR w perspektywie 2023-2029. Ponadto w ramach poszczególnych przedsięwzięć przewidziano możliwość realizacji operacji zawierającej zarówno zadania inwestycyjne i nieinwestycyjne. Taki sposób wdrażania LSR pozwoli zachowanie spójności, komplementarności i osiągnięcie efektu synergii zaplanowanych przedsięwzięć.

- **Uzasadnienie doboru dostępnych metod wdrażania operacji w ramach LSR**

Przedsięwzięcia zaplanowane do finansowania w ramach LSR realizowane będą przez beneficjentów reprezentujących wszystkie sektory życia społeczno-gospodarczego obszaru LGD. Różnorodność zaplanowanych metod wdrażania operacji, tj. wsparcie finansowe poprzez konkursy, operacje własne, organizacja szkoleń, warsztatów, prowadzenie doradztwa, promowanie dobrych praktyk, operacje realizowane przez wnioskodawców innych niż LGD, mają na celu upodmiotowienie i usamodzielnienie społeczności lokalnych. Przy wyborze operacji punktowana będzie realizacja w partnerstwie z partnerami z obszaru LSR oraz spoza obszaru, co przyczyni się do zwiększenia współpracy mieszkańców i innych podmiotów oraz do osiągnięcia lepszych efektów realizowanych operacji, szczególnie w zakresie wykorzystania zasobów kulturowych i/lub naturalnych obszaru. Zawijywanie partnerstw będzie służyć poznawaniu dobrych praktyk, nawiązaniu trwalszej współpracy w celu wymiany doświadczeń i wymiany wiedzy. Wybrane metody wdrażania LSR wpłyną na wzmocnienie potencjałów obszaru i są odpowiedzią na zgłaszane potrzeby społeczności. Spośród 10 przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR większość będzie realizowana w ramach konkursów ogłaszanych przez LGD, przez podmioty inne niż LGD. Dotyczy to oprócz przedsięwzięć z zakresu tworzenia i rozwoju działalności gospodarczych oraz pozarolniczych funkcji małych gospodarstw (1.1, 1.2, 1.3, 1.4), przedsięwzięć dotyczących poprawy małej infrastruktury publicznej (1.5), zwiększenia potencjału organizacji i poprawy dostępu do usług społecznych (1.6), zachowania dziedzictwa kulturowego i/lub naturalnego (1-8), i przedsięwzięcie 1.7 w zakresie włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych do 25 r.ż. i osób w niekorzystnej sytuacji w tym kobiet, przewidziano do realizacji w formie konkursu z możliwością realizacji operacji własnej LGD lub operacji realizowanej w partnerstwie. Co do zasady LGD planuje, że działania ww. zakresach będą realizowane w wyniku konkursu przez wnioskodawcę innego niż LGD. Jednakże LGD dopuszcza możliwość realizacji tych przedsięwzięć w ramach operacji własnej w sytuacji braku zainteresowania ich realizacją ze strony innych lokalnych podmiotów. Przedsięwzięcia 1.9 i 1.10 realizowane w ramach funduszy FEW wdrażane są zgodnie z wytycznymi odnośnych programów regionalnych. Powyższe wskazuje, że planując wdrażanie LSR, LGD położyła duży nacisk na zaangażowanie różnych interesariuszy w oddolną realizację LSR. Poszczególne przedsięwzięcia adresowane są do różnych grup potencjalnych beneficjentów i odbiorców ostatecznych (NGO, osoby fizyczne, przedsiębiorcy, JSFP, osoby prawne, JONPOP, rolnicy i/lub/oddolnicy) zgodnie z

dopuszczalnym katalogiem beneficjentów wskazanych w PS WPR 2023-2027 oraz FEM 2021-2027.

Zaplanowane w LSR przedsięwzięcia są spójne, powiązane ze sobą oraz wzajemnie się uzupełniają. Zastosowane są w nich różne metody i różny może być stopień ich oddziaływania, jednak przyczyniać się będą do kompleksowego niwelowania ważnych deficytów zgłaszanych przez mieszkańców obszarów LSR oraz włączania różnych grup społeczności lokalnej w realizację LSR.

VI. CELE I WSKAŹNIKI

Wynikiem przeprowadzonej diagnozy opartej o analizę danych ilościowych, badania jakościowe oraz wniosków płynących z analizy SWOT, sporządzonych na pierwszym etapie prac nad LSR, jest wyznaczenie celów realizacji LSR. Osiągnięcie tych celów przyczyni się do ograniczenia słabych stron obszaru, poprzez wykorzystanie zdiagnozowanych potencjałów, czego efektem będzie zniwelowanie wskazanych problemów i zaspokojenie zgłoszonych przez społeczność potrzeb. W niniejszej LSR określono jeden cel oparty o określone obszary tematyczne wynikające ze zdiagnozowanych potrzeb. Nie zawsze jedna potrzeba generuje jeden cel, czasami dopiero kilka potrzeb zgrupowanych w jeden cel daje możliwość kompleksowej realizacji tych potrzeb.

Narysunku 1 przedstawiono sposób określania celu LSR.

Źródło: opracowanie własne

Zgodnie z powyższym schematem przyjęto następujący ciąg logiczny określenia celu LSR:

1) Najistotniejsze zdiagnozowane problemy i potencjały:

Obszar LGD jest obszarem charakteryzującym się spadkiem liczby mieszkańców i stosunkowo szybko starzejącym się społeczeństwem. Jednocześnie posiada kapitał społeczny mieszkańców oraz bogatą historię i dziedzictwo kulturowe. Potencjał organizacji pozarządowych nie jest odpowiednio wykorzystany, a dotychczasowa aktywizacja w zakresie przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców wymaga kontynuacji. Zauważany przez mieszkańców jest brak atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego i możliwości rekreacji. Występują braki w przedsiębiorczości i innowacyjności. Problem stanowią braki w infrastrukturze kulturalnej i turystycznej, która nie jest odpowiednio dostosowana do potrzeb turystów.

Na tej podstawie sformułowano główny „**ZDIAGNOZOWANY PROBLEM**” – *Niewykorzystany potencjał dziedzictwa kulturowego i położenia, niska przedsiębiorczość mieszkańców, braki w infrastrukturze kulturalnej i turystycznej, niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego dla mieszkańców i turystów* oraz główne „**POSIADANE SPECYFICZNE LOKALNE ZASOBY DO WYKORZYSTANIA**” – *Atrakcyjność turystyczna wynikająca z położenia w pasmach Beskidu Wyspowego i Gorców oraz bogactwa kulturowego, walory krajobrazowe, a także korzystna struktura wieku mieszkańców.*

2) GŁÓWNE POTRZEBY:

1. Powstanie ogólnodostępnej, niekomercyjnej infrastruktury publicznej lub rekreacyjnej lub turystycznej lub około turystycznej .
2. Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych.
3. Zwiększenie dostępu do kultury i efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego.
4. Włączenie osób starszych, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji w tym kobiet.
5. Aktywizacja kobiet, dostęp do usług dla społeczności lokalnych.
6. Rozwój przedsiębiorczości oraz pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych

CELLSR

Zagórzańskie Dziedziny atrakcyjnym miejscem do życia i pracy

Do celu LSR przypisano konkretne przedsięwzięcia, dla których wskazano sposób ich realizacji wraz z uzasadnieniem, źródła finansowania, a także określono adekwatne rezultaty i wskaźniki. W tabeli 20 przedstawiono powiązanie celu i przedsięwzięć ze zidentyfikowanymi podczas analizy obszaru problemami. Tabela zawiera również informację o budżecie danego przedsięwzięcia, i sposobie realizacji – stanowi ona uzupełnienie załącznika nr 1 do LSR.

W ramach Celu LSR *Zagórzańskie Dziedziny atrakcyjnym miejscem do życia i pracy* planuje się projekty, które będą min. wpływać na poprawę jakości życia mieszkańców, wzmacniać potencjał organizacji pozarządowych oraz przyczyniać się do budowania partnerskich relacji pomiędzy nimi. W ramach celu przewidziano realizację projektu własnego LGD, pożądanego do realizacji w kontekście integracji i wzmacniania aktywności osób w niekorzystnej sytuacji (kobiety). Metody wybierane przez LGD będą miały na celu przede wszystkim pobudzenie aktywności mieszkańców oraz instytucji i organizacji działających w społeczności lokalnej, integrowanie społeczności lokalnej, koncentrowanie jej działań na dobru wspólnym oraz budowanie trwałych wzajemnych relacji między nimi. Dzięki współpracy i włączeniu się do współdecydowania o rozwoju obszaru, możliwe będzie wdrażanie projektów z zakresu cyfryzacji i bazujących na nowoczesnych technologiach i narzędziach dla polepszenia jakości życia. Podejmowane działania będą ukierunkowane na budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów jakimi są: położenie w Pasmach Beskidu Wyspowego i Gorców oraz dziedzictwo związane z kulturą Zagórzańskiego Regionu, w sposób zapewniający zaspokojenie potrzeb społeczności, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych. W przedsięwzięcia 1.25 lokalne samorządy będą mogły stworzyć/zmodernizować ogólnodostępną, małą infrastrukturę publiczną służącą min. rekreacji, sportowi i zwiększaniu możliwości spędzania czasu wolnego. Ponadto samorządy będą mogły realizować zadania związane z doposażeniem instytucji kultury oraz budową i rozbudową infrastruktury publicznej poprzez kompleksowe działania uwzględniające potrzeby życiowe wszystkich mieszkańców obszaru LGD i ich rodzin oraz podniesienie jakości ich życia. Ponadto efekt tych działań będzie dodatkowo wzmocniony poprzez realizację operacji obejmującej zwiększenie dostępu do oferty kulturalnej, ochrony i rozwoju lokalnych zasobów dziedzictwa oraz rozwoju oferty turystycznej bazującej na lokalnych potencjałach, realizowanych w ramach PS WPR oraz FEW.

Mieszkańcy, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych (sektor społeczny, publiczny i gospodarczy) będą, w ramach operacji realizować projekty (w tym partnerskie i/lub innowacyjne), polegające na włączeniu seniorów, których celem będzie integracja, wzmocnienie i umożliwienie aktywności społecznej tej grupy mieszkańców oraz promowanie zdrowego stylu życia, wzrost możliwości spędzania czasu wolnego, samorozwoju i rekreacji oraz przedłużenia aktywności zawodowej. Również w ramach projektów konkursowych będą realizowane innowacyjne operacje w zakresie rozwoju osób do 25. roku życia, seniorów, osób w niekorzystnej sytuacji i zagospodarowywania ich czasu wolnego.

Osoby fizyczne, Mikro i małe przedsiębiorstwa (sektor gospodarczy), rolnicy i ich rodziny, będą mogły ubiegać się o wsparcie na tworzenie i rozwijanie działalności – w tym również związanej z turystyką i agroturystyką, w zakresie zgodnym z celem LSR. Dokonano skoncentrowania w celu jak najlepszego wykorzystania posiadanych zasobów finansowych. W związku z tym, w oparciu o lokalne zasoby oraz zgłaszane potrzeby i zdiagnozowane problemy, wsparcie przeznaczone będzie na rozwój działalności gospodarczych, wzrost dostępności i jakości usług dla lokalnej społeczności oraz turystów, w tym dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie rekreacji, sportu, spędzania czasu wolnego, w tym samorozwoju oraz zwiększenie tożsamości lokalnej wśród mieszkańców, aktywizację i integrację mieszkańców – co spowoduje, że obszar LGD stanie się atrakcyjnym miejscem do życia i pracy. Zaplanowano też operacje, które dadzą możliwość tworzenia i rozwijania działalności w zakresie agroturystyk.

Planowane przedsięwzięcia będą realizowane przez podmioty z różnych sektorów, uzupełniając się i tworząc tzw. wartość dodaną w rozwoju obszaru LGD. W ramach przedsięwzięć realizowane będą operacje wykorzystujące różne zasoby przyrodnicze, kulturowe, historyczne i społeczne. Wszystkie przedsięwzięcia przewidziane w ramach LSR są zintegrowane i mają na celu wzrost aktywności gospodarczej i społecznej.

Zaplanowano projekt realizowany w formule konkursowej lub jako operacja własna, który będzie przyczyniał się do integracji oraz wzmocnienia kompetencji osób w niekorzystnej sytuacji – kobiet, które będą mogły wy-

korzystać nowe umiejętności zarówno w kierunku aktywności społecznych jak i zawodowych.

Wszystkie projekty realizowane w ramach celu LSR będą musiały być zgodne z zasadami horyzontalnymi.

Tabela 20 Przedsięwzięcia – powiązanie z analizą potrzeb, budżet, charakter przedsięwzięcia, sposób realizacji (uzupełnienie tabeli stanowiącej załącznik nr 1 do LSR)

Cel: Zagórzańskie Dziedziny atrakcyjnym miejscem do życia i pracy							
PROBLEMY	Przedsięwzięcie	Program	Wskaźnik produktu	Oczekiwana wartość wskaźnika produktu	Wskaźnik rezultatu	Oczekiwana wartość wskaźnika rezultatu	Budżet w EURO
Braki w przedsiębiorczości i innowacyjności – niedostateczny rozwój lokalnej przedsiębiorczości, Emigracja mieszkańców	P.1.1 Wsparcie przedsiębiorczości na obszarze LGD - rozwijanie działalności gospodarczych	PSWPR	P.1.1.1 Liczba rozwiniętych istniejących przedsiębiorstw	6	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	6	375 000
	P.1.2 Wsparcie przedsiębiorczości na obszarze LGD –zakładanie działalności gospodarczych	PSWPR	P.1.2.1 Liczba utworzonych nowych przedsiębiorstw	5	R. 37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	5	187 500
	P.1.3 Wsparcie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych – rozwijanie gospodarstw agroturystycznych	PSWPR	P.1.6.1 Liczba rozwiniętych gospodarstw agroturystycznych	1	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	1	37 500
	P.1.4 Wsparcie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych – zakładanie gospodarstw agroturystycznych	PSWPR	P.1.4.1 Liczba nowych gospodarstw agroturystycznych	1	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki	1	25 000

					wspieraniu w ramach WPR		
Niewystarczająco dostosowana infrastruktura i usługi publiczne do zachodzących zmian demograficznych; Niedostatecznie wykorzystany i zagospodarowany potencjał kulturowy, przyrodniczy i turystyczny, w tym brak ciekawych atrakcji turystycznych i rozwiniętej infrastruktury, publicznej, okołoturystycznej;	P.1.5 Rozbudowa oferty infrastruktury publicznej	PSWPR	Liczba inwestycji objętych wsparciem.	3	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	3	225 000
Niewystarczająca dostępność mieszkańców do usług społecznych, kulturalnych, sportowo-rekreacyjnych i zdrowotnych (słaba oferta w tym zakresie) Niedostateczna aktywność społeczna mieszkańców, Słaby potencjał organizacji pozarządowych (braki w wyposażeniu i infrastrukturze), Nie dostateczna wiedza, zdolności i kompetencje lokalnych liderów; Braki we współpracy między mieszkań-	P.1. 6 Wzmacnianie potencjału lokalnych organizacji i poprawa dostępu do usług społecznych	PSWPR	Liczba inicjatyw realizowanych samodzielnie lub w partnerstwie	40 5	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	5	175 000

cami							
Depopulacja, starzenie się społeczeństwa, Postępujące wykluczenie społeczne seniorów, osób w niekorzystnej sytuacji, Niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego, edukacyjna, rekreacyjno-sportowa dla osób młodych Niewystarczający poziom wiedzy kompetencji mieszkańców Niewystarczająca liczba działań skierowana do osób w niekorzystnej sytuacji – kobiety Braki we współpracy między mieszkańcami	P.1.7 Włączenie społeczne ludzi młodych i seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji	PSWPR	Liczba inicjatyw realizowanych samodzielnie lub w partnerstwie	5	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	5	125 000
Niedostateczne wykorzystanie istniejących walorów dziedzictwa kulturowego i naturalnego obszaru	P.1.8 Poznanie i zachowanie dziedzictwa kulturowego i/lub naturalnego oraz budowa tożsamości lokalnej	PSWPR	Liczba inicjatyw realizowanych samodzielnie lub w partnerstwie	6 5	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	5	100 000

Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna i kulturalna	P.1.9 Rozwój kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki	EFRR	<p>P.1.9.1 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem (RCO077)</p> <p>P.1.9.2 Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego (RCO074)</p> <p>P.1.9.3 Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RCO080)</p>	1	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (RCR077)	250	83 325
Niewystarczający dostęp do usług w zakresie wsparcia rodziny; Niewystarczająca oferta wsparcia dla dzieci i młodzieży oraz ich rodzin, w szczególności w niekorzystnej sytuacji.	P.1.10 Wspieranie oddolnych inicjatyw na rzecz aktywnego włączenia społecznego	EFS+	<p>P.1.10.1 Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej (PLKLCO01)</p> <p>P.1.10.2 Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego (PL0CO03)</p> <p>P.10.3 Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (PL0CO04)</p>	1	<p>Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu (PLKLCR06) (wskaźnik wybierany, w sytuacji gdy w ramach LSR planuje się wsparcie polegające na tworzeniu nowych placówek wsparcia dziennego lub zwiększaniu liczby miejsc świadczenia usług w już istniejących placówkach)</p> <p>Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia (PLKLCR03) (wskaźnik wybierany, w sytuacji gdy w ramach LSR planuje się wspar-</p>	1	41 675

					cie polegające tylko na rozszerzeniu oferty wsparcia bez zwiększenia liczby miejsc świadczenia usług w już istniejącej placówce wsparcia dziennego)		
--	--	--	--	--	---	--	--

Źródło: opracowanie własne

Poniżej wskazano przykładowe zakresy projektów w ramach poszczególnych przedsięwzięć.

P. 1.1 Wsparcie przedsiębiorczości na obszarze LGD – rozwijanie działalności gospodarczych oraz

P.1.2 Wsparcie przedsiębiorczości na obszarze LGD – zakładanie działalności gospodarczych

Te dwa przedsięwzięcia zakładają wsparcie projektów między innymi z zakresu obejmującego: zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczych na obszarze LGD

W ramach tych przedsięwzięć będą wspierane następujące rodzaje działalności zgodne z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD 2025):

Sekcja C - PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE ,

Dział 10 – Produkcja artykułów spożywczych.

Grupa:

10.5 Wytwarzanie wyrobów mleczarskich i lodów jadalnych

10.7 Produkcja wyrobów piekarniczych i mącznych

Dział 13 - Produkcja wyrobów tekstylnych

Grupa: 13.9 Produkcja pozostałych wyrobów tekstylnych

Dział 14 - Produkcja odzieży

Dział 16 - Produkcja wyrobów z drewna i korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania

Dział 18 - Poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji

Grupa: 18.1 Drukowanie i działalność usługowa związana z poligrafią

Dział 25 - Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń

Grupa:

25.4 Kucie i formowanie metali oraz metalurgia proszków

25.5 Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; obróbka mechaniczna elementów metalowych

Dział 31 - Produkcja mebli

Grupa: 31.0 Produkcja mebli

Dział 32 - Pozostała produkcja wyrobów

Sekcja F – BUDOWNICTWO

Dział 41 - Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków mieszkalnych i niemieszkalnych

Grupa: 41.0 Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków mieszkalnych i niemieszkalnych

Dział 43 - Roboty budowlane specjalistyczne

Grupa:

43.1 Rozbiórka i przygotowanie terenu pod budowę

43.2 Wykonywanie instalacji elektrycznych, wodno-kanalizacyjnych i pozostałych instalacji budowlanych

43.3 Wykonywanie robót budowlanych wykończeniowych

43.4 Wykonywanie specjalistycznych robót budowlanych w zakresie budowy budynków

43.9 Pozostałe specjalistyczne roboty budowlane

Sekcja G - HANDEL HURTOWY I DETALICZNY

Dział 47 - Handel detaliczny

Sekcja I - DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z ZAKWATEROWANIEM I USŁUGAMI GASTRONOMICZNYMI

Sekcja L - DZIAŁALNOŚĆ FINANSOWA I UBEZPIECZENIOWA

Sekcja N - DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA

Dział 71 - Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne

Grupa: 71.1 Działalność w zakresie architektury i inżynierii oraz związane z nią doradztwo techniczne

Sekcja O - DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USŁUG ADMINISTROWANIA I DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA

Dział 77 - Wynajem i dzierżawa

Klasa 77.21. Wypożyczanie i dzierżawa sprzętu rekreacyjnego i sportowego

Dział 79 - Działalność organizatorów turystyki, agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane

Dział 81 - Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni

Sekcja Q - EDUKACJA

Dział 85 - Edukacja

Grupa: 85.5 Pozostałe formy edukacji

Sekcja R - OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA

Sekcja S - DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z KULTURĄ, SPORTEM I REKREACJĄ

Dział 90 - Działalność twórcza i działalność związana z wystawianiem przedstawień artystycznych

Dział 93 - Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna

Sekcja T - POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA

Dział 95 - Naprawa i konserwacja komputerów, artykułów użytku osobistego i domowego oraz pojazdów silnikowych, w tym motocykli

Dział 96 - Działalność usługowa indywidualna

Grupa: 96.1 Pranie i czyszczenie wyrobów tekstylnych i futrzarskich

Grupa: 96.2 Działalność w zakresie usług fryzjerskich, pielęgnacji urody, spa i podobnych

Aby operacja wpisywała się w/w branży kod podstawowy wg schematu klasyfikacji PKD 2025 wskazany we wniosku/ biznesplanie musi wpisywać się w w/w sekcje/działy/grupy/ klasy.

Zakres wsparcia: Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki w szczególności poprzez: rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej oraz podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne.

P.1.3 Wsparcie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych - rozwijanie gospodarstw agroturystycznych

oraz

P.1.4 Wsparcie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych – zakładanie gospodarstw agroturystycznych.

Jako uzupełnienie przedsiębiorczości na obszarze LGD planuje się wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych poprzez te dwa przedsięwzięcia w zakresie zakładania nowych i rozwijania istniejących gospodarstw agroturystycznych. Podmiotem uprawnionym do ubiegania się o wsparcie będzie: rolnik albo małżonek rolnika albo domownik / podmiot wykonujący działalność (o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo przedsiębiorców), potwierdzoną wpisem do gminnej ewidencji innych obiektów hotelarskich zgodnie z art. 39 ust. 3 ustawy o usługach hotelarskich.

Zakres wsparcia: Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w szczególności w zakresie rozwoju oraz tworzenia gospodarstw agroturystycznych.

- P. 1.5 Rozbudowa oferty infrastruktury publicznej

Zakres wsparcia: Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności. Wsparcie może dotyczyć min. zaspokajania potrzeb lokalnych społeczności w tym turystów poprzez realizację projektów, które zwiększają dostępność i jakość infrastruktury publicznej w tym także infrastruktury wspierającej rekreację i/lub turystykę.

P.1.6 Wzmacnianie potencjału lokalnych organizacji i poprawa dostępu do usług społecznych

Zakres wsparcia: Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności i/lub kształtowanie świadomości obywatelskiej. Wsparcie może dotyczyć min. zaspokajania potrzeb mieszkańców obszarów wiejskich w tym turystów poprzez realizację projektów zwiększających dostępność i jakość usług publicznych w tym także jako wspierające usługi związane z rekreacją i turystyką. Może ono dotyczyć także min. edukacji i zwiększania zaangażowania społeczności lokalnych w kluczowe obszary min. zrównoważone rolnictwo, gospodarka rolno-spożywcza, zielona gospodarka, biogospodarka oraz rozwój innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości.

- W ramach tego zakresu możliwa będzie realizacja projektów w partnerstwie zarówno lokalnym lub krajowym lub zagranicznym. Realizacja operacji realizowanych w partnerstwie stanowi innowację na obszarze LSR. Realizacja projektów w partnerstwie może dotyczyć min. wymiany doświadczeń, możliwości nawiązania nowych kontaktów, zdobycia nowego doświadczenia, wprowadzenia nowych, innowacyjnych rozwiązań stosowanych gdzie indziej realizowanych, partnerstwa min. na rzecz rozwoju, promocji, edukacji, przedsiębiorczości, turystyki, wspólnej promocji obszarów, tworzenia partnerstw na rzecz rozwoju (nawiązanie współpracy krajowej lub zagranicznej), wzmacniania więzi lokalnych

P1.7 Włączenie społeczne ludzi młodych i seniorów i osób w niekorzystnej sytuacji

Zakres wsparcia: Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji i/lub kształtowanie świadomości obywatelskiej. W LSR kobiety zostały wskazane jako osoby w niekorzystnej sytuacji. Dlatego wsparcie osób w niekorzystnej sytuacji będzie również dotyczyć kobiet. Wsparcie może dotyczyć min. aktywizacji, integracji, edukacji czy też wzmocnienia uczestnictwa społecznego, cyfrowego, innowacyjnego tych grup. Może ono dotyczyć także min. edukacji i zwiększania zaangażowania społeczności lokalnych w kluczowe obszary min. zrównoważone rolnictwo, gospodarka rolno-spożywcza, zielona gospodarka, biogospodarka oraz rozwój innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości. W ramach tego zakresu możliwa będzie realizacja projektów w partnerstwie zarówno lokalnym lub krajowym lub zagranicznym. Realizacja operacji realizowanych w partnerstwie stanowi innowację na obszarze LSR. Realizacja projektów w partnerstwie może dotyczyć min. wymiany doświadczeń, możliwości nawiązania nowych kontaktów, zdobycia nowego doświadczenia, wprowadzenia nowych, innowacyjnych rozwiązań stosowanych gdzie indziej realizowanych, partnerstwa min. na rzecz rozwoju, promocji, edukacji, przedsiębiorczości, turystyki, wspólnej promocji obszarów, tworzenia partnerstw na rzecz rozwoju (nawiązanie współpracy krajowej lub zagranicznej), wzmacniania więzi lokalnych

P.1.8 Poznanie i zachowanie dziedzictwa kulturowego i/lub naturalnego oraz budowa tożsamości lokalnej

Zakres wsparcia: Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi. Wsparcie może dotyczyć min. projektów, które koncentrują się na zachowaniu, ochronie i promowaniu wartości dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) i przyrodniczego obszaru LGD. Mogą to być projekty o charakterze nie inwestycyjnym oraz inwestycyjnym. W ramach tego zakresu możliwa będzie realizacja projektów w partnerstwie zarówno lokalnym lub krajowym lub zagranicznym. Realizacja operacji realizowanych w partnerstwie stanowi innowację na obszarze LSR. Realizacja projektów w partnerstwie może dotyczyć min. wymiany doświadczeń, możliwości nawiązania nowych kontaktów, zdobycia nowego doświadczenia, wprowadzenia nowych, innowacyjnych rozwiązań stosowanych gdzie indziej realizowanych, partnerstwa min. na rzecz rozwoju, promocji, edukacji, przedsiębiorczości, turystyki, wspólnej promocji obszarów, tworzenia partnerstw na rzecz rozwoju (nawiązanie współpracy krajowej lub zagranicznej), wzmacniania więzi lokalnych.

P.1.9 Rozwój kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki

Zakres wsparcia: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie (TYP PROJEKTU A INFRASTRUKTURA KULTURY LUB TYP PROJEKTU C. OFERTA TURYSTYCZNA)

P.1.10 Wspieranie oddolnych inicjatyw na rzecz aktywnego włączenia społecznego

Zakres wsparcia: Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług (...). (TYP A. TWORZENIE NOWYCH ORAZ ROZWÓJ JUŻ ISTNIEJĄCYCH PLACÓWEK WSPARCIA DZIENNEGO DLA DZIECI I MŁODZIEŻY).

VII. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

Kryteria wyboru i oceny operacji zostaną ustalone przede wszystkim w takim zakresie, aby premiować przedsięwzięcia, które będą niwelować problemy wynikające z diagnozy obszaru i konsultacji społecznych oraz by wpływać na osiągnięcie zamierzonych celów i wskaźników produktu oraz rezultatu. Tworzenie kryteriów odbędzie się przy udziale lokalnej społeczności i będzie miało na celu ustalenie aspektów, które będą szczególnie premiowane w ramach oceny wniosków oraz będą zaspokajać potrzeby mieszkańców, poznane podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych na obszarze. Opracowane kryteria są ściśle powiązane z celem i grupami docelowymi, do których jest kierowane wsparcie, w zależności od rodzaju beneficjenta – z uwzględnieniem wyników diagnozy i analizy SWOT. Kryteria opracowano w sposób przejrzysty, mierzalny, pozwalający uniknąć sytuacji niepożądanych, polegających na subiektywnej ocenie, a przyznawanie punktów odbywać się będzie w formie zero-jedynkowej.

Jednym z kryteriów wyboru będzie punktowanie operacji innowacyjnych. Na potrzeby oceny innowacyjności określono, iż działania ukierunkowane na innowacje, to wprowadzenie na rynek (w tym przypadku obszar LGD) nowego lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi lub procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych. Ulepszenie może dotyczyć np. charakterystyk technicznych, komponentów, materiałów, wbudowanego oprogramowania, bardziej przyjaznej obsługi przez użytkownika oraz innych cech funkcjonalnych, procesu organizacyjnego czy marketingowego. Preferowane będzie wdrażanie innowacji poprzez implementowanie zupełnie nowych na obszarze objętym LSR produktów, usług, procesów, technologii, metod organizacji lub nowych sposobów wykorzystania dostępnych zasobów.

W celu sprawnego wdrożenia Strategii, LGD opracowała i stosowała w perspektywie 2014–2020 zestaw procedur oceny i wyboru operacji, odnoszących się do wszelkich operacji realizowanych w ramach LSR. Będą one stosowane również przy wdrażaniu tej LSR, po dostosowaniu do obowiązujących przepisów. Przez cały okres wdrażania Strategii będą one udostępniane do wiadomości publicznej w Biurze, na stronie internetowej LGD oraz omawiane w trakcie spotkań informacyjnych i szkoleń dla potencjalnych wnioskodawców.

LGD posiada procedury z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawnych i wytycznych dotyczących instrumentu RLKS oraz dokłada wszelkich starań, aby procedury oceny i wyboru operacji były niedyskryminujące, przejrzyste i niebudzące wątpliwości ze strony wnioskodawców oraz wszelkich instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Strategii. Jednocześnie należy podkreślić, że LGD zależy na wybraniu projektów, które w jak największej mierze pozwolą na osiągnięcie przyjętych w Strategii założeń i wskaźników, a ograniczone środki finansowe, będące podstawą ustalenia budżetu Strategii, nie pozwalają na sfinansowanie wszystkich pomysłów i inicjatyw zgłaszanych przez mieszkańców obszaru.

Dokumenty regulujące szczegółowe rozwiązania to: procedura/y wyboru i oceny operacji, regulamin organu decyzyjnego, procedura ustalania kryteriów wyboru.

W wyniku konsultacji i dialogu z interesariuszami ustalono, że w ramach LSR w większości realizowane będą operacje wybierane w drodze konkursu. Dodatkowo zaplanowano możliwość realizacji operacji własnych, ukierunkowanych na wzmocnienia kompetencji osób w niekorzystnej sytuacji – kobiet. Operacja własna może mieć formułę projektu realizowanego w partnerstwie z udziałem partnerów lokalny tj. z obszaru LGD lub zagranicznych lub krajowych spoza obszaru objętego daną LSR.

Głównym założeniem przy opracowywaniu procedur będzie zachowanie ich transparentności, rzetelności oraz konkurencyjności – warunki te pozwolą na obiektywny wybór operacji.

Procedury regulują kwestie dotyczące: procesu oceny, jego etapów i sposobu dokumentowania, konfliktu interesów, zapewnienia równowagi sektorowej, bezstronności i poufności, procedury odwoławczej, publikowania protokołów z poszczególnych etapów wyboru operacji oraz zawierają wzory dokumentów.

Procedury w ich formalnym kształcie opracowano zgodnie z przepisami RLKS i oparto na dotychczasowych doświadczeniach instytucjonalnych LGD (wdrażanie LSR 2007-2013 i 2014-2021).

W zakresie procedur wdrażania LSR zostaną uwzględnione m.in.:

- Wytyczne podstawowe w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027,
- Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) (komponent Wdrażanie LSR oraz komponent Zarządzanie LSR),
- Wytyczne dotyczące realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027,
- Wytyczne dotyczące kwalifikowalności wydatków na lata 2021-2027.

Kryteria oceny i merytoryczne aspekty procedur wynikają z szerokich konsultacji społecznych i partycypacyjnej formuły współdziałania LGD z interesariuszami.

Procedury mają na celu zapewnienie stosowania tych samych kryteriów w ramach danego naboru, sformułowanie mierzalnych i zrozumiałych wskaźników pomiaru. Procedury będą udostępnione do wiadomości publicznej w biurze LGD oraz zamieszczone na stronie internetowej.

Wybór projektów do dofinansowania będzie odbywał się każdorazowo z zastosowaniem zasad horyzontalnych.

Przedsięwzięcia wskazane w LSR w zakresie finansowania z FEW wpisują się w kryteria wyboru projektów ustanowionych dla programu regionalnego w odniesieniu do typu projektu i właściwego funduszu. Projekty te będą wybierane zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla EFS+ i EFRR.

VIII. PLAN DZIAŁANIA

1. Harmonogram osiągania celów i wskaźników

W załączniku nr 2 do LSR wskazano harmonogram realizacji zakładanych wskaźników produktu dla poszczególnych przedsięwzięć, a także program, z którego finansowane są przedsięwzięcia. Dla Celów określono wskaźniki rezultatu. Zastosowane wskaźniki pochodzą z katalogów programowych dla PS WPR i dla FEM. Planując harmonogram działania uwzględniono kamienie milowe wskazane poniżej oraz racjonalne obciążenie pracą Biura LGD (organizacja naborów, promocja, szkolenia, organizacja oceny projektów).

2. Kamienie milowe

W procesie realizacji LSR wyznaczono cztery kamienie milowe, dwa dla wydatków w ramach PS WPR oraz dwa dla wydatków w ramach FEW zgodnie z zawartą umową ramową.

W ramach realizacji LSR zaplanowano ogłoszenie wniosków na realizację przedsięwzięć zawartych w macy – rozdział VI. Pierwsze nabory zostaną przeprowadzone w 2025 roku, kolejne w latach 2026–2027. Tworząc Plan działania zadbano, aby realizowane przedsięwzięcia umożliwiły osiągnięcie celów LSR.

Przedsięwzięcia związane z zakładaniem i rozwojem działalności gospodarczych podzielono tak, aby możliwie jak najlepiej wykorzystać środki oraz stworzyć możliwość skorzystania z dofinansowania jak największej liczbie beneficjentów.

Istotne w trakcie wdrażania LSR będzie zrealizowanie pierwszych operacji w ramach PS WPR do 30 czerwca 2026 roku, które pozwolą na wykorzystanie 40% budżetu, oraz realizację pozostałych działań tak, aby do 31 grudnia 2027 roku wykorzystać 80% kontraktacji budżetu. Również realizacja działań w ramach FEW została zaplanowana tak, aby pierwsze operacje zrealizować do końca grudnia 2026 roku.

Dokładny plan działania wraz z czasowym przedziałem osiągnięcia wskaźników oraz planowanymi kwotami wsparcia przedstawiają Załącznik nr 2 do LSR pn. *Plan działania* oraz Załącznik nr 4 do LSR pn. *Plan wykorzystania budżetu*.

IX. PLAN FINANSOWY LSR

Działalność LGD finansowana będzie w ramach:

- 1) Funduszy EFSI stanowiących **bezpośrednie źródło finansowania** LSR jako budżetu LSR:
 - a) Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach *Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027*;
 - b) Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027*, Priorytetu 7. *Fundusze Europejskie dla wspólnot lokalnych*, celu szczegółowego polityki 5. *Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych*.
 - c) Europejski Fundusz Społeczny Plus w ramach programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021–2027*, Priorytetu 6. *Fundusze Europejskie dla rynku pracy, edukacji włączenia społecznego*, celu szczegółowego polityki 4. *Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych*.
- 2) Innych potencjalnych / **pośrednich źródeł finansowania** przedsięwzięć wynikających z LSR, w tym także EFSI w zakresie nie objętym RLKS, które nie stanowią źródła finansowania, o którym mowa w pkt. 1):
 - a) *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* w ramach priorytetu VII *Kultura* Cel szczegółowy 4.6 *Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych*;
 - b) *Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030* – w ramach priorytetu I *Mikro-inicjatywy* oraz w ramach priorytetu II *Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego*;
 - c) *Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027* w ramach celu szczegółowego ESO4.7. *Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej (EFS+)*.
 - d) *Program Interreg Polska-Słowacja 2021–2027* w ramach priorytetu 3 *Twórcze i atrakcyjne turystycznie Pogranicze* Cel szczegółowy *wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych*;
 - e) Środki krajowe;
 - f) Fundusze Norweskie i EOG (Europejski Obszar Gospodarczy).

Zadania finansowane z innych źródeł niż bezpośrednie, przyczynią się do realizacji celów określonych w ramach RLKS.

Przewidziane źródła finansowania oraz plan działania są w bezpośredni sposób powiązane z celem i przedsięwzięciami (co obrazuje tabela 20 w rozdziale VI). Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia można będzie lepiej wdrażać na obszarze LSR dzięki alternatywnym źródłom dofinansowania, które pozwolą zrealizować większy zakres projektów. Wzięto pod uwagę te źródła finansowania, z których środki przeznaczone będą na operacje zgodnie z celem niniejszej LSR, a więc wszelkie te, które mogą przyczynić się do rozwoju kapitału społecznego mieszkańców, w tym podniesienia dostępności i atrakcyjności ogólnodostępnych przestrzeni, infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, turystycznej, kulturalnej i edukacyjnej oraz oferty przemysłu czasu wolnego i samorozwoju mieszkańców.

Zaplanowany do realizacji budżet został przedstawiony w Załączniku nr 3 do LSR pn. *Budżet LSR* oraz w Załączniku nr 4 do LSR pn. *Plan wykorzystania budżetu LSR*.

X. MONITORING I EWALUACJA

1. System monitoringu i ewaluacji

Opisane w rozdziale I organy Stowarzyszenia, przypisane im zadania i zakresy odpowiedzialności oraz ścieżki podejmowania decyzji składają się na **mechanizmy zarządzania** LSR. Monitoring i ewaluacja stanowią naturalne elementy tego systemu zarządzania wdrażaniem strategii. LDG dzięki wieloletnim doświadczeniom posiada potencjał instytucjonalny (funkcjonujące organy stowarzyszenia i biuro), osobowy (doświadczeni pracownicy biura oraz członkowie organów) oraz potencjał relacyjny (rozwinięte mechanizmy współpracy w ramach LGD oraz współpracy zewnętrznej np. z Samorządem Województwa). Te doświadczenia i potencjały umożliwiły LGD opracowanie zasady oraz procedury składających się na system monitoringu i ewaluacji.

Monitoring rozumiany jest jako proces systematycznego zbierania, przetwarzania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat stanu realizacji LSR, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych w zakresie: terminowości realizacji zadań i osiągnięcia produktów oraz danych finansowych.

Ewaluacja traktowana jest jako systematyczne badanie i ocena procesu wdrażania LSR zgodnie z wcześniej przyjętymi kryteriami w celu weryfikacji stopnia osiągnięcia celów strategicznych (rezultatów).

Monitoring koncentruje się na zarządzaniu **operacyjnym**, a ewaluacja na procesach **strategicznych**. System monitoringu i ewaluacji jest gwarantem sprawnej i efektywnej realizacji LSR, jednocześnie stanowi mechanizm zarządzania ryzykiem w ramach LSR.

Biuro LGD odpowiada za opracowanie i funkcjonowanie systemu monitoringu i ewaluacji, a szczegółowe zadania obejmują: koordynację współpracy pomiędzy partnerami, zapewnienie wysokiej jakości doradztwa oraz animacji lokalnej, koordynację działań informacyjno-promocyjnych, pozyskiwanie, agregowanie i analizowanie danych i informacji w zakresie realizacji celów, przedsięwzięć oraz wskaźników LSR, kontrolę zgodności realizacji projektów z harmonogramem oraz zgodności wydatkowanych alokacji z budżetem LSR, przygotowywanie okresowych sprawozdań.

Zarząd LGD odpowiada za osiągnięcie założonych w LSR celów i rezultatów, zarządzanie strategiczne (w tym finansowe) procesem wdrażania LSR, analizę kluczowych danych monitoringowych i danych ewaluacyjnych oraz za wynikającą z nich ewentualną aktualizację LSR.

Interesariusze LSR (w tym beneficjenci) są kluczowym aktorem w procesie monitoringu, aby zapewnić jego efektywność, będą oni szkoleni i informowani oraz angażowani w doskonalenie tych działań.

W procesach monitoringu będą wykorzystywane systemy informatyczne dedykowane FEM 2021-2027 oraz PSWPR 2022-2027.

Narzędzia monitoringowe

Kluczowymi **narzędziami monitoringowymi** będą:

- Harmonogram naborów
- Kamienie milowe,
- budżet LSR i plan jego wykorzystania,
- systemy informatyczne obsługujące nabory w ramach PSWPR i FEM,
- zestawienia prowadzonych konkursów,
- zestawienia zakontraktowanych projektów (poziom ich finansowego i rzeczowego zaawansowania),
- robocze bazy danych prowadzone przez Biuro LGD,
- podsumowania okresowych analiz ryzyka.

Procesy i kryteria ewaluacji

Założono, że w ramach wdrażania LSR będą realizowane następujące procesy ewaluacyjne:

- ocena bieżąca (on-going) – stanowiąca naturalny element zarządzania projektami oraz całą LSR – realizowana w formule przeglądów LSR i analizy danych z monitoringu. W razie potrzeby może ona przyjąć formę raportu okresowego (mid-term).

- ocena końcowa (ex-post) – podsumowująca wdrożenie LSR lub grupy projektów – w zależności od potrzeb.

Działania ewaluacyjne będą prowadzone na bieżąco jako część procesu zarządzania przez LGD. Zakłada się również wykonanie, co najmniej, jednego kompleksowego badania ewaluacyjnego przez podmiot zewnętrzny po

osiągnięciu co najmniej 60 % zaawansowania finansowego realizacji LSR lub wystąpienia istotnych problemów w realizacji kamieni milowych.

Przedmiotem oceny będzie przede wszystkim stopień osiągnięcia celów (wskaźniki rezultatu), skuteczność osiągnięcia efektów bezpośrednich (wskaźniki produktu), wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy (w tym włączenie społeczne), trwałość osiągniętych rezultatów, zgodność realizowanych konkursów z harmonogramem i budżetem określonym w LSR, skuteczność promocji i aktywizacji społeczności lokalnej, sprawność działania organów stowarzyszenia i Biura LGD.

Kluczowym aktorem w analizach ewaluacyjnych będą interesariusze. W ramach procesu ewaluacji zostaną zaangażowani mieszkańcy, ich opinie udzielone w badaniach ankietowych będą stanowiły materiał analityczny i pozwolą na ustalenie czy LSR osiągnęła zakładane rezultaty. Będą oni również informowani o wynikach ewaluacji zewnętrznej poprzez upublicznienie raportów ewaluacyjnych na stronie internetowej LGD.

Wnioski płynące z raportów ewaluacyjnych będą stanowiły podstawę do ewentualnej aktualizacji LSR.

Dane pozyskiwane poprzez monitoring, a szczególnie ewaluację stanowią podstawę do gromadzenia doświadczeń w procesie organizacyjnego uczenia się i budowania potencjału LGD, jego członków i interesariuszy.

W systemie oceny uwzględnione zostaną, co najmniej poniższe kryteria:

trafność (odpowiedniość) – pozwala ocenić, w jakim stopniu przyjęte cele odpowiadają realnym potrzebom i są zgodne ze zdiagnozowanymi wyzwaniami;

wpływ – ocena skutków, jakie wywiera projekt w szerszym otoczeniu;

efektywność – pozwala ocenić stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników;

skuteczność – pozwala ocenić stopień realizacji zakładanych celów (czy osiągnięto to, co zaplanowano), skuteczność użytych metod, oraz wpływ czynników zewnętrznych na ostateczne efekty;

użyteczność – faktyczna użyteczność i konsekwencje podjętych interwencji;

trwałość – pozwala ocenić, czy pozytywne efekty projektu mogą trwać również po zakończeniu finansowania

Równocześnie analizie, w procesie oceny, będzie poddane stosowanie podejścia LEADER i jego wpływu na sukces wdrażania LSR.

Spis rysunków

Rysunek1 Sposób określania celu LSR	65
---	----

Spis map

Mapa 1 Gminy objęte partnerstwem LGD Piękna Ziemia Gorczańska.....	10
Mapa 2 Penetracja budynkowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30Mb/s–fragment mapy dla województwa małopolskiego	42

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba ludności ogółem na obszarze LGD w latach 2011–2021	19
Wykres 2 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2021	20
Wykres 3 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w porównaniu do średniej dla województwa i kraju w 2021r.....	20
Wykres 4 Przyrost naturalny na 1000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021	21
Wykres 5 Saldo migracji na 1000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021	21
Wykres 6 Saldo migracji na 1000 ludności na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021r.....	22
Wykres 7 Dynamika wzrostu wartości wskaźników gospodarczych obszaru LGD, województwa i kraju– wzrost procentowy w 2021r. w stosunku do 2016r.....	23
Wykres 8 Liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021r.....	25
Wykres 9 Procentowy udział bezrobotnych według płci na obszarze LGD, w województwie i kraju w 2021r.....	27
Wykres 10 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2020	28
Wykres 11 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2020r.....	28
Wykres 12 Udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności na obszarze LGD, w województwie małopolskim oraz w Polsce w 2021r.....	32

Spis tabel

Tabela 1 Podstawowe dane o gminach obszaru LGD Piękna Ziemia Gorczańska.....	10
Tabela 2 Zgłoszone w ramach naboru pomysły na realizację projektów w ramach LSR	14
Tabela 3 Ludność poszczególnych gmin LGD w 2020r.....	19
Tabela 4 Pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2018–2021.....	22
Tabela 5 Wskaźniki gospodarcze na obszarze LGD oraz porównanie do województwa i kraju w latach 2016–2021	23
Tabela 6 Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021	24
Tabela 7 Udział podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności (PKD 2007) w poszczególnych gminach LGD, średnio na obszarze, w województwie i kraju w 2021r	24
Tabela 8 Wskaźniki bezrobocia na obszarze LGD, średnio w województwie i kraju w latach 2016–2021	26
Tabela 9 Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021	28

Tabela 10 Dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca (zł) na obszarze LGD oraz porównanie do województwa i kraju w latach 2016–2021	29
Tabela 11 Wskaźnik G(zł) dla poszczególnych gmin LGD oraz średnia wartość obszaru LGD w latach 2020–2022	30
Tabela 12 Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat oraz liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021	33
Tabela 13 Struktura gospodarstw rolnych w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w 2020r.....	37
Tabela 14 Współczynnik skolaryzacji brutto oraz liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021.....	39
Tabela 15 Wyniki egzaminu ósmoklasisty w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2019–2022	41
Tabela 16 Schemat analizy SWOT	45
Tabela 17 Analiza SWOT	45
Tabela 18 Zgodność celu LSR z innymi dokumentami strategicznymi.....	54
Tabela 19 Zgodność LSR z celami programów, z których będzie ona finansowana.....	57
Tabela 20 Przedsięwzięcia – powiązanie z analizą potrzeb, charakter, budżet, poziom dofinansowania, maks. i min. kwota, grupa docelowa i sposób realizacji (rozszerzona wersja analogicznej tabeli stanowiącej załącznik nr 1 do LSR	68

Wykaz wykorzystanej literatury

1. *Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* zatwierdzony przez komisję Europejską w dniu 31.08.2022 r.;
2. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej;*
3. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;*
4. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005;*
5. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U.z2022 r. poz. 943 z późn. zm.);*
6. *Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U.z2020r.poz.2261);*
7. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2022 r. poz. 2422 z późn. zm.);*
8. *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016–2024 Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie „Piękna Ziemia Gorczańska”, marzec 2022;*
9. *Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 2267);*
10. *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego – Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XLVII/732/18 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 marca 2018 r.;*
11. *Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” – Załącznik do uchwały Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 r.;*
12. *Urząd Komunikacji Elektronicznej, Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2021 roku;*
13. *Ewaluacja zewnętrzna małopolskich lokalnych strategii rozwoju Stowarzyszenie „Piękna Ziemia Gorczańska, SOCJOMETR, Kraków 2021;*
14. *Kondracki J., Geografia regionalna Polski, PWN, Warszawa 2000.*

Załączniki do LSR

1. Cele i przedsięwzięcia
2. Plan działania
3. Budżet L (dodaje spację między małą i wielką literą)SR
4. Plan wykorzystania budżetu LSR

Załącznik nr 1 Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach celu LSR <i>Zagórzańskie Działyń atrakcyjnym miejscem do życia i pracy</i>		Grupy docelowe	Sposób realizacji
€ 375 000	1.1	Wsparcie przedsiębiorczości na obszarze LGD - rozwijanie działalności gospodarczych	Przedsiębiorcy mieszkańcy obszaru, osoby młode do 25 r.ż, grupy w niekorzystnej sytuacji – kobiety	Konkurs
€ 187 500	1.2	Wsparcie przedsiębiorczości na obszarze LGD - zakładanie działalności gospodarczych	Mieszkańcy obszaru, osoby młode do 25 r.ż, grupy w niekorzystnej sytuacji – kobiety	Konkurs
€ 37 500	1.3	Wsparcie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych - rozwijanie gospodarstw agroturystycznych	Rolnicy wraz z rodzinami,	Konkurs
€ 25 000	1.4	Wsparcie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych - zakładanie gospodarstw agroturystycznych	Rolnicy wraz z rodzinami,	Konkurs
€ 225 000	1.5	Rozbudowa oferty infrastruktury publicznej	Mieszkańcy obszaru, turyści, seniorzy,	Konkurs
€ 175 000	1.6	Wzmacnianie potencjału lokalnych organizacji i poprawa dostępu do usług społecznych	Mieszkańcy obszaru, seniorzy, osoby młode do 25 r. ż, osoby w niekorzystnej sytuacji, kobiety, organizacje pozarządowe i ich członkowie, turyści, partnerzy lokalni lub krajowi lub zagraniczni	Konkurs (w ramach konkursu możliwość realizacji operacji poprzez operacje własne lub możliwość realizacji operacji poprzez operacje realizowane w partnerstwie)
€ 125 000	1.7	Włączenie społeczne ludzi młodych i seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji	Mieszkańcy obszaru, seniorzy, osoby młode do 25 r. ż, osoby w niekorzystnej sytuacji, kobiety organizacje, pozarządowe i ich członkowie, turyści, partnerzy lokalni, lub krajowi lub zagraniczni	Konkurs Konkurs (w ramach konkursu możliwość realizacji operacji poprzez operacje własne lub możliwość realizacji operacji poprzez operacje realizowane w partnerstwie)
€ 100 000	1.8	Poznanie i zachowanie dziedzictwa kulturowego i /lub naturalnego oraz budowa tożsamości lokalnej	Mieszkańcy obszaru, organizacje pozarządowe i ich członkowie, turyści, seniorzy, partnerzy	Konkurs (w ramach konkursu możliwość realizacji)

			lokalni lub krajowi lub zagraniczni	operacji poprzez operacje realizowane w partnerstwie)
€ 83 325	1.9	Rozwój kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki	Mieszkańcy obszaru, turyści, seniorzy	Konkurs
€ 41 675	1.10	Wspieranie oddolnych inicjatyw na rzecz aktywnego włączenia społecznego	Mieszkańcy obszaru w tym dzieci i młodzież do 18 roku życia, opiekunowie osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, rodzice i opiekunowie prawni dzieci i młodzieży	Konkurs (w ramach konkursu możliwość realizacji operacji własnych lub możliwość realizacji projektów w partnerstwie)

Źródło: opracowanie własne

Załącznik nr 2 Plan działania

CELLSR Zagórzańskie Dziedziny atrakcyjnym miejscem do życia i pracy		Lata	Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do 31.12.2029		Program
		Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji Wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji Wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji Wskaźnika narastająco	
1.1	Wsparcie przedsiębiorczości na obszarze LGD – rozwijanie działalności gospodarczych	Liczba rozwijanych istniejących przedsiębiorstw	0	0%	0	0%	6	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PSWPR
1.2	Wsparcie przedsiębiorczości na obszarze LGD – zakładanie działalności gospodarczych	Liczba utworzonych nowych przedsiębiorstw	0	0%	0	0%	5	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
1.3	Wsparcie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych – rozwijanie gospodarstw agroturystycznych	Liczba rozwiniętych gospodarstw agroturystycznych	0	0%	0	0%	1	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
1.4	Wsparcie pozarolniczych funkcji małych	Liczba nowych gospodarstw agroturystycznych	0	0%	0	0%	1	100%	0	100%	0	100%	0	100%	

	gospodarstw rolnych – zakładanie gospodarstw agroturystycznych														
1.5	Rozbudowa oferty infrastruktury publicznej	Liczba inwestycji objętych wsparciem	0	0%	0	0%	0	0%	3	100%	0	100%	0	100%	
1.6	Wzmacnianie potencjału lokalnych organizacji i poprawa dostępu do usług społecznych	Liczba inicjatyw realizowanych samodzielnie lub w partnerstwie	0	0%	0	0%	2	40%	3	100%	0	100%	0	100%	
1.7	Włączenie społeczne ludzi młodych i seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji	Liczba inicjatyw realizowanych samodzielnie lub w partnerstwie	0	0%	0	0%	0	0%	5	100%	0	100%	0	100%	
1.8	Poznanie i zachowanie dziedzictwa kulturowego i/lub naturalnego oraz budowa tożsamości lokalnej	Liczba inicjatyw realizowanych samodzielnie lub w partnerstwie	0	0%	0	0%	0	0%	5	100%	0	100%	0	100%	

1.9	Rozwój kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki	P.1.9.1 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem (RCO077) P.1.9.2 Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego (RCO074) P.1.9.3 Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RCO080)	0	0%	0	0%	1	100%	0	100%	0	100%	0	100%	EFRR
1.10	Wspieranie oddolnych inicjatyw na rzecz aktywnego włączenia społecznego	P.1.10.1 Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej (PLKLCO01) P.1.10.2 Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego (PL0CO03) P.1.10.3 Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (PL0CO04)	0	0%	0	0%	1	100%	0	100%	0	100%	0	100%	EFS+
Wskaźnik rezultatu (przedsięwzięcie 1.1)		R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	0		0		6		0		0		0	100%	PSWPR

Wskaźnik rezultatu (przedsięwzięcie 1.2)	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów	0	0	5	0	0	0	0	100 %
Wskaźnik rezultatu (przedsięwzięcie 1.3)	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	0	0	1	0	0	0	0	100 %
Wskaźnik rezultatu (przedsięwzięcie 1.4)	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	0	0	1	0	0	0	0	100 %
Wskaźnik rezultatu (przedsięwzięcie 1.5)	R.41 PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0	0	1000	0	0	0	0	100%
Wskaźnik rezultatu (przedsięwzięcie 1.6)	R.41 PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR R.42 Promowanie włączenia społecznego liczba osób	0	0	20	50	0	0	0	100%

	objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego													
Wskaźnik rezultatu - (przedsięwzięcie 1.7)	R.42 Promowanie włączenia społecznego liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0		0		0		50		0		0	100%	PSWPR
Wskaźnik rezultatu - (przedsięwzięcie 1.8)	R.42 Promowanie włączenia społecznego liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0		0		0		20		0		0	100%	
Wskaźnik rezultatu (przedsięwzięcie 1.9)	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (RCR077)	0		0		0		200		0		0	100%	EFRR
Wskaźnik rezultatu (przedsięwzięcie 1.10)	Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu (PLKLCR06) (wskaźnik wybierany, w sytuacji gdy w ramach LSR planuje się wsparcie polegające na tworzeniu nowych placówek wsparcia dziennego lub zwiększaniu liczby miejsc świadczenia usług w już istniejących placówkach) Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia (PLKLCR03) (wskaźnik wybierany, w sytuacji gdy w ramach LSR planuje się wsparcie polegające tylko na rozszerzaniu oferty wsparcia bez zwiększania liczby miejsc świadczenia usług w już istniejącej placówce wsparcia dziennego)	0		0		0		1		0		0	100%	EFS +

Zródło: opracowanie własne

Załącznik nr 3 Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem
	PSWPR	EFRR	EFS+ (wdrażanie i zarządzanie)	(EUR)
Wdrażanie LSR (art.34 ust.1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	1 250 000	83 325	41 675	1 375 000
Zarządzanie LSR (art.34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	312 500	6 250	6 250	325 000
Razem	1 562 500	89 575	47 925	1 700 000

Źródło: opracowanie własne

Załącznik nr 4 Plan wykorzystania budżetu LSR

fundusz	Środki zakontraktowane w Euro do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFROW	0	0%	0	0%	625 000	50 %	750000	60%	1000000	80%	1250000	100%	0	100%
EFS+	0	0%	0	0%			41 675	100%	0	100%	0	100%	0	100%
EFRR	0	0%	0	0%			83 325	100%	0	100%	0	100%	0	100%
RAZEM	0	0,00%	0	0,00%			875000	64%	100000	80,00%	125000	100,00%	0	100,00%

Źródło: opracowanie własne